

Uudenmaan liitto
Nylands förbund

MATKAILUN EDISTÄMISKEINOT MAAKUNTAKAAVOITUKSESSA

Uudenmaan liiton julkaisu E 161 - 2015

Uudenmaan liiton julkaisu E 161 - 2015
ISBN 978-952-448-439-8
ISSN 2341-8885

Ulkoasu: Milla Aalto (kannet), Sweco (sisältö)
Valokuvat: Tuula Palaste-Eerola, Helsinki-Vantaa lento-asema Finavia Oyj

Verkojulkaisu
Helsinki 2015

Uudenmaan liitto // Nylands förbund // Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi

MATKAILUN EDISTÄMISKEINOT MAAKUNTAKAAVOITUKSESSA

KUVAILULEHTI

Julkaisun nimi

Matkailun edistämiskeinot maakuntakaavoituksessa

Julkaisija

Uudenmaan liitto

Raportin laatija

Sweco

Julkaisusarjan nimi ja sarjanumero

Uudenmaan liiton julkaisuja E 161

Julkaisuaika

2015

ISBN

ISBN 978-952-448-439-8

ISSN

2341-8885

Kieli

suomi

Sivuja

66

Tiivistelmä

Matkailuaiheisessa selvitystyössä luodaan kokonaiskuva siitä, millaisia kaavamerkintöjä ja -määräyksiä matkailun (ml. luonto- ja virkistysmatkailu) edistämiseksi on Etelä-Suomen maakunnan liitoissa käytetty ja miten ne ovat vaikuttaneet alueiden käyttöön ja kehitykseen sekä matkailutoimintoihin.

Lisäksi on selvitetty mitä muita seudullisen tason keinoja maakunnissa on käytetty matkailun edistämiseksi sekä miten maakuntakaavoitus kytkeytyy näihin keinoihin.

Avainsanat (asiasanat)

Matkailu, edistäminen, maakuntakaava, Etelä-Suomi

Huomautuksia

Julkaisusta löytyy pdf-versio kotisivuiltamme www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut

PRESENTATIONSBLAD

Publikation

Metoder för att främja turismen inom planläggningen på landskapsnivå

Författare

Nylands förbund

Rapporten är utarbetad av

Sweco

Seriens namn och nummer

Nylands förbunds publikationer E 161

Utgivningsdatum

2015

ISBN

ISBN 978-952-448-439-8

ISSN

2341-8885

Språk

finska

Sidor

66

Sammanfattning

Med utredningen som hänför sig till turism eftersträvas en helhetsbild av vilka planbeteckningar och -bestämmelser som landskapsförbunden i södra Finland har använt för att främja turismen (inkl. natur- och rekreationsturism) samt hur de har inverkat på användningen och utvecklingen av områdena och på turistverksamheten.

Därtill har utretts vilka metoder som har använts på regional nivå för att främja turismen samt vilken koppling planläggningen på landskapsnivå har till dessa förfaringssätt.

Nyckelord (ämnesord)

Turism, främjande, landskapsplan, södra Finland

Övriga uppgifter

Publikationen finns i pdf-version på vår webbplats www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

1. ALKUSANAT

Uudenmaan liitto valmistelee 4. vaihemaakuntakaavaa, jossa yksi teemoista on elinkeinot, johon matkailu sisältyy. Kuntien palautteessa matkailua on toivottu käsiteltäväksi maakuntakaavassa. Uudenmaan liitossa / kaavatyössä ei ole vielä laajemmin selvitetty matkailumerkintöjen vaikutuksia matkailuelinkeinon edistämiseen.

Matkailun kasvulle on Uudellamaalla potentiaalia useiden vetovoimatekijöiden vuoksi. Helsinki pääkaupunkina on maamme matkailun ykköskohde. Uudellamaalla sijaitsee myös matkustajamäärältään Suomen ylivoimaisesti suurin lentoasema; vuonna 2014 lähes 16 miljoonaa matkustajaa. Helsingin satamat välittävät lähes kaksi kolmasosaa Suomen kansainvälisen laivaliikenteen matkustajista. Vuonna 2014 Helsingin satamiin saapui ja niistä lähti yhteensä 11,7 miljoonaa matkustajaa. Espoon Nuukio ja Sipoon kansallispuistot tarjoavat luontomatkailu elämyksiä. Saaristo ja rannikko on vetovoimaista vesimatkailun aluetta. Kulttuuri ja tapahtumamatkailun kohteita on useita. Kehitystrendit korostavat Uudenmaan mahdollisuuksia kehittää sekä maaseutuelinkeinoja että matkailua hyvään ympäristöön tukeutuen ja vastuullisesti, kestävä kehitys huomioiden (Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaava, selostus).

Matkailupalveluiden teemaa ei Uudenmaan maakuntakaavoissa ole varsinaisesti käsitelty. Maakunnan nykyiset matkailupalvelualueet ja niiden merkittävyys on tunnistettu maakuntakaavoituksessa. Seudullisesti merkittävien uusien matkailupalvelujen syntyminen on mahdollista ilman maakuntakaavaa, kunhan suunnitelmat huomioivat muut maakuntakaavan asettamat lähtökohdat. Myös 4. vaihemaakuntakaavan viherteemassa osoitettu virkistysalueverkosto ja kansallispuistot sekä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristökohteet tukevat matkailun kehittämistä Uudellamaalla

Tässä Uudenmaan liiton käynnistämässä matkailuaiheisessa selvitystyössä on tavoitteena ollut luoda kokonaiskuva siitä, millaisia kaavamerkintöjä ja -määräyksiä matkailun (ml. luonto- ja virkistysmatkailu) edistämiseksi on valituissa maakunnan liitoissa käytetty ja miten ne ovat vaikuttaneet alueiden käyttöön ja kehitykseen sekä matkailutoimintoihin. Lisäksi on selvitetty mitä muita seudullisen tason keinoja maakunnissa on käytetty matkailun edistämiseksi sekä miten maakuntakaavoitus kytkeytyy näihin keinoihin. Selvitystyö on luonteeltaan benchmarking-selvitys ja palvelee sekä maakuntakaavoitusta että aluekehittämistä koko Suomessa. Selvitys on toteutettu kesä-lokakuu 2015 välisenä aikana.

Työn ohjausryhmään ovat kuuluneet:

- Topi Haapanen, Posintra Oy
- Maarit Enberg, Vantaan kaupunki – elinkeinopalvelut
- Jaana Tuomi, Espoon Matkailu Oy
- Pihla Väänänen, Helsingin kaupunki – elinkeino-osasto
- Hannu Haukkasalo, Tuusulan kunta
- Viveca Blomberg, Raaseporin kaupunki – matkailutoimi
- Tarja Koistinen, Uudenmaan liitto
- Markku Hyypiä, Uudenmaan liitto
- Ilona Mansikka, Uudenmaan liitto
- Oskari Orenius, Uudenmaan liitto

Uudenmaan liiton ohjauksessa työtä ovat Sweco Ympäristö Oy:ssä laatineet FM KTM Susanna Harvio ja FM Noora Reittu.

SISÄLTÖ

ALKUSANAT	4	Useita hyviä käytäntöjä	39
2. Tiivistelmä	6	Yhdessä	40
3. Johdanto.....	7	Kohti vuorovaikutteisempaa ja strategisempaa otetta	40
Tausta	7		
Työn tavoite	7		
Työn laatiminen	7		
4. Matkailun ja maankäytön yhteensovittaminen ja kehittäminen Uudellamaalla nyt	9	7. Näkemyksiä ja tarpeita Uudellamaalla.....	41
Maankäyttö- ja rakennuslaki ja maakuntakaavoituksen ohjeistus	9	Kokemukset kahtalaiset	41
Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	10	Tehdään yhdessä ja laajemmin?	42
Matkailun tiekartta 2015-2025	11	Useita kehittämisehdotuksia merkitsemistapoihin	42
Uusimaa-ohjelma	12	Miltä muuta tarvitaan?	43
Maakuntakaavoitus	12	Lisää vuoropuhelua	44
Matkailuryhmä	12	Alueiden erityispiirteet esiin	45
5. Matkailun erilaisia merkitsemistapoja maakuntakaavoituksessa.....	13	Merellisyys ja saaristo tärkeitä teemoja	46
Erilaiset merkitsemistavat	13	8. Kehittämisehdotukset.....	47
Case-maakunnat	13	Matkailun ja maankäytön kytkös esiin vahvemmin	47
Matkailun kehittämisperiaate-merkintöjä case-maakunnissa	16	Maakuntakaava toimii myös vuorovaikutusvälineenä	47
Matkailun aluevaraus- ja kohdemerkintöjä	21	Strategisuuden lisääminen ja vyöhykkeet	48
Alueiden erityisominaisuuksia ilmaisevat merkinnät	30	Matkailun maankäyttöstrategia maakuntakaavan tueksi	48
Yhteystarve- ja muut merkinnät	31	Erityispiirteet esiin	49
Päätelmät	36	Yhteistyöllä eteenpäin	50
6. Kokemuksia matkailun edistämisestä maakuntaliitoissa	37	Ylimaakunnallinen tarkastelu	51
Erlaisia merkintöjä...	37	Saavutettavuus turvattava	51
...ja erilaisia tapoja	37	”Kokemuksen rintaäänellä”	52
Positiivisia kokemuksia maakuntakaavan vaikuttavuudesta	38	Kehittämistuki	52
Tarvitaan muitakin keinoja	39	Seuranta	52
		Matkailun taustaselvitykset	52
		Jatkotoimenpiteet	53
		9. Lähteet	53
		10. Liitteet	55

2. TIIVISTELMÄ

Matkailun edistämiskeinot -maakuntakaavoituksella -selvitystyössä koottiin tietoa erilaisista matkailun edistämiseen liittyvistä merkitsemistavoista ja niiden vaikuttavuudesta sekä selvitettiin, mitä muita toimivia keinoja on matkailun edistämiseksi kuudessa eri maakuntaliitoissa. Selvitystyö on luonteeltaan benchmarking-selvitys ja palvelee sekä maakuntakaavoitusta että aluekehittämistä koko Suomessa. Selvitystyössä nostetaan esiin erilaisia esimerkkejä ja hyviä käytäntöjä sekä kehittämissuosituksia Uudenmaan maakunnan osalta matkailun ja maankäytön yhteensovittamisesta. Työ on toteutettu kesä-lokakuu 2015 välisenä aikana. Uudenmaan liiton ohjauksessa työstä on vastannut Sweco Ympäristö Oy.

Selvityksessä on laadittu asiantuntijahaastatteluja kuudelle maakunnan liitolle Varsinais-suomi, Pirkanmaa, Häme, Päijät-Häme, Kymenlaakso ja Etelä-Karjala) sekä kysely ja työpaja Uudenmaan alueella.

Selvityksen tulosten mukaan maakunnan liitoissa on pystytty edistämään matkailua maakuntakaavoituksella vähintään kohtuullisesti. Matkailua edistäviä toimenpiteitä on lähtenyt toteutumaan mm. hankkeiden myötä. Jonkin verran nähtiin olevan myös hidastevaikutuksia eli ”kentällä” on jouduttu odottamaan mk-kaavan vahvistumista.

Maakuntakaava nähdään yhtenä tärkeänä välineenä, mutta tarvitaan myös muuta ja ennen kaikkea toimijoiden välistä aktiivisuutta. Lisäksi muita keinoja voivat olla mm. alueellisten matkailuorganisaatioiden toiminta, hankkeiden tukeminen, vuorovaikutus toimijoiden kesken, matkailustrategiat ja muut erilliset vitykset.

Maakunnilla on toisistaan poikkeavia merkitsemistapoja matkailun edistämiseksi, ja tämä nähdään rikkautena. Tärkeänä nähdään matkailullisten erityispiirteiden huomiointi maakuntakaavoituksella. Usein miten matkailun erityisalueita tuodaan esiin alue- ja vyöhykemerkinnöin sekä merkittävimmät matkailureitit viiva- tai yhteystarvemerkinnoin. Muutamissa

maakunnissa on huomioitu erityisesti myös ylimaakunnalliset alueet ja reitit. Toivottiin, että kokemuksia ja hyviä käytäntöjä näistä tulisi jakaa enemmänkin ja löytää lisää yhteisiä, toimivia merkitsemiskäytäntöjä ja tapoja; Maakunnallisesti merkittävät matkailun kehittämisalueet ja reitistöt kun eivät rajoitu usein maakuntarajoihin.

Hyviä käytäntöjä nousi tuloksista esiin useita. Laajat vyöhykekokonaisuudet ja kaavan yleispiirteistäminen kuten luontomatkailun ja saariston vyöhyke nähtiin toimivana merkitsemistapana. Usean kunnan yhteiset viherkäytävät ja ylimaakunnalliset reitistöt, virkistyspalveluiden riittävyystarkastelut, ekosysteemipalveluiden kuvaaminen, vapaiden rantojen säättäminen kaavoituksella, vuorovaikutteinen toiminta matkailutoimijoiden kanssa, kaavan seuranta matkailun edistämisen osalta (aluekehitys ja maankäytön suunnittelu yhdessä), keskeisten matkailun vahvuuksien löytäminen ja kehittämisedellytysten, kuten vetovoimatekijöiden tunnistaminen nähtiin hyvinä ja suositeltavina käytäntöinä.

Selvityksessä nostetaan esiin kehittämissuosituksia Uudenmaan liitolle matkailun edistämiseksi. Matkailun ja maankäytön kytköstä tulee vahvistaa ja tuoda vahvemmin esiin mm. strategiatöissä. Vuorovaikutteisuutta tulee Uudellamaalla edelleen vahvistaa matkailun ja maankäytön välillä (mm. matkailufoorumi). Maakuntakaavassa matkailu suositellaan tuotavan esiin strategisin ja vyöhykemäisin merkinnöin huomioiden Uudenmaan erityispiirteet. Maakunnallisesti ja ylimaakunnallisesti merkittävät reitistöt ja yhteydet tulee tunnistaa. Saavutettavuutta tulee kehittää tunnistamalla mm. yhteystarpeet ja selvittämällä matkailualueisiin liittyvät matkaketjujen kehittämis-tarpeet. Maakuntakaavan tueksi matkailun maankäyttöä ja yhteistä tulevaisuuden tahtotilaa tulisi tarkastella tarkemmin matkailun maankäyttöstrategiassa.

3. JOHDANTO

TAUSTA

Uudenmaan maakuntaliitossa on tunnistettu tarve matkailumerkintöjen kehittämiseksi maakunta-kaavoituksessa. Uudenmaan liitto valmistelee parhaillaan 4. vaihemaakuntakaavaa, jossa yksi on matkailun sisältävä teema elinkeinot. Kuntien palautteessa matkailua on toivottu käsiteltäväksi maakuntakaavassa.

Tällä selvityksellä halutaan koota tietoa muun muassa erilaisista matkailun edistämiseen liittyvistä merkitsemistavoista ja niiden vaikuttavuudesta sekä selvittää, mitä muita toimivia keinoja on matkailun edistämiseksi maakuntaliitoissa ja vaikutuksia matkailuelinkeinon edistämiseen.

Matkailu on tärkeä elinkeino Uudellamaalla. Se on huomioitu mm. Uusimaa -ohjelmassa ja tunnistettu maakuntakaavatyössä. Maakuntaliitossa toimii myös matkailuryhmä.

TYÖN TAVOITE

Selvitystyössä on tavoitteena ollut luoda kuvaus siitä,

- millaisia kaavamerkintöjä ja -määräyksiä matkailun (ml. luonto- ja virkistysmatkailu) edistämiseksi on maakunnan liitoissa käytetty (Uusimaa ja kuusi muuta eteläistä case-maakuntaa)
- miten ne ovat vaikuttaneet alueiden käyttöön ja kehitykseen sekä matkailutoimintoihin.
- Lisäksi on selvitetty, mitä muita seudullisen tason keinoja maakunnissa on käytetty matkailun edistämiseksi sekä miten maakuntakaavoitus kytkeytyy näihin keinoihin.

Selvitystyössä nostetaan esiin erilaisia esimerkkejä ja hyviä käytäntöjä sekä kehittämissuosituksia Uudenmaan maakunnan osalta matkailun ja maankäytön yhteensovittamisesta.

Selvitystyö on luonteeltaan benchmarking-selvitys ja palvelee sekä maakuntakaavoitusta että aluekehittämistä koko Suomessa.

TYÖN LAATIMINEN

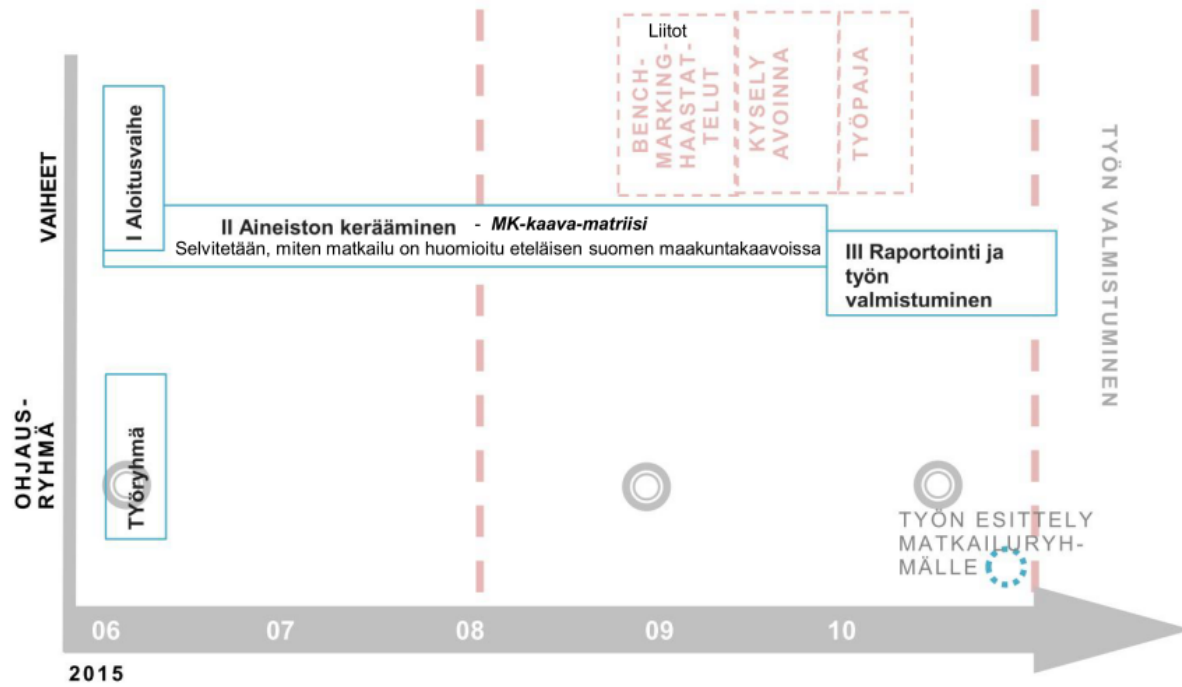
Selvityksessä on hyödynnetty maakunnan liittojen, kuntien, Uudenmaan liiton matkailuryhmän sekä matkailutoimijoiden ja -yrittäjien asiantuntijuutta mm. benchmarking-haastatteluiden, internetkyselyn ja työpajan kautta. Benchmarking-haastattelut suunnattiin muille maakunnan liitoille, kysely Uudenmaan alueen maankäytön ja matkailun sekä elinkeinon kehittämisen asiantuntijoille. Työpaja suunnattiin sekä haastatteluihin että kyselyyn osallistuneille.

Benchmarking tehtiin tutustumalla valittuun kuuheen maakuntakaavaan ja toteuttamalla maakuntaliittojen asiantuntijahaastattelut syksyllä 2015. Valittuja olivat Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Häme, Päijät-Häme, Kymenlaakso ja Etelä-Karjala. Näissä maakunnissa todettiin olevan eniten matkailun kannalta samankaltaisia teemoja kuin Uudellamaalla (mm. saaristo, kaupunkimatkailua).

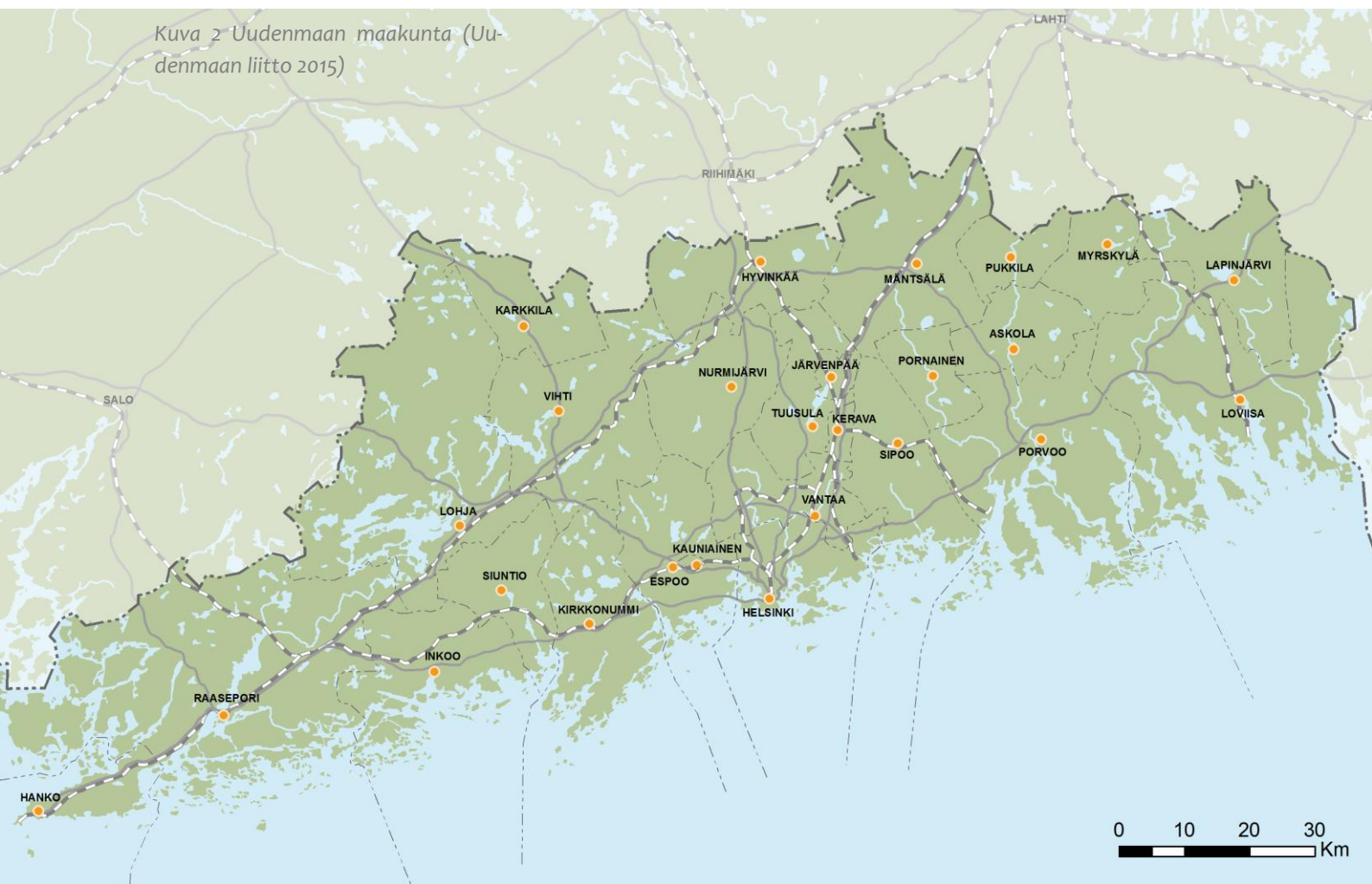
Haastatteluissa selvitettiin, miten matkailumerkinnoilla on pystytty edistämään matkailua, millaisia palautteita sidosryhmiltä on tullut ja mm. millaisia hyviä käytäntöjä maakuntaliitoissa on tunnistettu. Haastatteluja toteutettiin 10 kpl.

Internetkysely toteutettiin Uudenmaan maakunnan alueella kuntien kaavoittajille sekä matkailutoiminoista vastaaville. Kysely toteutettiin haastattelujen jälkeen syys-lokakuun vaihteessa 2015. Kyselyllä kertoitettiin kokemuksia maakuntakaavoituksen vaikuttavuudesta matkailutoimintoihin, näkemyksiä miten matkailu tulisi huomioida maakuntakaavoituksessa ja merkitsemistavoista sekä muista edistämiskeinoista.

Matkailun edistäminen maakuntakaavoituksella -työpaja järjestettiin Helsingissä 8.10.2015. Työpajassa käytiin läpi työn tuloksia ja workshop-osuudessa jatkettiin aihepiiriin parissa tarkentamalla neljää eri teemaa.

Kuva 1. Työn prosessikaavio

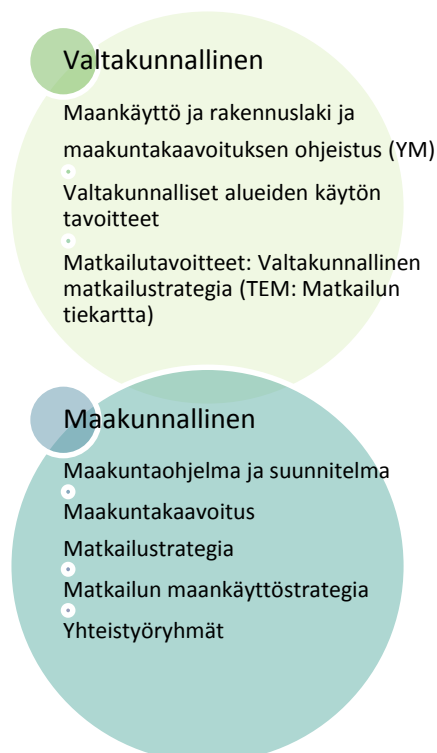

Kuva 2 Uudenmaan maakunta (Uudenmaan liitto 2015)

4. MATKAILUN JA MAANKÄYTÖN YHTEENSOVITTAMINEN JA KEHITTÄMINEN UUDELLAMAALLA NYT

Matkailua pyritään edistämään maakuntaliitoissa monilla eri tavoin: maakuntakaavoituksella, maakuntaohjelmalla ja suunnitelmalla, matkailustrategialla sekä esimerkiksi erilaisten teemaryhmien ja vuorovaikutuksen kautta. Tavat vaihtelevat maakuntaliitoittain.

Erilaisista edistämiskeinoista on yleisellä tasolla kirjattu mm. **maankäyttö- ja rakennuslakiin, ympäristöministeriön maakuntakaavoitusoppaisiin** kehittämismerkintöjen osalta sekä muun kehittämisen osalta muun muassa työ- ja elinkeinoministeriön laatimaan **Matkailun tiekarttaan sekä maakunnan omiin strategisiin asiakirjoihin**.

Kuva 3. Esimerkkejä matkailun ja maankäytön edistämisestä ja ohjauksesta.

MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAKI JA MAAKUNTAKAAVOITUKSEN OHJEISTUS

Maankäyttö- ja rakennuslaissa on määritelty maakuntien osalta periaatteet tavoitteelliselle kehittämiselle (1999):

Maakunnan suunnitteluun kuuluvat **maakuntasuunnitelma**, muuta alueiden käytön suunnittelua ohjaava **maakuntakaava ja alueellinen kehittämisohjelma**. Alueellisesta kehittämisohjelmasta säädetään erikseen. Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. **Maakuntasuunnitelma** osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys. (25§)

Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen. (25§)

Maakunnan liiton tulee huolehtia tarpeellisesta maakuntakaavan laatimisesta, kaavan pitämisestä ajan tasalla ja sen kehittämisestä. Maakuntakaava voidaan laatia myös vaiheittain tai osa-alueittain. Laadittaessa maakuntakaava osa-alueittain tulee kaavan valmistelua ohjaamaan asettaa maakunnan liiton toimielin, jossa on asianomaisten kuntien ehdottamia jäseniä. (27§)

Ympäristöministeriön *Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000 -sarjassa* on laadittu maakuntakaavamerkintöjä ja -määräyksiä koskevia ohjeistuksia (2003).

Maakuntakaava on mahdollista esittää *eri tavoin suunnittelutilanteesta ja ohjaustarpeesta riippuen*, Maakunnan alueidenkäyttöä on mahdollista ohjata perinteisellä aluevarauskaavalla tai myös välillisemmin osoittamalla maakuntakaavassa kehittämisperiaatteiden ja alueiden erityisominaisuuksien avulla alueidenkäyttöä ja yhdyskuntarakennetta koskevia kehittämistavoitteita, mahdollisuuksia ja reunaeh-toja. Nämä esitystapamahdollisuudet eivät ole toisiaan poissulkevia vaan pikemminkin täydentäviä vaihtoeh-toja.

Maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:n mukaisesti maakuntakaavan sisältö koostuu alueidenkäytön ja yhdyskuntarakenteen *periaatteiden esittämisestä* sekä maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisten alueiden osoittamisesta. Tätä tarkoitusta varten voidaan kaavamerkintöjen ja -määräysten yhteiskäytön tuloksena päätyä periaatteellisesti hyvinkin erityyppiin maakuntakaavoihin. (Opas 2003).

Ympäristöministeriön kaavamerkintöjä koskevassa asetuksessa on osoitettu merkintöjä. Asetuksessa

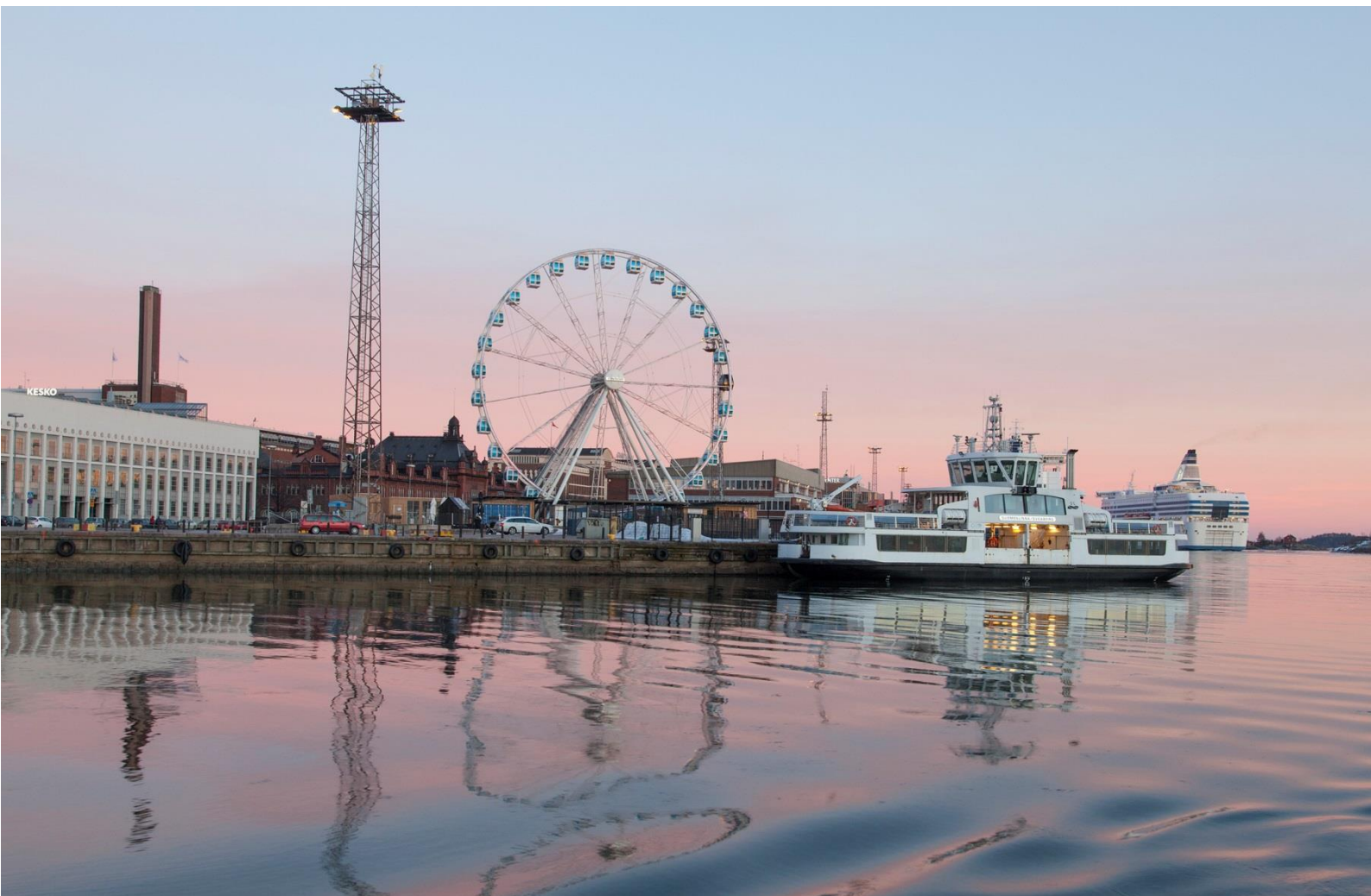
esitetyt merkinnät ovat esimerkinomaisia. Maakunnan erityistarpeisiin perustuen voidaan käyttää myös muita kehittämisperiaatemerkintöjä.

Matkailua edistäviä kehittämismerkintöjä ovat muun muassa erilaiset aluevarausmerkinnät (esim. RM-matkailupalveluiden alue) sekä kohdemerkinnät (esim. matkailuakin merkittävästi palvelevat satama-alueiden kohdemerkinnät).

VALTAKUNNALLISET ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEET

Myös valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ohjaavat matkailun ja maankäytön yhteissuunnittelua. Valtakunnalliset alueidenkäytöntavoitteet käsittelevät seuraavia kokonaisuuksia:

1. toimiva aluerakenne
2. eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
3. kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
4. toimivat yhteysverkostot ja energiahuolto
5. Helsingin seudun erityiskysymykset
6. luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet.

MATKAILUN TIEKARTTA 2015-2025

Työ- ja elinkeinoministeriön matkailun tiekartassa on osoitettu tavoitteet ja toimenpiteet matkailun vision toteuttamiseksi.

Visio: Vuonna 2025 omaperäinen ja uteliaisuutta herättävä Suomi on Pohjois-Euroopan ykkösmatkailukohde, asiakkaiden ensimmäinen valinta.

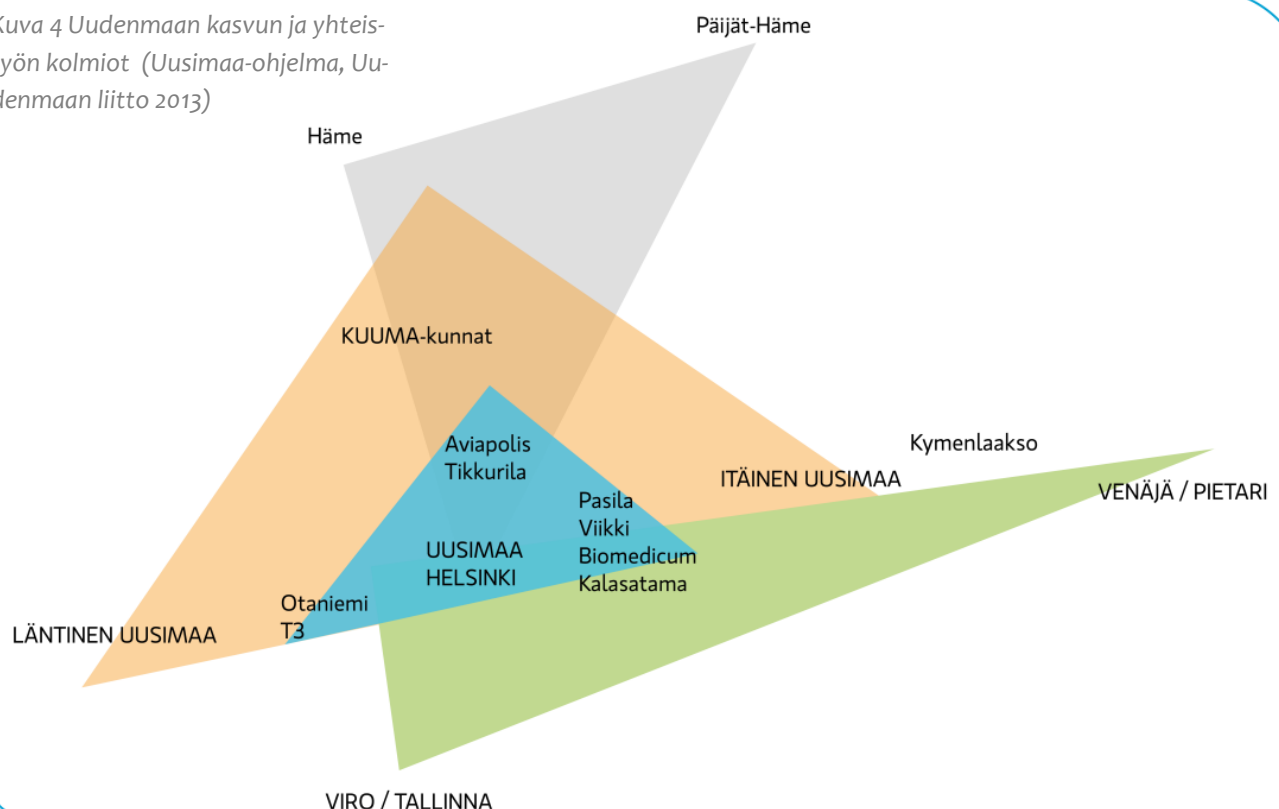
Kasvun ja uudistumisen tiekartan teema on ”Yhdessä enemmän” ja sen strategiset painopisteet ovat:

1. Matkailukeskusten ja yritysverkostojen teemapohjaisen yhteistyön vahvistaminen sekä uudet avaukset tuotekehityksessä, myynnissä ja markkinoinnissa
2. Kilpailukykyisen ja monipuolisen tarjonnan kehittäminen matkailun ja muiden alojen rajapinoista
3. Markkinointitoimenpiteiden vaikuttavuuden lisääminen ja tuotteiden helppo ostettavuus
4. Kasvua ja uudistumista tukevan, **kilpailukykyisen matkailun toimintaympäristön varmistaminen.**

Käynnistettävät erityisesti **maankäyttöön liittyvät kärkihankkeet ja toimenpiteet** (poimintoja)

- Suomi johtavaksi stopover –maaksi
- Merellinen saaristo kansainvälisesti tunnetuksi
 - Luodaan ja jalkautetaan matkailukeskittymien ns. saaristoporttien toimintamalli
 - Kehitetään ja varmistetaan saavutettavuus erilaisilla liikennetkaisuilla
- Tiestön sekä raide- ja vesiliikenteen palvelutason varmistaminen
- Toimivat matkaketjut
- **Matkailua tukevan infrastruktuurin ja maankäytön varmistaminen**
- **Kehitetään kaavoitusta** niin, että sillä voidaan arvioida, vertailla ja yhteensovittaa elinkeinojen intressejä ja muita arvoja Vastuutaho: YM, maakuntien liitot
- **Suosittelaa matkailun maankäyttöstrategioiden laadintaa** osana maankäytön suunnittelua. Tarjoavat työkaluja toimialojen tarpeiden yhteensovittamiseen ja matkailun näkökulman esiintuomisen (Lapin mallissa yhteistyössä mm. matkailun kasvutavoite, matkailurakentamisen pelisäännöt, vyöhykkeiden maankäyttö ja toimintojen yhteensovittaminen) Vastuu: maakuntien liitot

Kuva 4 Uudenmaan kasvun ja yhteistyön kolmiot (Uusimaa-ohjelma, Uudenmaan liitto 2013)

UUSIMAA-OHJELMA

Matkailu on tunnustettu Uudenmaan maakuntaohjelmassa (Uusimaa-ohjelma) tärkeänä elinkeinona. Ohjelmassa on nostettu esiin myös matkailuun liittyen alueelliset ulottuvuudet.

Uudenmaan strategiset kehittämistavoitteet vuodelle 2040 ovat:

1. Älykkään kasvun kehto – perustuu kestävään kehitykseen ja älykkäisiin ratkaisuihin.
2. Helppo tulla, olla ja toimia – painottaa liikkumisen, työn ja toiminnan vaivattomuutta sekä hyvää elinympäristöä.
3. Puhdas ja kaunis Uusimaa – korostaa luonnonvarojen järkevää käyttöä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä sekä hiilineutraaliutta.

Venäjän markkinat ja Venäjän läheisyys on tunnustettu mm. matkailuostovoiman osalta. Lisääntyvän kaupan, matkailun ja vuorovaikutuksen myötä Suomenlahden kolmoiskaupunki Tallinna–Helsinki–Pietari on entistä enemmän todellisuutta Alueen saaristo ja luonto on tunnustettu matkailullisesti arvokaina tekijöinä.

MAAKUNTAKAAVOITUS

Uudenmaan liitto valmistelee 4. vaihemaakuntakaavaa, jossa yksi teemoista on matkailun sisältävä teema elinkeinot. Kaava on luonnosvaiheessa (10/2015). Vaihemaakuntakaavatyössä on huomioitu, että matkailulla on tärkeä rooli Uudellamaalla. Matkailupalveluiden teemaa ei ole kuitenkaan Uudenmaan maakuntakaavoissa varsinaisesti käsitelty. 4. vaihemaakuntakaavan viiherteemassa osoitetut luontomatkailun ja kulttuuriympäristökohteet kulttuurimatkailun kehittämistä Uudellamaalla.

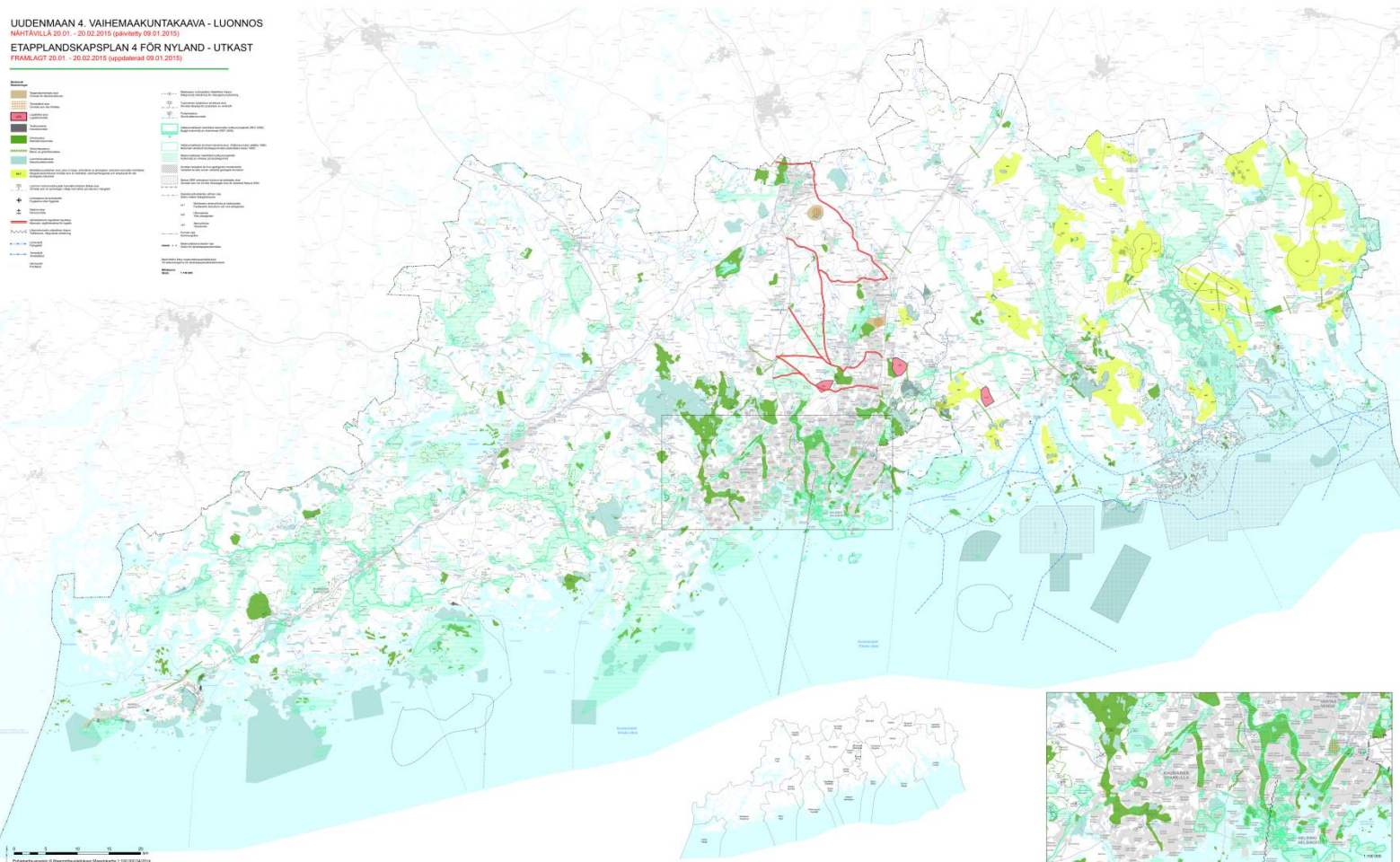
MATKAILURYHMÄ

Uudenmaan liitossa toimii matkailun asiantuntijaryhmä, joka seuraa matkailuelinkeinon kehitystä sekä tekee aloitteita kannanotoiksi, toimenpiteiksi ja rahoittajayhteistyössä käsiteltäviksi asioiksi.

Asiantuntijaryhmä edustaa matkailuelinkeinon osamista maakunnan suunnittelussa. Ryhmä koostuu kuntaryhmien ja viranomais tahojen edustajista.

Kuva 5. Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan luonnoskartta, joka oli nähtävillä keväällä 2015.

UUDENMAAN 4. VAIHEMAAKUNTAKAAVA - LUONNOS
NÄHTÄVILLÄ 20.01. - 20.02.2015 (päivitetty 09.01.2015)
ETAPPLANDSKAPSPLAN 4 FÖR NYLAND - UTKAST
FRÅNLÄG 20.01. - 20.02.2015 (uppdaterad 09.01.2015)

5. MATKAILUN ERILAISIA MERKITSEMISTAPOJA MAAKUNTAKAAVOITUKSESSA

Erilaiset matkailun kehittämismerkinnät ja niihin liittyvät suunnittelumääräykset selvitettiin valittujen benchmarking-maakuntien osalta Suomessa. Kehittämismerkintöihin liittyviä kokemuksia käytiin läpi haastatteluissa maakunnan liiton edustajien kanssa.

Seuraavassa käydään läpi case-maakunnat sekä sen jälkeen erilaiset merkitsemistavat teemoittain. Matkailuun liittyvät kaavamerkinnät maakunnittain on myös koottu erillisiin taulukoihin.

ERILAISET MERKITSEMISTAVAT

Maakuntakaavamerkintöjen ja -määräysten käyttöperiaatteet muodostuvat maankäyttö- ja rakennuslain ja -asetuksen (895/1999) asettamista lähtökohdista. Maakuntakaavan esitystapaan vaikuttavat erityisesti maakuntakaavan tehtävä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tulkitsijana, maakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden osoittajana sekä kuntakaavoituksen ohjaajana. Maakuntakaavan sisällön esittämiseen käytetään erilaisia maakuntakaavamerkintätyyppejä:

- Alueiden käytön kehittämisperiaatteet
- Osa-alueiden erityisominaisuudet
- Aluevaraukset
- Viiva- ja kohdemerkinnät

Kehittämisperiaatteita koskevilla merkinnöillä ja niihin liittyvillä määräyksillä osoitetaan alueita, jotka ovat merkittäviä maakunnan tavoitellun kehityksen kannalta ja joihin tästä syystä kohdistuu muussa suunnittelussa huomioon otettavia alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen kehittämistarpeita. Kehittämisperiaatemerkinnät ovat kaavan muiden merkintöjen kanssa päällekkäisiä (Ympäristöministeriö 2010).

Maakuntakaavan osa-alueiden erityisominaisuudet voivat liittyä luonnon- tai kulttuuriympäristön, maiseman sekä luonnonvarojen erityisiin arvoihin. Erityisominaisuuksia voivat olla myös osa-alueiden alueidenkäyttöä erityisesti rajoittavat ominaisuudet, kuten melu- ja vaara-alueet tai suojavyöhykkeet. (Ympäristöministeriö 2010).

Maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita osoitetaan aluevarausmerkinnöillä. Aluevarauksiin rinnastettavia kohdemerkintöjä käytetään kaavan mittakaavaan nähden pienialaisia alueita osoitettaessa (esimerkiksi keskustatoimintojen alueet) tai kun aluevarauksen ulottuvuudella ei ole ylikunnallisen ohjaustarpeen tai maakuntakaavan muun sisällön kannalta merkitystä (esimerkiksi kylät). Aluevarauksia voidaan tavanomaisen aluevarausuunnittelun tarpeiden lisäksi käyttää täsmentämään ja tarkentamaan kehittämisperiaatteita tai osa-alueiden erityisominaisuuksia. Aluevarausmerkinnöillä osoitetaan alueen pääasiallinen käyttötarkoitus. Aluevarausmerkinnät ovat toisensa poissulkevia siten, että samalla alueella ei voi samanaikaisesti olla voimassa kahta eri aluevarausmerkintää. (Ympäristöministeriö 2010).

Maakuntakaavoissa myös haetaan uusia keinoja, kaavamerkintöjä ja -määräyksiä maakunnan yhteisten, eri suunnitelmissa ja sopimuksessa päätettyjen linjausten ja tavoitteiden konkretisoimiseksi.

Matkailua koskevat maakuntakaavamerkinnät vaihtelivat hyvin paljon case-maakunnittain. Merkinnöissä oli eroja niin sisällön ja määräysten kuin merkitsemistavan suhteen.

CASE-MAAKUNNAT

Työssä tarkastelu rajattiin eteläisen Suomen maakuntiin, jotka vastaavat maankäytöllisesti ja matkai-

lullisesti enemmän Uttamaata. Tarkasteluun otettiin mukaan seuraavat maakunnat: Uusimaa, Kymenlaakso, Etelä-Karjala, Pirkanmaa, Häme, Päijät-Häme sekä Varsinais-Suomi.

Etelä-Karjala

Etelä-Karjalassa on käsitelty matkailua seuraavissa maakuntakaavoissa:

- Etelä-Karjalan 1. vaihemaakuntakaava. Kauppa, matkailu, elinkeinot ja liikenne (vahvistettavana YM:ssä)
- Etelä-Karjalan maakuntakaava (vahvistettu 2011)

Kaavoissa nostettu esiin erityispiirteinä mm.

- Saimaa (Suursaimaan kehittämisen kohde-aluemerkintä)
- Matkailuyhteydet
- Kehitettävä matkailu- ja maisematie
- Matkailun kehittämisväylä
- Viheryhteystarve / ekologinen käytävä
- Vesiliikenteen yhteystarve
- Polkupyöräreitit ja uudet yhteystarpeet
- Retkeilyreitit ja melontareitit, moottorikelkkareitti
- Luontomatkailun alueet
- Luontomatkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdealue ml ja kehittämiskohteet
- Muut matkailun erityisalueet
- Urheilu ja matkailupalveluiden alue (VU/RM)
- Matkailua palveleva vähittäiskauppa (km)
- Matkailu- ja virkistysperusteinen kyläalue (at/mv)

- Muuta: Laaturaitti, matkailun saavutettavuuden selvittäminen tulossa, ristiinarviointia aluekehityksen kanssa

Kymenlaakso

Matkailua seuraavissa vaihemaakuntakaavoissa:

- Maaseutu ja luonto (vahvistettu 2010)
- Kauppa ja merialue
- Taajamat ja niiden ympäristöt

Kaavoissa nostettu esiin erityispiirteinä mm.:

Merellisyyden ja saariston huomiointi: veneväylät, venesatamat, rakentamiselta vapaa alueet saaristossa, Puolustusvoimilta saaria matkailukäyttöön. Sisäsaaristossa myös virkistyskohteita ja veneväylät

- Rajapalvelu ja -kauppa
- Kehittämispotentiaalia osoitettu kartalla (mm. pientä mökkikylätoimintaa, maaseutumatkailu)
- Ylimaakunnalliset reitit: patikointireitti, melontareitti, pyöräilyreitti, moottorikelkkailu
- Taajamien läheisyydessä VR-alueet (palvelee myös matkailua), virkistysalueita on myös laajat ja yhtenäiset peltoalueet. Alueella toimii virkistysalueyhdistys
- Ei valkoisia alueita Taajamat-kaavassa
- Kymijoki lohijokena: lohimatkailu

Häme

Matkailua seuraavissa vaihemaakuntakaavoissa:

- Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaava (2014)
- Maakuntakaava 2006

Kuva 6. Matkailua edistäviä kaavamerkintöjä

Kaavoissa nostettu esiin erityispiirteinä mm.

- Kokonaismaakuntakaava käynnistymässä
- Luontomatkailun vyöhyke
- Usean kunnan yhteiset viherkäytävät
- Golf-virkistys ja matkailu
- Muuta: Venäjän markkinointihanke lähtenyt käyntiin

Päijät-Häme

Matkailua seuraavissa vaihemaakuntakaavoissa:

- Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014, maakunta-kaavaehdotus
- Erityispiirteitä
- Vesistömatkailu, Päijänne; satama-alueet, vene-satamat ja rantautumispaikat, melontareitit
- Ohjeelliset ulkoilureitit; osoittavat lähinnä reit-tien yhteystarpeen ja likimääräisen sijainnin. Ulkoilureittejä ei ole haluttu purkaa ulkoilumuodoittain
- Maakunnallinen viherverkosto muodostaa yhdessä loma- ja matkailualueiden kanssa maakunnallisen kokonaisuuden, joka palvelee asukkaiden vapaa-ajanviettoa, tarjoaa maakuntalaisille ja muille vapaa-ajan viettäville virkistys- ja retkeilymahdollisuuksia, luontoelämyksiä ja tukee matkailupalveluiden sekä muiden elinkeinojen kehittämistä ja alueiden yhteiskäyttöä
- Tavoitteena on ollut maakuntakaavan yleispiirteistäminen (esim. luontomatkailun vyöhyke/alue)
- Muuta: urheiluun ja liikuntaan liittyvä matkailu, Messillä, Salpausselkä, kartanot, moninaista matkailua

Varsinais-Suomi

Matkailua seuraavissa vaihemaakuntakaavoissa:

- Varsinais-Suomen taajamien maankäytön, palveluiden ja liikenteen vaihemaakuntakaava (luonnos)
- Varsinais-Suomen maakuntakaava. Loimaan seutu, Turun seudun kehyskunnat, Turunmaa (vahvistettu 2013)
- Salo-Lohja vaihemaakuntakaava (2012)

- Salon seudun maakuntakaava (2008)
- Turun kaupunkiseudun maakuntakaava

Erityispiirteitä;

- Saaristo ja rengasreitti: Saariston rengastiehen tukeutuva kehittämisvyöhyke sekä Saaristomeren yhteistoiminta-alueen kehittämisvyöhyke
- Ohjeelliset ulkoilureitit osoitettu sekä matkailun ja ulkoilun yhteystarpeet
- Erityispiirteiden huomiointi myös maakuntaohjelmassa: Kaupunkikulttuuri ja saaristokaupunkikeskukset, matkailukeskittymien vyöhyke, luontovyöhykkeet

Pirkanmaa

Matkailua seuraavissa vaihemaakuntakaavoissa:

- Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselos-tus, luonnos MKH 16.2.2015
- Pirkanmaan 1. maakuntakaava (2007)

Erityispiirteitä;

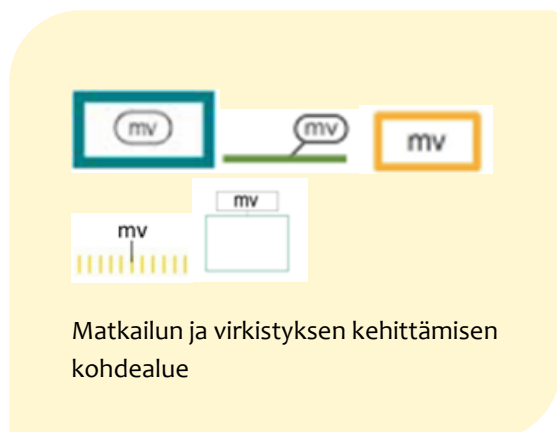
- Matkailun ja virkistysalueen vetovoima-alue.
- Luontomatkailun kehittämisen kohdealue
- Luonnon monimuotoisuuden ydinalue: tehty ekologisen verkoston mallinnus
- Reitit: Maakuntakaavassa osoitetaan seudullisesti tärkeät polku-, latu- ja melontareitit.
- Virkistys, retkeily, ulkoilu ja matkailu taustalla selvitykset:
- Maakuntakaavan virkistysalueiden tarvetarkastelu, 2014, julkaisematon raportti
- Pirkanmaan matkailupalvelujen alueet. Nykytilan selvitys, 2013, julkaisematon raportti
- Selvitykset: Ekosysteemipalvelut, ekologisen verkoston tarkastelut, virkistysalueiden riittävyystarkastelut, maisema- ja kulttuuriympäristöt
- Huomioitu ”naapurit”, esim. Satakunnan high-lightit

Esimerkkejä kaavapareista (maakuntakaava- yleiskaava/asemakaava maakunnittain on esitetty liitteessä 2.

MATKAILUN KEHITTÄMISPERIAATE- MERKINTÖJÄ CASE-MAAKUNNISSA

Seuraavaan on koottu erilaisia matkailun merkitsemistapoja. Jaottelua on tehty tähän sisällön ja matkailuteeman kautta sekä maakuntakaavoituksen liittyen merkintätyyppin merkittävimpiä kokonaisuuksien tunnistamiseksi.

Matkailun yleiset kehittämisalueet

Matkailun ja virkistysalueen kehittäminen kohdealue on yleisesti maakuntakaavoissa käytössä oleva tapa tuoda erityisalueet esiin. Merkinällä osoitetaan alueet joihin kohdistuu matkailun kehittämistarpeita.

Suunnittelumääräyksesimerkkejä:

- Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, että matkailun kehittämistarpeet sovitetaan alueen luonto-, rakennusperintö- ja kulttuuriarvoihin niitä hyödyntäen. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue) (Suunnittelumääräyksestä erilaisia variaatioita)

Kehittämissuosituksesimerkki:

- Alueen yksityiskohtaisemmassa maankäytön suunnittelussa tulee edistää matkailuelinkeinon ja yleisen virkistyspalvelujen sijoittumista alueelle. Erityistä huomiota tulee kiinnittää palveluiden saatavuuteen sekä uusien toimintojen yhteensovittamiseen alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen kanssa. (Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselostus, luonnos MKH 16.2.2015)

Ohjausvaikutukset ja toteutus:

- Kehittämisen kohdealuemerkintä ohjaa suunnattamaan matkailua ja virkistystä koskevia maakunnallisia ja seudullisia hankkeita alueelle. Toteuttajana ovat kaavoituksen osalta alueen kunta. Alueiden hankkimisesta, suunnittelusta ja rakentamisesta vastaavat sekä kunta että toimintaa harjoittavat yhtiöt. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- Kohdealueen merkinnän taustalla voivat olla mm. kuntien ja muiden viranomaisten kanssa käydyt neuvottelut, kuntien suunnitelmat sekä tehdyt nykytilaselvitykset ja muut analyysit (kuten maakunnan työpaikka-alue selvitys, Hyvät ja yhtenäiset peltoalueet -selvitys, ekologisen verkoston selvitys)
- Kehittämiskohdealueerajauksen sijasta on käytetty myös vyöhykemäistä merkitsemistapaa (antaa väljyyttä rajaukseen)
- Voidaan huomioida nykyisten merkittävien lisäksi muun muassa ns. tulevaisuuden potentiaaliset alueet
- ”Toimintoja kokoava merkintä, joka osoittaa likimääräisesti sen alueen laajuuden, jolle kehittämispaineita kohdentuu tai on ennakoitavissa”
- ”Kehittämisen kohdealueilla yleensä tulee harkittavaksi yleis- tai asemakaavaratkaisuja, joilla kokonaisuus lähtee toteutumaan. Toteutumista edistetään usein erilaisilla hankkeilla”
- ”Kehittämisen kohdealueiden toteutumista seurataan aluesuunnittelun osalta valtuustokausiryhtiin liittyvissä seurantaraporteissa ja alueiden tarkemmissa suunnitelmissa ja hankkeissa.”
- ”Yrittäjät ja kaavoittajat ovat pitäneet vyöhyke-merkintää erittäin hyvänä. Mahdollistaa laajemmin kehittämisen.”
- ”Isoillekin uusille hankkeille on luotu alueidenkäytölliset edellytykset toiminnan kehittämiseksi.”
- ”(kunnan) osalta mv-rajasta on tarkasteltu uudelleen olemassa olevien suunnitelmien pohjalta.”
- ”matkailuvyöhyke perustuu alueen kaupallisten sekä muiden matkailupalvelujen kehittämiseen”
- ”(paikan) osalta tavoite on monipuolistaa olevaa matkailupalvelujen aluetta.”

- ”Matkailuvyöhykkeellä on useita kehitettäviä ja monipuolisia matkailukohteita, jotka perustuvat monipuoliseen palvelutarjontaan.”
- ”Merkinnät ohjaavat matkailun kehittämistä ja ovat perusteluina alueen toteuttamiseen tähtäävissä hankkeissa.”
- ”Jatkosuunnittelussa tulee huomioida alueen luonto-, maisema-, rakennusperintö- ja kulttuuriympäristöarvot niitä hyödyntäen. Vesistöjen hyvä tila tulee turvata.”

Luontomatkailualueet

Luontomatkailun kehittämisen kohdealue

Luontomatkailun ja virkistysalueen kehittämisen kohdealue

Luontomatkailun kohdealue merkinnällä osoitetaan luontomatkailun kannalta kehitettäviä kohdealueita ja kokonaisuuksia vyöhykemaisella merkitsemisellä.

Esimerkkejä:

”Merkinnällä osoitetaan Hämeenkaan Pirkanmaan puoleinen osa, joka ulottuu Ikaalisten kylpylän ja Teikankaan alueelle sekä Hämeenkyrön keskustaajamaan. (Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselos-tus, luonnos MKH 16.2.2015)

”Merkinnällä osoitetaan luontomatkailun kehittämisen kannalta merkittäviä, vetovoimaisia ja luonnon-ympäristöltään monipuolisia vyöhykkeitä, joilla on edellytykset kehittyä verkottuneiksi luontomatkailun ja vapaa-ajan kokonaisuuksiksi. Merkinnästä ei aiheudu maa- ja metsätalouteen eikä maaseutuelinkeinon, asumiseen ja maaomistukseen liittyviä rajoituksia eikä se rajoita metsästyksen harjoittamista näillä alueilla. Metsätalouden harjoittaminen alueella perustuu metsälakiin. Alueilla, joilla on aluevarausmerkinnällä osoitettu käyttötarkoitus, päämaankäyttömuodon määrittelee aluevarausmerkintä.” (Etelä-Karjalan 1. vaihemaakuntakaava. Kauppa, matkailu, elinkeinot ja liikenne)

Kehittämissuosituksesimerkki:

- Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee edistää luontomatkailuelinkeinojen palvelujen sijoittumista alueelle. Alueen suunnittelussa tulee edistää toimintoja, jotka ylläpitävät alueen ominaislaatua ja edesauttavat luontomatkailun toimintaedellytysten syntymistä ja säilymistä. Alueella tulee edistää virkistysreittien toteuttamista ja ylläpitoa. Alue tulee suunnitella ja toteuttaa yhtenäisenä luontomatkailukokonaisuutena. (Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselos-tus, luonnos MKH 16.2.2015)

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Luontomatkailun ja virkistysalueen kehittämisen kohdealueen suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota luontomatkailun edellytysten turvaamiseen, alueen virkistys- ja suojelualueiden hoidon- ja käytön suunnitteluun, eri toimintojen verkostomaiseen kytkemiseen reitistöin sekä maaseutu- ja matkailuelinkeinojen tukemiseen. Lisäksi yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, että otetaan huomioon alueen asutus ja elinkeinot ja luontomatkai-

Kuva 7. Esimerkki mm. luontomatkailun kohdealueesta sekä vyöhykemerkinnästä (Saimaa). reitistöistä: Etelä-Karjalan 1. vaihemaakuntakaava)

lun sekä virkistykseen kehittämistarpeet sovitaan alueen luonto-, maisema-, rakennusperintö- ja kulttuuriarvoihin niitä hyödyntäen. Tulee huolehtia myös siitä, ettei kyseisiä arvoja vaaranneta. Vyöhykkeen kehittämistarpeet tulee selvittää yksityiskohtaisemmalla suunnitelmalla. (Etelä-Karjalan 1. vaihemaakuntakaava. Kauppa, matkailu, elinkeinot ja liikenne)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Luontomatkailualueet sijoittuvat (Etelä-Karjalan kasvukeskuksen) laatuikäytävän ulkopuolelle. Suunnittelumääräyksen mukaan alueilla sovitaan yhteen asutus ja elinkeinot sekä virkistykseen ja luontomatkailun kehittämistarpeet. Suur-Saimaan alueelle keskittyy lähinnä luonto- ja virkistyspalvelujen saarikohteita.”
- ”laajat vyöhykekokonaisuudet (esim. luontomatkailun vyöhyke/alue), kattavat laajoja alueita ja kertoo, että yksi elinkeinotoiminnan painopisteistä on luontomatkailu, maakuntakaavan olmuksen luonteinen”

Vesi- ja luontomatkailun vyöhykkeet

suursaimaan kehittäminen kohdealue

Suursaimaan kehittäminen kohdealue

Merkinnällä osoitetaan keskeisen Suur-Saimaan kehittämisen vyöhyke, jolla on myös ylimaakunnallisia kehittämistarpeita. Merkinnästä ei aiheudu maa- ja metsätalouteen eikä maaseutuelinkeinoin ja asumiseen liittyviä rajoituksia. Alueilla, joilla on aluevarausmerkinnällä osoitettu käyttötarkoitus, päämaankäyttömuodon määrittelee aluevarausmerkintä.

Suunnittelumääräyksesimerkki:

- Suur-Saimaan kehittämisen kohdealueen käytön suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota luonto- ja virkistysmatkailun sekä vesiliikenteen edellytysten turvaamiseen, alueen virkistys- ja suojelualueiden hoidon- ja käytön suunnitteluun, eri toimintojen verkostomaiseen kytkemiseen reitistöin sekä maaseutu- ja matkailuelinkeinon tukemiseen. Lisäksi yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava

siitä, että luontomatkailun sekä virkistykseen kehittämistarpeet sovitaan alueen luonto-, maisema-, rakennusperintö- ja kulttuuriarvoihin niitä hyödyntäen. Tulee huolehtia myös siitä, ettei kyseisiä arvoja vaaranneta. (Etelä-Karjalan maakuntakaava)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Kohdealueen tavoitteena on alueen luonnon suojelun, virkistykseen ja matkailun sekä elinkeinon kehittämisen yhteensovittaminen. Alueen kehittämisellä ja toimintojen yhteensovittamisella voidaan saada aikaan Suur-Saimaan kokonaisuus, jonka valttina on hyvät matkailu- ja virkistyspalvelut sekä luonnon ja maiseman harmonia. Tavoitteena on myös alueen monipuolisen elinkeinorakenteen kehittäminen.”
- ”Suur-Saimaan kehittämisen kohdealueelle on maakuntakaavaan merkitty luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue, kulttuurialueita, matkailun ja virkistykseen sekä vesiliikenteen ja veneilyn kehittämiskohteita. Alueen elinkeinot perustuvat pääosin matkailupalveluihin, kalastukseen sekä maa- ja metsätalouteen. Maailmanlaajuisesti ainutlaatuisena vesistöalueena Saimaa on merkittävä luonnonvara. Samalla, kun alue tulee säilyttää luonto- ja kulttuurimaisemana, se tarjoaa runsaasti elinkeinotoimintaan sekä virkistyskäyttöön liittyviä kehittämismahdollisuuksia.”
- ”Suojelelutarpeita ja resurssien vastuulliseen käyttöön liittyviä kehittämismahdollisuuksia tulee sovitaa yhteen. Kehittämisen kohdealue ottaa huomioon valtioneuvoston vahvistaman valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) mukaisen Vuoksen vesistöalueen erityispiirteiden säilyttämisperiaatteen. Siinä edistetään valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista Vuoksen vesistöalueen osalta; Vuoksen vesistöalueella ohjataan matkailua, vesistöjen virkistyskäyttöä ja vesiliikennettä sekä rakentamista ja muuta maankäyttöä siten, että järvi- luonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön erityispiirteet säilyvät.”

Saariston rengastiehen
tukeutuva kehittämisvyöhyke

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Vyöhykettä kehitetään rengastiehen tukeutuvaan matkailuun perustuen. Suunnitelmien ja toimenpiteiden tulee olla pitkäjänteisiä, ympäristöä saariston matkailu- ja muita elinkeinoja edistäviä. Suunnittelussa on varauduttava vyöhykkeen matkailutoimintojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti hallittavaan kasvuun. (Varsinais-Suomen maakuntakaava. Loimaan seutu, Turun seudun kehyskunnat, Turunmaa)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Merkinnän perusteena Saariston rengastien kehittämissuunnitelmat. Pyritään vahvistamaan Saariston rengastien kokonaisuutta siten, että kehittäminen on pitkäjänteistä ja palvelee juuri tätä rengastien kokonaisuutta.”
- ”Strateginen merkintä, jotka ovat joskus haastavia kaavan tulkinnassa. Kyseessä ei siis ole tarkka maantieteellinen raja vaan karkea ehdotus

siitä, mille alueelle erityisesti pitäisi panostaa matkailun kehittämistä. Tämä merkintä liittyy myös tavoitteeseen, että vahva rengastie ympäristöisillä matkailutoiminnoilla ja pitkäjänteisellä kehittämisellä johtaisi rengastien muuttamiseen ympäristöiseksi viralliseksi tieksi”

- ”Ei suoraan sovellu muille alueille, mutta muunneltuna kyllä.”

Saaristomeren yhteistointa-alueen kehittämisvyöhyke

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Suunnitelmien ja toimenpiteiden tulee olla kehittämisalueen ympäristöarvoja edistäviä. Virkistys-, retkeily- ja matkailutoimintaa tulee kehittää Saaristomeren kansallispuiston luonto- ja kulttuuriarvoja vaarantamatta. (Varsinais-Suomen maakuntakaava. Loimaan seutu, Turun seudun kehyskunnat, Turunmaa)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Merkinnän perusteena Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueen raja. Vaikuttaa yhtenä kokonaisuutena alueella tehtävään kehittämiseen ja rakentamiseen.”
- ”Saaristomeren kansallispuiston kehittämisvyöhyke on yksilöllinen merkintä.”

Matkailullisesti merkittävät kaupan alueet

Rajapalveluiden ja -kaupan kehittämisen kohdealue

Merkitykseltään seudullinen raja-kaupan suuryksikkö

Merkinnällä osoitetaan alueet, joihin kohdistuu vähintään maakunnallisia valtakunnan rajan toimintojen kehittämistarpeita (Kymenlaakson liitto). /

Merkinnällä osoitetaan merkitykseltään seudullisten matkailua palvelevien vähittäiskaupan suuryksiköiden sekä vaikutuksiltaan niihin rinnastettavien myymäläkeskittymien yleispiirteistä sijaintia keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella. Niitä kehitetään sellaista kauppaa varten, joka ei kilpaile keskustaan sijoittuvan kaupan kanssa. (Etelä-Karjalan 1. vaihemaa-kuntakaava. Kauppa, matkailu, elinkeinot ja liikenne)

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Alueelle palveluja sijoitettaessa tulee palvelutarjonnassa, mitoituksessa ja tarkemmassa sijoituksessa varmistaa seudun palvelurakenteen tasapainoinen kehittäminen ja varmistaa, etteivät toimenpiteet heikennä palvelujen saavutettavuutta seudun muissa osissa. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huomioitava raja-alueen toimintojen kehittämistarpeet ja sovitettava ne Suomen huomattavimman maarajaseaman ympäristön laatuvaatimuksiin. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)
- Merkinnän osoittamalle alueelle voidaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoittaa sellaista merkitykseltään seudullista matkailua palvelevaa vähittäiskauppaa, jonka kaupan laatu, liikenteellinen sijainti ja saavutettavuus huomioon

ottaen voi perustellusta syystä sijoittua myös keskusta-alueiden ulkopuolelle. Alueelle ei voida sijoittaa seudullista päivittäistavarakauppaa. KM-3 alueiden toteuttaminen ja kaupan laatu tulee kytkeä olevaan kaupan rakenteeseen monipuolistamalla alueen kaupan valikoimaa. ... Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto- ja maisema-arvojen sekä kulttuuriympäristön ominaispiirteiden säilyttämiseen. (Etelä-Karjalan 1. vaihemaa-kuntakaava. Kauppa, matkailu, elinkeinot ja liikenne)

Ohjausvaikutukset ja toteutus:

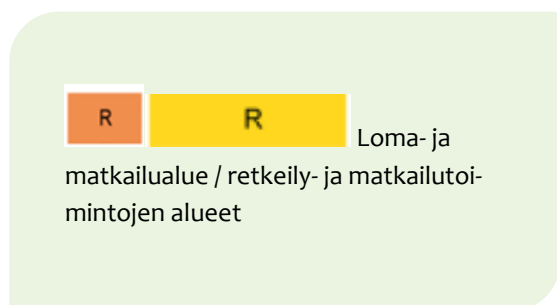
- Merkinnällä varmistetaan uusien tai uudentyyppisten rajanylityspaikkaan toiminnallisesti läheisesti liittyvien toimintojen kehittäminen ja sijoittaminen alueelle. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Suurhankkeita on meneillään; Valtakunnan tason ostosmatkailualue (Vaalimaa), vaikuttaa myös vesimatkailuun. Alueen kehityksellä on vaikutusta matkailuun.”
- ”Merkinnän perusteena mm. Etelä-Karjalassa tehty kaupan rakenne ja mitoitus vuoteen 2025 -selvitys, rajaliikenne ja sen ennusteet, kuntakeskustelut ja -suunnitelmat, kaavoitus ja alueella jo olemassa olevat palvelut sekä toiminnan sijoittuminen keskusta-alueille ei ole mahdollista. KM-r kauppa sijoittuu rajanylityspaikkojen läheisyyteen ja niille johtavien pääväylien varsille.”
- ”Lisäksi matkailua palvelevaa kauppaa voidaan perustella erilaisilla teemoilla: tuotevalikoima perustuu paikallisiin tuotteisiin, tuotevalikoima rajautuu johonkin tiettyyn tuotesektoriin tai määriin, tuotevalikoima perustuu sesonkeihin (joulu, kevät/kesä, syksy, talvi, juhlapyhät).”
- ”Varaukset ovat olleet riittäviä voimakkaasta matkailupalvelujen kasvusta huolimatta ja aluevaraukset riittävät myös pidemmälle tulevaisuuteen. Pienemmissä kunnissa matkailupalveluita oli osoitettu hieman varovaisemmin ja nyt matkailupalvelut ovat lähteneet vahvasti kehittymään myös siellä. Vaihemaa-kuntakaavassa matkailupalvelujen kehittäminen painottuikin nyt

Luumäelle, Taipalsaarelle, Ruokolahdelle, Parikkalaan ja Rautjärvelle.”

MATKALUN ALUEVARAUS- JA KOHDEMERKINTÖJÄ

Valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai seudullisesti merkittävät retkeily- ja matkailualueet: Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä matkailupalveluiden alueita. Alueisiin kuuluu matkailu- ja lomakeskuksia, lomakylä, lomahotelleja, leirintäalueita tai muita vastaavia matkailua palvelevia toimintoja.

Suunnittelumääräysesimerkkejä:

- Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee toimintojen sijoittumisen ohjauksella ja rakentamisen mitoituksen määrittelyllä turvata alueen erityisten luontoarvojen, kulttuuriympäristön ja rakennushistoriallisten ominaispiirteiden säilyminen. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)
- Alueiden suunnittelussa ja kehittämisessä tulee ottaa huomioon toimintojen sopeutuminen ympäristöön, palvelujen saatavuus sekä huolehtia yhdyskuntateknisen huollon järjestämisestä. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, ettei toiminnasta aiheudu ympäristölle merkittävää haittaa. (Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014, maakuntakaavaehdotus)

Ohjausvaikutukset ja toteutus:

- Alueiden hankkimisesta, suunnittelusta ja rakentamisesta vastaa toimintaa harjoittava taho. Kunnan tehtävänä on huolehtia alueiden yleis-

tai asemakaavan laatimisesta, toteuttaa kunnallistekniikka tai sopia sen toteuttamisesta maankäyttösopimuksella ja valvoa, että alueet toteutuvat kaavan edellyttämällä tavalla. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Merkinnän perusteena on ollut maanomistukset, aikaisemmat kaavat, kuntien suunnitelmat, myös viestit matkailutoimijoilta.”
- ”Toimii hyvin välineenä, viestittää ympärillä oleville siitä, että ko. alueelle on tulossa retkeilyyn ja matkailuun liittyvää toimintaa; vähentää valitusta jatkossa, kun on tieto tulevasta toiminnasta. R-alueet ovat myös monesti rantautuneet myös yleiskaavatasolle.”
- ”Loma- ja matkailualueen R-merkintä on tehty yhdistämällä loma-asuntoalueen RA-, matkailupalvelujen alueen RM- ja golfalueen RMg-merkinnät”
- ”Tavoitteena oli löytää isoja kokonaisuuksia, paikkoja joissa voidaan KEHITTÄÄ matkailua. Merenranta on jo mökitetty, paikat jotka on jäljellä, on R-kokonaisuuksia. Ei ole vielä investoijaa löytynyt.”
- ”Aluevarauksissa on esitetty esimerkiksi vapaa-ajan asumiseen, mökkimatkailuun, kulttuuri- ja tapahtumamatkailuun, lomakeskuksiin, kartanoympäristöihin, golftoimintaan, lasketteluun, hevoskyläin tai kotieläinpuistoihin, leiritoimintaan, siirtolapuutarhaan tai levähdysalueisiin liittyviä toiminta-alueita.”
- ”Maakuntakaava on toteutunut, kun loma- tai matkailualueelle on laadittu alempiasteinen kaava. Alueiden hankkimisesta, rakentamisesta ja toiminnoista vastaavat erilaiset yritykset ja yhtiöt sekä yksityiset tahot.”
- ”Kuntien loma-asumisen ja matkailun näkemykset ja niihin liittyvä kaavallinen valmius ovat avainasemassa kehittämisessä ja toteuttamisessa. Vuorovaikutusta on ollut. Tavoitteena on ollut yleispiirteistä, nostettu yleisemmälle tasolle R-merkinnäksi (aikaisemmin RM jne.) On koettu keinotekoisena tehdä jaottelua tehdä siitä mikä on loma-asumista ja mikä on matkailua.”

RM

Matkailupalvelujen alue

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät tai sellaisiksi kehitettävät matkailupalvelujen ja lomakeskusten alueet. / Merkintää käytetään osoittamaan seudullisesti merkittäviä matkailupalvelujen alueita, kuten matkailu- ja lomakeskuksia, lomakyliä, lomahotelleja, leirintäalueita tai muita vastaavia matkailua palvelevia toimintoja.

Suunnittelumääräysesimerkkejä:

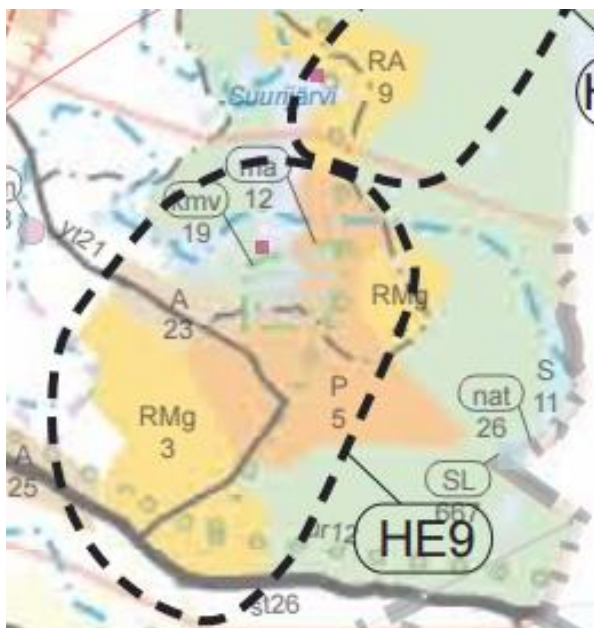
- Alueiden yksityiskohtaisemman suunnittelun ja toteuttamisen tulee perustua kokonaisvaltaiseen suunnitelmaan. Suunnitelmassa on huomioitava toimintojen sopeutuminen ympäristöön sekä huolehdittava yhdyskuntateknisen huollon järjestämisestä. (Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselostus, luonnos MKH 16.2.2015)
- Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, että matkailun kehittämistarpeet sovitetaan alueen luonto-, maisema-, rakennusperintö ja kulttuuriarvoihin niitä hyödyn-

täen. Tulee huolehtia myös siitä, ettei kyseisiä arvoja vaaranneta. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa alueelle voidaan osoittaa alueen luonteesta riippuen matkailu-, virkistys- ja urheilupalvelujen lisäksi vapaa-ajan/pysyvää asutusta. (Etelä-Karjalan 1. vaihemaakuntakaava. Kauppa, matkailu, elinkeinot ja liikenne)

Huomioita kaavamerkinnästä

- ”Osoitetut matkailupalvelujen alueet perustuvat maakunnan työpaikka-alueiselvitykseen, matkailupalvelujen alueiden nykytilaselvitykseen sekä kuntien omiin esityksiin.”
- ”Matkailualueutta on merkitty Arkusjärvelle ole-massa olevan matkailukeskuksen pohjoispuolelle laajennusalueeksi nykyisten matkailutoimintojen kehittämiseksi. Suunnittelumääräykset ohjaavat luonto- ja maisema-arvojen sekä kulttuuriympäristön ominaispiirteiden säilyttämistä ja sekä Arkusjärven osalta myös järven vesistön tila tulee turvata alueen jatkosuunnittelussa.”

Kuva 8. Esimerkki Golf-matkailualueen merkinnästä (RMg), Päijät-Hämeen liitto 2012

Matkailukohde / Retkeily- ja
matkailutoimintojen kohteet / matkailun
kehittämiskohde

Merkinnällä osoitetaan taajamien ja keskustojen ulkopuolisten maakunnallisesti merkittävien matkailukohteiden sijainti. / Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät matkailupalvelukohteet. Matkailukohdemerkintä osoittaa tehokasta matkailupainotteista kohdetta, joka voi sisältää merkittäviä rakennuksia, laitteita tai muuta matkailua tukevaa rakennetta.

Suunnittelumääräysesimerkkejä:

- Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen luonnonarvot, kulttuuriympäristö ja rakennushistoriallisten ominaispiirteiden säilyminen. (Kymenlaakson maakunta-kaava. Kauppa ja merialue)
- Kohteiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon luonto-, maisema-, rakennusperintö- ja kulttuuriarvot, vesiensuojelu sekä vesistöjen mahdollisuudet matkailun kehittämisessä. Tulee huolehtia myös siitä, ettei kyseisiä arvoja vaaranneta. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee

kiinnittää huomiota alueen ja rakenteiden omaleimaisuuteen, ympäristöön sopivuuteen sekä visuaaliseen ilmeeseen." (Etelä-Karjalan 1. vaihe-maakunta-kaava. Kauppa, matkailu, elinkeinot ja liikenne)

Ohjausvaikutukset ja toteutus:

- Matkailukohteiden yksityiskohtaisempi suunnittelu ratkaistaan pääsääntöisesti alemmanasteisella kaavalla. Rannoille sijoittuvat kohteet liittyvät rantaleiskaavoihin. Maakunta-kaava toteutuu, kun matkailualue on huomioitu alemmanasteisessa kaavassa. Alueiden hankkimisesta, suunnittelusta ja rakentamisesta vastaa toimintaa harjoittava taho. (Kymenlaakson maakunta-kaava. Kauppa ja merialue)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- "Merkinnän perusteena maanomistusolot, aikaisemmat kaavat, kuntien suunnitelmat, myös viestit matkailutoimijoilta."
- "Sisältö sama kuin R-aluemerkintä, mutta kohde on niin pieni, että maakunta-kaavan mittakaavassa on merkitty kohteena."
- "Matkailuvyöhykkeellä on useita kehitettäviä ja monipuolisia matkailukohteita, jotka perustuvat monipuoliseen palvelutarjontaan."
- "Matkailun kohdemerkintä perustuu lohikalastuksen kehittämiseen"
- "matkailun kohdemerkintä tavoittelee maisemien varren nähtävyyksien matkailullista kehittämistä"
- "Matkailukohdemerkintöjen osalta on tarkistamisen tarvetta. Kaikki kaavan matkailukohteet eivät ole seudullisesti tai maakunnallisesti merkittäviä."

Luontomatkailun kehittämiskohde

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät luontomatkailupalvelukohteet. Luontomatkailun kohdemerkintä osoittaa kohdetta, joka voi sisältää luontomatkailua palvelevia rakennuksia, laitteita tai muuta luontomatkailua tukevaa rakennetta.

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Kohteiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon luonto-, maisema- sekä kulttuuriarvot ja niiden mahdollisuudet luonto matkailun kehittämisessä. Tulee huolehtia myös siitä, ettei kyseisiä arvoja vaaranneta. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota alueen ja rakenteiden ympäristöön sopivuuteen sekä liikennejärjestelyihin. (Etelä-Karjalan maakunta-kaava)

Maa- ja metsätalous / retkeily- / virkistysalue

Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityisiä matkailun ja virkistyskehitsemistarpeita. Alueita voidaan osoittaa maa- ja metsätalouden lisäksi loma-asumiseen ja matkailutoiminnoille. Alueita voidaan käyttää myös jokamiehenoikeuden mukaiseen ulkoiluun ja retkeilyyn sekä harkitusti haja-asutusluonteeseen pysyvään asutukseen.

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Olemassa olevien alueiden täydennykseksi ja laajennukseksi voidaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoittaa pääasiallista käyttötarkoitusta kohtuuttomasti haittaamatta loma-asutusta, matkailua ja virkistyskäyttöä palvelevia toimintoja, sekä maisema- ja ympäristönäkökohdat huomioon ottaen mm. uutta pysyvää asumista ja, erityislainsäädännön ohjaamana, myös muita toimintoja. (Varsinais-Suomen maakunta-kaava. Loimaan seutu, Turun seudun kehyskunnat, Turunmaa)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- "Maakuntakaavoittajien asiantuntijatyönä kehitetty merkintä."
- "Varsinaissuomalainen erikoisuus maakuntakaavoituksessa. Tällä pyritään osoittamaan, että rannikko- ja saaristoalueella perusmaankäyttö ei suurimmaksi osaksi ole puhtaasti maa- ja metsätaloutta, vaan mukana on matkailullisia potentiaaleja."

- "Merkintä ei ole rajaava vaan mahdollistava ja sillä voidaan kehittää laaja-alaisesti matkailun toimintoja rannikko- ja saaristoalueilla."
- "Suositeltavissa rannikko- ja saaristoalueilla"

Urheilu- ja matkailupalveluiden alue

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä urheiluun ja matkailuun tarkoitettuja alueita. Alueella voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, että alueen kehittämistarpeet sovitetaan alueen luonto-, maisema-, rakennusperintö ja kulttuuriarvoihin niitä hyödyntäen. Tulee huolehtia myös siitä, ettei kyseisiä arvoja vaaranneta. (Etelä-Karjalan 1. vaihemaakuntakaava. Kauppa, matkailu, elinkeinot ja liikenne)

Retkeily- ja ulkoilualue

Merkinnällä osoitetaan yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun tarkoitettuja maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä vapaa-ajan ja luontomatkailun alueita. Alueella on voimassa MRL 33 § mukainen rakentamisrajoitus.

Kymenlaaksossa Kotkan edustan matkailullinen kehittäminen edellyttää, että kaavassa varataan riittävän laajat alueet yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Alue varataan yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee turvata virkistyskäyttöedellytyksien säilyminen, alueen saavutettavuus sekä luonnonarvot. Virkistysalueiden suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota alueiden ominaisuuksiin sekä

ekologisen verkosto että virkistys- ja ulkoilu-alueverkoston osana. Alueen käyttöä suunniteltaessa on huolehdittava siitä, että virkistystoiminta ei yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa aiheuta aluevaraukseen rajautuvalla tai alueen läheisyydessä sijaitsevalla Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla tai valtioneuvoston verkostoon ehdottamalla alueella sellaisia haitallisia vaikutuksia tai häiriöitä, jotka merkittävästi heikentävät alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava viheralueiden yhtenäisyys, niiden keskinäinen verkottuminen ja laatu, virkistyskäytön ja suojeluarvojen yhteensovitus sekä aluekokonaisuuksien saavutettavuus. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)

Ohjausvaikutukset ja toteutus:

- Maakuntakaavan retkeilyalueilla edistetään luonnon virkistyskäyttöä sekä luontomatkailua. Maakuntakaavan metsätalousvaltaisilla retkeilyalueilla sovelletaan metsälakia. Maakuntakaavan VR-aluevarausmerkintä ei edellytä maisematyölupaa. Metsätalousalueilla metsäkeskuksen tulee metsälain valvonnassa ja kestävän metsätalouden rahoituslain tukipäätöksissä ottaa huomioon maakuntakaavan alueidenkäyttöratkaisut sekä kaavan tavoitteet ja edistää niiden toteutumista. Kirkonmaan alueella mahdollistetaan laajamittaista matkailu- ja muiden palvelujen kehittämistä. Matkailukehittämisen alueet osoitetaan saareissa maakuntakaavan edellyttämällä yleispiirteisyydellä. Maakuntakaavan ohjausvaikutuksen yleisperiaatteena on, että maakuntakaavassa esitettyjen aluevarausten laajuutta ja sijaintia voidaan yksityiskohtaisemmassa kaavassa muuttaa tai aluevarauksesta voidaan myös luopua edellyttäen, että maakuntakaavan keskeiset ratkaisut ja tavoitteet ei vaarannu. Maakuntakaavan ratkaisulla ohjataan ensisijaisesti kuntien kaavoitusta ja muiden viranomaisten alueiden käyttöä koskevaa suunnittelua. Retkeily- ja ulkoilualueiden päätoteuttajina ovat kunnat ja Metsähallitus. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- "Rajaukset on tehty asiantuntijatyönä, hyödynnetty paikkatietoanalyysijä. Periaatteet poikkeavat osin Uudenmaan liiton maakuntakaavasta."
- "Tavoitteena on ollut luoda viherkäytäviä ja viherverkosto."
- "Laadittu taustaksi virkistysalueselvitys"
- "Yhdistys tulee mukaan seuraavaan kaavan laadintaan."
- "Maakuntakaavaan on merkitty vain tärkeimmät maakunnalliset ja seudulliset virkistys- ja ulkoilualueet. Muut virkistys- ja ulkoilualueet määritellään yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla ottaen huomioon maakuntakaavan viheryhteystarpeet sekä virkistysreitit."
- "Virkistysalueiden ja reitistöjen merkinnän tavoitteena on ollut niiden keskinäinen verkottuminen, virkistyskäytön ja suojeluarvojen yhteensovitus sekä saavutettavuus."

Maa- ja metsätalousvaltaisen alue, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta

Merkinnällä osoitetaan alueita, joiden pääkäyttömuoto on metsätalous ja joille suuntautuu tai on odotettavissa ulkoilupainetta.

Suunnittelumääräysesimerkkejä:

- Alueen suunnittelussa tulee turvata maa- ja metsätalouden sekä muiden maaseutuelinkeinojen toimintaedellytykset. Olemassa olevia ulkoilumahdollisuuksia ja -toimintoja tulee edistää ja alueiden käytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon ulkoilun ohjaamistarpeiden vuoksi polkujen tai ulkoilureittien ja niihin liittyvien levähdys- ja tukialueiden toteuttaminen. Alueen ulkoilutoiminnot tulee suunnitella ja sijoittaa siten, ettei merkittävästi haitata alueen maa- ja metsätaloukskäyttöä. (Kymenlaakson maakuntakaava. Maaseutu ja luonto)
- Alueen käytön suunnittelussa on maa- ja metsätaloukseen säilyttämisen lisäksi kiinnitettävä

huomiota ulkoilumahdollisuuksia parantavien ja ulkoilusta aiheutuvia haittoja vähentävien ulkoilupolkujen ja -reittien järjestelymahdollisuuksiin. (Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014, maakunta-kaavaehdotus)

Ohjausvaikutukset ja toteutus:

- Aluevarauksen pääasiallinen maankäyttö on maa- ja metsätalous. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on mahdollistettava maa- ja metsätalouselinkeinon monipuolinen kehittäminen ja samalla on huomioitava ulkoilun ohjaustarpeet. Metsäkäsittelyyn sovelletaan metsälakia. Merkintä ei edellytä maisematyölupaa ja varauksella ei ole MRL 30§:n mukaisia suojelumääräyksiä eikä 33§:n mukaista rakentamisrajoitusta. Maakuntakaavan ohjausvaikutus kaavassa esitellyillä maa- ja metsätalousalueilla kohdistuu ennen muuta siihen, että maa- ja metsätalouden toimintaedellytyksiä ei heikennetä muilla, näitä alueita pirstovalla maankäytöllä. Varauksissa ei ole kyse maa- ja metsätalouden harjoittamiseen kohdistuvista rajoituksista vaan sen kanssa ristiriitaisen maankäytön rajoittamisesta. Maakuntakaavan ratkaisulla ohjataan ensisijaisesti kun-

tien kaavoitusta ja muiden viranomaisten alueiden käyttöä koskevaa suunnittelua. Maakuntakaavan ohjausvaikutuksen yleisperiaatteena on, että maakuntakaavassa esitettyjen aluevarauksen laajuutta ja sijaintia voidaan yksityiskohtaisemmassa kaavassa muuttaa tai aluevarauksesta voidaan myös luopua edellyttäen, että maakuntakaavan keskeiset ratkaisut ja tavoitteet ei vaarannu. Metsätalousalueilla, metsäkeskuksen tulee metsälain valvonnassa ja kestävän metsätalouden rahoituslain tukipäätöksissä ottaa huomioon maakuntakaavan alueidenkäyttöratkaisut ja tavoitteet ja edistää niiden toteutumista. Varaus toteutuu, kun aluetta koskevissa suunnitelmissa otetaan huomioon ulkoilun ohjauksen tarpeita yksityiskohtaisen suunnittelun yhteydessä. (Kymenlaakson maakuntakaava. Maaseutu ja luonto)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ” Taajamatoimintojen alue; MY tai MU alue, tavoitteena oli tiivistää yhdyskuntarakennetta. Aluerakennepoliittinen kannan otto. MY alueen sisällä on myös luontomaisema-arvoja, viherkäytäviä, helminauharakenne, taajama+viherkäytävä.”

- ”Toinen vihervyöhykekokonaisuus Kotka-Hamina-Luumäen suuntaan yhtenäinen luontoalue, ei ole suojeltu”
- ”Kompromisseja on jouduttu tekemään”
- ”Periaate nähty ihan hyvänä ainakin taajamien osalta. Poikkeuksia ei juuri ole tarvittu tehdä. Maa- ja metsätalouden toimijoilla ollut pelko että viheralueet rajoittaisivat toimintaa liikaa.”
- ”Kaikissa kaavavaiheissa on keskusteltu etujärjestöjen kanssa.”
- ”Reitistöjen osalta toteutusvastuu jää yleensä kunnille tai suuryhtiöille hoito- ja käyttösuunnitelmien tullessa ajankohtaiseksi. Seuranta toteutuu kuntien ja erilaisten hankkeiden kautta.”

Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta sekä erityisiä ympäristöarvoja

Merkinnällä osoitetaan maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, jotka pääkäyttötarkoituksen lisäksi ovat ulkoilun sekä ympäristöarvojen kannalta maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä. Metsätalouden harjoittaminen alueella perustuu metsälakiin.

Suunnittelumääräyksesimerkki:

Alueen suunnittelussa tulee turvata maa- ja metsätalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen toimintaedellytykset, mutta huomiota tulee kiinnittää todettujen ympäristöarvojen säilyttämiseen ja edellytysten parantamiseen. Edellä mainitut seikat tulee ottaa huomioon alueen ulkoilureittien ja -alueiden suunnittelussa. Alueelle voidaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoittaa pääkäyttötarkoitusta palvelevien rakennusten lisäksi olemassa olevaa kylärakennetta täydentävää rakentamista. (Etelä-Karjalan maakuntakaava)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Maakuntakaavaratkaisun tavoitteena on ohjata yksityiskohtaisempaa suunnittelua ottamaan huomioon lisääntyvä metsien jokamiehen oikeuteen perustuva virkistyskäyttö ja tarvittavat virkistys- ja ulkoilualueet sekä -reitistöt, jotka tulee

suunnitella maa- ja metsätalous huomioon ottaen.”

Venesatama

Merkinnällä osoitetaan vähintään seudullisesti merkittävät pienvenesatamat. Alueella on voimassa MRL 33 § mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräyksesimerkki:

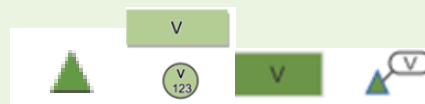
- Alueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on sovitettava pienveneilyn ja virkistykseen tarpeet kulttuuriperintö- ja luontoarvoihin sekä varmistettava alueiden saavutettavuus. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)

Ohjausvaikutukset ja toteutus:

- Venesatamien toteuttamisesta vastaavat mm. kunnat ja Metsähallitus. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)

Huomioita kaavamerkinnästä

- ”Olemassa olevat paikat osoitettu”
- ”Kehittämispotentiaali perusteena, myös pieniä luonnon satamia. Esim. rantautumispaikka krieterinä.”
- ”Omatoimisella veneilyllä pitkät perinteet; paikalliset tietävät hyvin rantautumispaikat, näitä ei mk-kaavoissa”

Virkistyskohde, luonnonsatama, virkistysalue tai -kohde

Valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai seudullisesti merkittävät ulkoilu-, retkeily-, urheilu- ja muut virkistysalueet. / Merkinnällä osoitetaan yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun tarkoitettuja alueita. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräysesimerkkejä:

- Alue varataan pienveneilyn tarpeisiin sekä yleiseen virkistykseen. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee turvata veneliikenteen tarpeet, alueen saavutettavuus sekä ympäristöarvot. (Kymenlaakson maakuntakaava. Maa-seutu ja luonto)
- Alue varataan yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava virkistyskäyttöedellytyksien ja niiden erityispiirteiden säilyminen sekä kehittämismahdollisuudet, alueen saavutettavuus, riittävä yleis- ja erityispiirteisiin liittyvä palvelu-, ja varustetaso sekä ympäristöarvot ja viher- tai ulkoilu-reittien jatkuvuus virkistysalueilla. (Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014, maakuntakaavaehdotus)

Ohjausvaikutukset ja toteutus

- Yksityiskohtaisessa suunnittelussa tulee huomioida virkistyskohteiden ja luonnonsatamien asema osana veneretkeily-, reitistö- ja virkistysalueverkostoa. Maakuntakaavan virkistyskohteiden metsäkäsittelyyn sovelletaan metsälakia. Maakuntakaavan VR-aluevarausmerkintä ei edellytä maisematyöluopaa. Metsäkeskuksen tulee metsälain valvonnassa ja kestävän metsätalouden rahoituslain tukipäätöksissä ottaa huomioon maakuntakaavan alueidenkäyttöratkaisut sekä kaavan tavoitteet ja edistää niiden toteutumista. Maakuntakaavan ratkaisulla ohjataan ensisijaisesti kuntien kaavoitusta ja muiden viranomaisen alueiden käyttöä koskevaa suunnittelua. Maakuntakaavan ohjausvaikutuksen yleisperiaatteena on, että maakuntakaavassa esitettyjen aluevarausten laajuutta ja sijaintia voidaan yksityiskohtaisemmassa kaavassa muuttaa tai aluevarauksesta voidaan myös luopua edellyttäen, että maakuntakaavan keskeiset ratkaisut ja tavoitteet ei vaarannu. Maakuntakaava toteutuu, kun alemmanasteisessa kaavassa otetaan huomioon maakuntakaavan aluevaraukset ja määräykset ja alueet toteutetaan maakuntakaavan periaatteiden mukaisesti. Virkistyskohteiden päätoteuttajina ovat kunnat ja Metsähallitus. Luonnonsatamat eivät edellytä toteutukseen liittyviä toimenpiteitä. Kymenlaak-

son naapurimaakunnissa ovat yhdistys- tai säätiöperiaatteella toimivat hankintaorganisaatiot hankkineet tärkeitä alueita yhteiseen käyttöön ja toteuttaneet niille yleistä virkistystä palvelevia rakennuksia ja rakenteita. Kymenlaaksossa tulisi kaavan toteuttamisen edistämiseksi ryhtyä vastaaviin toimenpiteisiin. Kaavan toteutuminen on tärkeää myös maanomistajien oikeusturvan kannalta. (Kymenlaakson maakuntakaava. Maa-seutu ja luonto)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Maakuntakaavassa V ja VR alueita; syy on se, että tehty eri kaavavaiheissa. Taajamien läheisyydessä VR alueita; palvelevat matkailua mutta myös asuinviihtyisyyttä. On myös virkistysalueita joissa ei ole toimintaa, esim. laajat yhtenäiset metsäalueet.”
- ”Seuraavan kaavavaiheen erikoiskysymyksenä saaristo, mökkejä niin paljon ettei rantaan kunnolla pääse. Sisäsaaristossa V-kohteita; veneilymatkailu ja melontamatkailu. Liittyy saaristomatkailuun.”
- ”Kymenlaakson virkistysalueyhdistys on perustettu liiton ehdotuksesta, muutaman vuoden toiminut, edistää alueiden toteutumista.”
- ”Merkinnän perusteena kuntien alueet, aiemmat kaavat, Metsähallitus.”
- ”Virkistysalueiden merkitseminen. Haasteellista on löytää tieto virkistyskäytössä olevista alueista, sillä merkinnän tulisi osoittaa pääasiallista maankäyttöä (eli myös muut kuin kunnalliset ja valtion kohteet tulisi merkitä virkistysalueina, mikäli toiminta on sen luonteista).”
- ”Suuri haaste on kuntien taloudellisesti tiukassa tilanteessa tekemät virkistysalueiden realisoinnit, jotka syövät virkistysalueverkostoa. Tästä syystä tulisi löytää mahdollisuuksia kehittää alueita ja suunnitella tarpeen mukaan uusia yhteistyössä kuntien kanssa tai jollain muulla tavoin.”
- ”Tälle merkinnälle toivoisi saavan lisäpainoarvoa ja myös sellaisia merkintöjä kehitettävän, jotta päästäisiin toteavasta kaavoituksesta suunnitelmalliseen. Esim. virkistysalueselvitykset ja niiden pohjalta laaditut strategiset kehittämissuunnitelmat olisivat tervetulleita. Ja sitten vielä näille merkinnöille tulisi pystyä saamaan lisää painoarvoa tarkemmassa kaavoituksessa ja käytännön toteutuksissa.”

- "Liitot kehittämään lisää sellaisia merkintöjä, jotka mahdollistavat virkistysalueverkoston strategisen kehittämisen ja suunnitelmallisuuden lisäämisen."
- "Periaatteet: ensimmäisestä vaiheseutukaavasta asti, suojelualueita on kytkeytynyt sattumoisin."
- "Tarkoitus on, että maakunnallinen viherverkosto, jonka osana virkistysaluevarauksetkin ovat, muodostaisi yhdessä loma- ja matkailualueiden kanssa maakunnallisen kokonaisuuden, joka palvelee asukkaiden vapaa-ajanviettoa, tarjoaa maakuntalaisille ja muille vapaa-ajan viettäville virkistys- ja retkeilymahdollisuuksia, luontoelämyksiä ja tukee matkailupalveluiden sekä muiden elinkeinojen kehittämistä ja alueiden yhteiskäyttöä."
- "Virkistysaluevaraukset toteutuvat yksityiskohtaisempien suunnitelmien kautta. Maakuntakaavan virkistysalueiden päätoteuttajina ovat kunnat ja metsähallinto. Merkittävä toteuttajataho retkeily- ja luonnonsatamien toteutuksessa on myös virkistysalueyhdistys. Maisemanhoitotoimien edistäminen on osa viherverkoston toteuttamista."

Matkailu- ja virkistysperusteinen kylä-alue

Merkinnällä osoitetaan matkailu- ja virkistyspainotteen kyläalue, jonka suunnittelussa ja kehittämisessä otetaan huomioon erityisesti matkailu- ja virkistyspalvelujen kehittäminen.

Suunnittelumääräyksesimerkki:

- Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa rakentaminen ja muu maankäyttö on sopeutettava ympäristöönsä niin, että kylän omaleimaisuus ja viihtyisyys vahvistuvat. Tulee myös huolehtia, että arvokkaat maiseman ja ympäristön ominaispiirteet säilyvät ja luonto- ja kulttuuriperintöarvojen säilyminen turvataan. Asumisen ohella suunnittelussa on tuettava alueen luonteeseen soveltuvan elinkeinotoiminnan sijoittamista sekä parannettava kylän elinvoimaisuuden

edellytyksiä, varmistettava kylien liikenneyhteydet päätieverkkoon ja selvitettävä yhteisen vesihuollon sekä uusiutuvan energian käyttö- ja toteuttamismahdollisuudet. (Etelä-Karjalan maakuntakaava)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- "Suunnittelutavoitteena on haja-asutus-luonteen lisärakentamisen ohjaaminen kyläalueille, edellytysten luominen palveluiden säilymiselle ja yhteisen vesihuollon järjestämiselle sekä omaehtoisen kehittämistoiminnan tukeminen. Merkinnän mukaiset kylät muodostavat kokonaisuutena maakunnallisen kyläverkoston."

W-1

Kehitettävä vesialue

Merkinnällä osoitetaan vesien moninaiskäytön kannalta merkittävät vesistöalueet ja pintavesialueet, jotka ovat ominaisuuksiltaan arvokkaita ja jotka ovat tai voivat olla yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeitä. Merkinnän osoittamilla alueilla on erityisiä alueidenkäytön ohjaustarpeita.

Suunnittelumääräyksesimerkki:

- Kehitettävälle vesialueelle rantavyöhykkeet mukaan lukien on tarvetta laatia vesistöalueen kehittämissuunnitelma, jonka päätavoitteena on veden laadun ja luonto- ja ympäristöarvojen turvaaminen sekä virkistysten, matkailun ja elinkeinojen kehittäminen ja yhteensovittaminen alueen arvoihin. Erityistä suojelua vaativan vesistön alueella tulee suunnittelussa sovittaa yhteen vesistöalueiden käyttö ja vedenhankintaan liittyvät tarpeet. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja toimenpiteissä on vesiensuojelunäkökohdat otettava huomioon siten, ettei vesialueen käyttöä vedenhankintaan vaaranneta." (Etelä-Karjalan maakuntakaava)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- "Suur-Saimaan luonto- ja virkistysalueselvityksen laatimisen jälkeen todettiin tarpeelliseksi laatia järvien kehittämissuunnitelmia."

- ”Kehittämissuunnitelmien tavoitteena on järvi-kokonaisuuden kehittäminen sen ominaisuuksien pohjalta. Erilaiset päästöt tai vedenhankinnan kannalta arvokkaat pintavesialueet, luonnonarvojen vaaliminen sekä virkistyskäytön, matkailun ja elinkeinojen kehittäminen voivat olla yhtenä kehittämisasiana.”

- Suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa tulee turvata ja edistää luonnon- ja kulttuurimaiseman arvojen säilymistä. Valtakunnallisesti arvokkaisiin maisemiin kohdistuvissa toimenpiteissä noudatetaan valtioneuvoston periaatepäätöstä 1/500/95. (Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselostus, luonnos MKH 16.2.2015)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Matkailulle ja seudun muille elinkeinoille sekä imagolle arvokkaista kulttuuriympäristöistä on selkeää hyötyä.”
- ”Koska Pirkanmaan maakuntakaava 2040 on luonteeltaan strateginen, keskitytään nostamaan esiin vetovoimaisuutta, jota kulttuuriympäristöjen hoidolla, suojelulla ja kehittämisellä voidaan saada aikaan.”

ALUEIDEN ERITYISOMINAISSUUKSIA ILMAISEVAT MERKINNÄT

Valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti (Mav) ja maakunnallisesti (Mam) arvokkaat maisema-alueet.

Suunnittelumääräysesimerkki:

YHTEYSTARVE- JA MUUT MERKINNÄT

Matkailun kehittämisväylä

Merkinnällä osoitetaan kehittämisväylät, joihin kohdistuu ylimaakunnallisia matkailun kehittämistarpeita.

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Kehittämisen tavoitteena on sekä liikenneyhteyksien että palvelujen kehittäminen yhteistyönä, jossa otetaan huomioon alueen virkistys-, luonto-, maisema- ja kulttuuriarvojen mahdollisuudet matkailun kehittämisessä. Matkailun kehittämisessä tulee kiinnittää erityistä huomiota eri toimintojen verkostomaiseen kytkemiseen sekä maaseutu- ja matkailuelinkeinojen tukemiseen. (Etelä-Karjalan maakuntakaava)

Huomiota kaavamerkinnästä:

- ”Matkailun kehittämisväylät vesistöjen osalta on osoitettu Saimaan kanavan sekä Vuoksen ja Hiitolanjoen matkailun kehittämiseksi Venäjän suuntaan. SuurSaimaan alueelta Etelä-Savon suuntaan ja Pyhäjärvellä Pohjois-Karjalan suuntaan. Parikkalan rajanylityspaikan ja Punkaharjun – Savonlinnan ja Vihreän kunnan kulttuuritien matkailun kehittämisväylän tavoitteena on matkailupalvelujen ja Laatokka – Saimaa matkailuyhteyden kehittäminen. Siihen sisältyy Laatokan ja Saimaan alueen luontomatkailun kehittäminen ja samalla luonto-, maisema- ja kulttuuriarvojen vaaliminen. Matkailun kehittämisyyhteyden, Vihreän kunnan kulttuuritien, jatkuvuus on esitetty myös Suomenniemeltä Etelä-Savon suuntaan.”

Matkailun ja ulkoilun yhteystarve

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Merkinnän perusteena aiemmat suunnitelmat, aiemmat kaavat”
- ”Merkintä osoittaa matkailun tarpeiden näkökulmasta kehitettäviä matkailuyhteyksiä. Erityisesti Varsinais-Suomessa saariston matkailuyhteyksien kehittämismerkintä eli että Uudeltamaalta pääsisi Särkisalon kautta, Kemiöön ja sieltä Turunmaalle ja edelleen Saariston rengastien jatkeena Uuteenkaupunkiin.”

Kehitettävä matkailu- ja maisematie

Merkinnällä osoitetaan Etelä-Karjalan alueen kehitettävät maisema- ja matkailutiet ja ylimaakunnalliset matkailutieyhteydet.

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Matkailuteiden jatkosuunnittelussa tulee ottaa huomioon luonto-, maisema-, rakennusperintö- ja kulttuuriarvot sekä niiden mahdollisuudet matkailun kehittämisessä. Matkailuteitä kehitettäessä tulee kiinnittää huomiota myös matkailuteiden ylimaakunnallisiin yhteyksiin. (Etelä-Karjalan 1. vaihemaakuntakaava. Kauppa, matkailu, elinkeinot ja liikenne)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Vaihemaakuntakaavan matkailutiet täydentävät voimassaolevan maakuntakaavan (v. 2011) matkailuteiden verkostoa. Taipalsaaren matkailutie yhdistää kaksi matkailutietä toisiinsa”
- ”Matkailutiemerkinän tavoitteena on edistää erilaisia matkailuhankkeita ja -toimintoja tien varrelle ja siten edistää maaseudun matkailua ja alueen tunnettavuutta.”

Viheryhteystarve / ekologinen käytävä

Merkinnällä osoitetaan virkistysalue- tai ekologiseen verkostoon liittyviä olemassa olevia tai tavoitteellisia valtakunnallisia, maakunnallisia ja seudullisia yhteystarpeita. Merkinnästä ei aiheudu maa- ja metsätalouden eikä maaseutuelinkeinoihin ja asumiseen liittyviä rajoituksia.

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava ulkoilu- ja retkeilypolkujen jatkuvuudesta virkistys-, luonto-, matkailu- ja palvelualueiden välillä sekä otettava huomioon lähialueen kansallispuistoihin liittyvät yhteydet sekä se, että yhteystarpeiden merkitys eläinlajien liikkumisalueena ei heikenny. Viheryhteyksiin liittyvissä yksityiskohtaisemmissa suunnitelmissa tulee ottaa huomioon alueen maisema-arvot, arvokkaiden luontokohteiden säilyminen ja lajiston liikkumismahdollisuudet myös liikenneväylien suhteen. (Etelä-Karjalan maakuntakaava)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- "Maakuntakaavamerkinnän tavoitteena on säilyttää ja kehittää olemassa olevia viheryhteyksiä. Viheryhteystarvemerkinä on käytetty virkistysreittien epäjatkuvuuskohdissa esim. E-10 Lappeenrannan kohdalla sekä virkistysreittien kehittämiseen esimerkiksi Saimaan kanavansuun reitin kehittäminen. Viheryhteyksillä luodaan mahdollisuuksia toimivan virkistys- ja viheralueverkoston kehittämiseksi. Viheryhteystarvemerkinä näytetään myös riistaeläinten tärkeimmät seudullisesti ja maakunnallisesti merkittävät kulureitit erityisesti maakunnan itäisessä osassa. Merkinnällä näytetään viheryhteydet Etelä-Karjalan ulkopuolella oleviin Repoveden ja Suomenlahden kansallispuistoihin."
- "Koska näillä suurilla kansallispuistoilla on yli-maakunnallisia vaikutuksia (luonnonsuojelun laadulliset ja määrälliset tekijät sekä suuret kävijämäärät), nuo viheryhteydet on tarpeellista ottaa huomioon maakuntatason luonnonsuojelun ja

matkailuelinkeinojen suunnittelussa. Mm. kansallispuistoverkostoa tai matkailun verkostokanteista on usein syytä tarkastella suuremman alueen kuin yhden maakunnan näkökulmasta. Riittävän laajat luonnonalueet niitä yhdistävine ekologisine yhteyksineen turvaavat monimuotoisuuden säilyttämistä ja antavat tulevaisuudelle mahdollisuuden reitistöjen edelleen kehittämiseen ja monipuolistamiseen erityisesti keskustoihin ja taajamiin liittyen. Ekologisten verkostojen kytkeytyneisyyden parantaminen on myös ilmastomuutokseen sopeutumisen kannalta keskeistä, koska se luo eliölajien mahdollisuuksia vaelttaa uusille alueille ekologisten yhteyksien kautta."

Vesiliikenteen yhteystarve

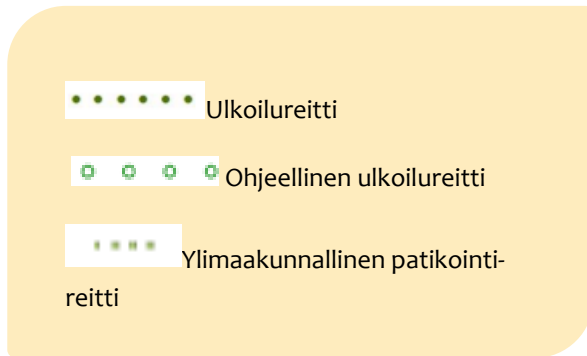
Merkinnällä osoitetaan ohjeelliset vesiliikenteen kehittämiseen liittyvät yhteystarpeet, uudet kanavat, merkittävät ruoppaukset ja muuten kehitettävät vesitieyhteydet.

Suunnittelumääräysesimerkki:

- Yhteystarpeen suunnittelussa on varmistettava, ettei yhteystarpeen toteuttaminen aiheuta ympäristölle merkittäviä haittoja. Kehittämistarpeet sovitetaan alueen luonto-, maisema-, rakennusperintö- ja kulttuuriarvoihin niitä hyödyntäen. Tulee huolehtia myös siitä, ettei kyseisiä arvoja vaaranneta. Ennen alueella tehtäviä vesirakennustöitä on oltava yhteydessä Museovirastoon, jotta vedenalaista kulttuuriperintöä koskevan inventoinnin tarve voidaan arvioida. (Etelä-Karjalan maakuntakaava)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- Vesiliikenteen yhteystarve merkintä Taipalsaa-ren Kolinlahti – Kolhonlahden osalta on merkitty Pien-Saimaan kehittämistyön ja selvitysten mukaan. Suvorovin kanavan osalta merkintä perustuu kanavan venematkailun kehittämiseen ja Väliväylän Rutolan kohdalla se tarkoittaa melontareitin jatkuvuuden turvaamista. Orraintaipaleen osalta yhteystarpeen toteuttaminen tapahtuu ensisijaisesti kumikanavana.

Merkinnällä osoitetaan ylimaakunnalliset merkittävät ulkoilureitit. / Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät ulkoilureitit. Merkintä on ohjeellinen, ja linjaus osoittaa ensisijaisesti yhteystarpeen.

Suunnittelumääräyksesimerkkejä:

- Tarkemmassa maankäytön suunnittelussa tulee osoittaa reitin lopullinen sijainti. (*Varsinais-Suomen maakuntakaava. Loimaan seutu, Turun seudun kehyskunnat, Turunmaa*)
- Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava ulkoilureittien toteuttamisedellytykset maakunnallisesti ja seudullisesti toimivana reitistönä. Yksityiskohtaisessa reittisuunnittelussa on pyrittävä hyödyntämään olemassa olevan tiestön ja poluston käyttömahdollisuuksia. Alueen käyttöä suunniteltaessa on huolehdittava siitä, että virkistystoiminta yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa aiheuta aluevaraukseen rajautuvalla tai alueen läheisyydessä sijaitsevalla Natura 2000-verkoston kuuluvalla tai valtioneuvoston verkostoon ehdottamalla alueella sellaisia haitallisia vaikutuksia tai häiriöitä, jotka merkittävästi heikentävät alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelun alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000-verkostoon. (*Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue*)
- Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava ulkoilureittien toteuttamisedellytykset maakunnallisesti ja seudullisesti toimivana reitistönä. Suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota luonnonarvojen säilymiseen suuntaamalla reitit kuluksusta kestäville alueille. (*Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselostus, luonnos MKH 16.2.2015*)

- Suunnittelussa on turvattava ulkoilureittien toteuttamisedellytykset maakunnallisesti ja seudullisesti toimivana reitistönä sekä yhteydet virkistysalueisiin. Yksityiskohtaisessa reittisuunnittelussa tulee kiinnittää huomiota olevan tiestön ja poluston käyttömahdollisuuksiin sekä luonnon arvojen säilymiseen suuntaamalla reitit kuluksusta kestäville alueille. (*Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014, maakuntakaavaehdotus*)

Ohjausvaikutukset ja toteutus:

- Reittien suunnitteluvaiheessa on otettu huomioon mm. maa- ja metsätalouden toimintaedellytykset ja reittien mahdollisuudet tukea paikallista matkailuyrittäjyyttä. Ulkoilureitin esittäminen maakuntakaavassa ei synnytä jokamiehenoikeuksia ylittäviä valtuuksia liikkuu maastossa ennen kuin reitti on toteutettu sopimuksin tai ulkoilureittitoimituksella. Ylimaakunnallisen luontomatkailuhankkeen toteutus tapahtuu maanomistajakohtaisin sopimuksin. Maakuntakaavan ulkoilureittejä ei koske maankäyttö- ja rakennuslain 33§:n mukainen rakentamisrajoitus. Luonnonsuojelualueilla ratkaisevat alueen suojelumääräykset alueella olevien reittien määrän, muodon ja sijainnin. Ulkoilureitit on pääosin toteutettu ylimaakunnallisen ulkoilu- ja luontomatkailuhankkeen yhteydessä kuntien toimesta. Ylimaakunnalliset reitit on maakuntakaavassa osoitettu kaavatason edellyttämällä tarkkuudella. Reittien linjauksia voidaan tarkemmassa suunnittelussa muuttaa, edellyttäen, että maakuntakaavan keskeiset tavoitteet eivät vaarannu. (*Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue*)
- Ulkoilureittien toteuttaminen edellyttää aina maakuntakaavaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua, ja ne voidaan perustaa toteuttajan ja maanomistajan välisellä sopimuksella, kaavaan merkittyyn reittiin perustuen tai ulkoilulain mukaisella ulkoilureittitoimituksella. (*Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselostus, luonnos MKH 16.2.2015*)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- ”Merkinnän perusteena aiemmat kaavat ja liiton oma asiantuntijatyö.”

- "Kaavassa tavoitteena on yhdistää virkistysalueita/-kohteita ja retkeily-/matkailukohteita laajemmiksi kokonaisuuksiksi reitein. Osa reiteistä on olemassa olevia ja osa suunniteltuja. Tätä merkintää tulisi kehittää siten, että olemassa olevat reitit olisivat eri merkinnällä kuin suunnitellut."
- "Merkinnällä on pystytty pitämään huolta reitistöyhteyksistä sellaisilla paikoilla, joissa yhteys on ollut katkeamassa kilpailevan maankäytön kanssa ja merkinnät ovat myös hyvin siirtyneet tarkempaan kaavoitukseen."
- "Osin paikkoja, missä ei ole mitään tapahtunut, osassa on. Tulisi miettiä kuka tekee ja ylläpitää. Jatkuvuus on varmistettava. Patikointireitit liittyvät Euroopan kokonaisverkostoon; reitistön taso on valitettavan huono, kv- reitistöltä löytyy palveluja, Suomessa ei vastaa kv-tasoa. Patikointi ei vielä niin tunnettua Suomessa (vrt. Itä-valta). Teemapolkuja löytyy; kunta on kehittynyt. Virkistysalueyhdistys tekee työtä reitistöjen eteen."
- "Maakuntakaavassa osoitetaan seudullisesti tärkeitä polku-, latu- ja melontareitit. Tavoitteena on muodostaa koko maakunnan kattava runkoreitistö, joka luo yhteydet valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja seudullisesti tärkeiden virkistys- ja ulkoilualueiden, luonnonominaisuuksiltaan veto-voimaisten alueiden, matkailupalvelujen alueiden ja naapurimaakuntien ulkoilureittien välille sekä kytkee asutustaajamat tähän verkostoon."
- "Toteutuneiden reittien ohella maakuntakaavassa osoitetaan tavoitteet runkoreitistön muodostamiseksi virkistys-, retkeily- ja matkailun vetovoima-alueiden välille. Maakuntakaavassa osoitettujen ulkoilureittien jatkuvuudesta virkistysalueiden sisällä huolehditaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa."
- "Ohjeelliset ulkoilureitit osoittavat lähinnä reittien yhteystarpeen ja likimääräisen sijainnin. Reittien toteuttaminen vaatii reittisuunnitelman."
- "Ulkoilureittihankkeita on syntynyt runkoajatus-ten kautta."
- "Ulkoilureittien toteuttajina ovat lähinnä kunnat. Metsähallitus on myös toteuttanut reittejä valtion omistamille maille. Toteuttaminen voi perustua reittitoimitukseen tai maanomistajien kanssa tehtäviin sopimuksiin."

- "Seuranta voidaan tehdä kunnilta ja alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmista saadun tiedon perusteella. Valtuustokausien syklissä tapahtuvassa alueidenkäytön seurantaraportissa voidaan tuoda esille kootusti tietoa kulloisenkin ajankohdan tilanteista."

Melontareitti

Ylimaakunnallinen melontareitti

Melontareitti, uusi

Merkinnällä osoitetaan melontaan soveltuvia reittejä.

Suunnittelumääräysesimerkkejä:

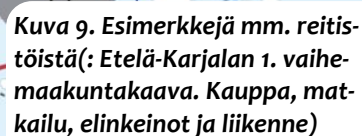
- Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava melonnan edellytykset. (Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselostus, luonnos MKH 16.2.2015)

Toteuttaminen:

- Ulkoilureittien toteuttaminen edellyttää aina maakuntakaavaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua, ja ne voidaan perustaa toteuttajan ja maanomistajan välisellä sopimuksella, kaavaan merkittyyn reittiin perustuen tai ulkoilulain mukaisella ulkoilureittitoimituksella. (Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselostus, luonnos MKH 16.2.2015)

Huomioita kaavamerkinnästä:

- "Melontareiteistä merkittävä osa olemassa olevia reittejä."
- "Rantautumispaikat: nyt uudessa haluttiin yleispiirteistää, on edelleenkin rantautumispaikkoja. Reittejä ei useimmiten haluta omalle pihalle. Reittejä ei ole haluttu purkaa eri ulkoilumuotoihin."
- "Merkinnän kriteerit: Markkinoituja reittejä, esim. Porvoon joen osalta. Harrastapuolen merkintöjä ja hankkeista lähtien, hankeselvittelyn kautta. Vanhimmat merkit; oma henkilö on käynyt paikanpäällä."

moottorikelkkareittiväylän yhteystarpeet. Yhteystarvemerkinnot näyttävät yleispiirteisen reitin kulku-suunnan. Reitin toteuttamiseksi tarvitaan yksityiskohtainen suunnitelma. Maakuntakaavamerkinnot eivät estä alueen käyttöä muuhun toimintaan.

Ohjausvaikutukset ja toteutus:

- Maakuntakaavan ulkoilureittejä ei koske maa-käyttö- ja rakennuslain 33§:n mukainen rakentamisrajoitus. Luonnonsuojelualueilla ratkaisevat alueen suojelumääräykset alueella olevien reitien määrän, muodon ja sijainnin. Ulkoilureitit on toteutettu ylimaakunnallisen ulkoilu- ja luontomatkailuhankkeen yhteydessä kuntien toimesta. (Kymenlaakson maakuntakaava. Maaseutu ja luonto)

Huomioita kaavamerkinnot:

- ”On koettu myös haittatekijänä (melusaaste), ei ole tullut vastustusta. Moottorikelkkailumatkailua on pienessä mittakaavassa, ei ole kuitenkaan painopiste”
- ”Poliittisen keskustelun perusteella ei mm. moottorikelkkailua otettu mukaan.”
- ”Esim. moottorikelkkareitit ovat osoittaneet että hankala prosessi, reitistön tekeminen jne. ei maakuntien resursseista, muutama poikkeusta lukuun ottamatta.”
- ”Perusteluna moottorikelkkareitin ja yhteystarvemerkinnot merkitsemiselle on Ympäristöministeriön Moottorikelkkaväylien tavoiteverkko -selvitys 3/2009. Raportissa todetaan, että tärkeät seudulliset ja valtakunnalliset kelkkailuyhteydet tulisi osoittaa maakuntakaavassa, joka toimii välineenä sovitettaessa yhteen alueen kuntien tarpeita.”

Veneväylä

Merkinnällä osoitetaan ensisijaisesti veneilyn runko-
väylät sekä muut alueellisesti merkittävät veneilyn
pääväylät

Ohjausvaikutukset ja toteutus:

- Veneväylien toteuttamisvastuu on Liikennevi-rastolla. Veneväyliä suunnittelevat ja toteutta-vat myös kunnat ja ELY-keskus. (Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue)

PÄÄTELMÄT

Erilaisia merkitsemistapoja: Yleisemmin case-maa-kunnissa matkailua edistetään niin kutsutuin perin-teisin merkitsemistavoin sekä alueen erityispiirteitä kuvaavilla kehittämisperiaate-merkinnöillä. Perinteisiä tapoja ovat muun muassa matkailupalvelujen alue (RM) sekä virkistys ja matkailukohteet. Alueen erityispiirteitä ja strategisuutta kuvataan vyöhykemäi-sin kehittämismerkinnöin sekä mm. matkailullisten yhteystarpeiden osoittamisella.

Yleispiirteistäminen: maakuntakaavojen yleispiirteis-tystä on tehty jossain maakunnissa esim. merkintöjä yhdistämällä tai rasterimaisilla merkitsemistavoilla. Esim. loma- ja matkailualueen R-merkintään on yhdis-tetty loma-asuntoalueen RA-, matkailupalvelujen alu-
een RM- ja golfalueen RMg-merkinnät. Vyöhykemäi-sistä merkitsemistavoista esimerkkinä Saimaan ke-hittämisyöhyke sekä Saariston rengastien matkailu-
alue.

Hyvät käytännöt maakuntien tietoon: Jokaisessa maakunnassa on kuitenkin omia erityispiirteitä ja niistä nousseita huomointitapoja maakuntakaava-kartalla ja toisaalta maakuntakaavoituksen kehitys-työssä nousseita ideoita ja uudenlaisia matkailun merkitsemistapoja, jotka voivat olla käyttökelpoisia lähestymistapoja myös muissa maakuntakaavoissa; mm. vyöhykemäinen merkitseminen, reitistöt, luon-non satamat.

Tarve yhtenäistämiseksi? Maakuntakaavamerkinnot yhtenäistämistä on hyvä myös selvittää. Useat mat-kailullisesti merkittävät alueet ulottuvat useamman maakunnan alueelle. Tärkeää on kuitenkin jättää liik-kumavaraa ja omien erityispiirteiden tunnistamiselle erilaisin merkitsemistavoin tilaa.

Tarkastelun laajentaminen: Vastaavalle tarkastelulla olisi tarvetta koko Suomen osalta, eli selvittää mat-kailun erilaiset edistämiskeinot ja merkitsemistavat maakuntakaavoituksessa muissakin maakunnissa.

6. KOKEMUKSIA MATKAILUN EDISTÄMISESTÄ MAAKUNTALIITOISSA

Benchmarking-maakuntien osalta toteutettiin puhelinhaastattelukierros. Haastatteluilla selvitettiin maakuntaliittojen kokemuksia matkailun edistämisestä maakuntakaavoituksella, kehittämistarpeita sekä selvitettiin mitä muita seudullisen tason keinoja maakunnissa on käytetty matkailun edistämiseksi.

Uudenmaan liitosta lähetettiin ennakko kirje haastattaville 31.8.2015. Haastattelut toteutettiin 1.9.-11.9. välisenä aikana. Työssä haastateltiin seuraavat maakunnat (pääasiassa kaavoituksesta tai aluekehityksestä vastaavat henkilöt):

- Hämeen liitto
- Päijät-Hämeen liitto
- Kymenlaakson liitto
- Etelä-Karjalan liitto
- Pirkanmaan liitto
- Varsinais-Suomen liitto

Lisäksi kaavamerkintöjä koskeviin kysymyksiin vastasi maakuntien liitoista myös muita asiantuntijoita.

Seuraavassa on esitetty maakuntaliittojen näkemyksiä ja kokemuksia matkailun edistämisestä.

ERILAISIA MERKINTÖJÄ...

Maakuntakaavoituksesta vastaavien asiantuntijoiden kanssa käytiin läpi maakuntakaavassa osoitettuja nykyisiä matkailumerkintöjä, erityispiirteitä ja matkailumerkintöjen toimivuutta. Aluekehityksen asiantuntijat toivat esiin myös muita edistämistapoja ja tehtyjä suunnitelmia tai selvityksiä. Maakuntakaavamerkintöjä ja niihin liittyviä kommentteja on käsitelty edellä luvussa 5.

Haastatteluissa ja maakuntakaava-aineiston kokoomisessa kävi ilmi, että maakunnilla on toisistaan poikkeavia merkitsemistapoja matkailun edistämiseksi, ja tämä nähdään rikkautena. Toisaalta toivottiin, että kokemuksia ja hyviä käytäntöjä näistä tulisi jakaa

enemmänkin ja löytää lisää yhteisiä, toimivia merkitsemiskäytäntöjä ja tapoja; Maakunnallisesti merkitävät matkailun kehittämisalueet ja reitistöt kun eivät rajoitu usein maakuntarajoihin.

Uusea haastateltava mainitsi, että tärkeää on matkailullisten erityispiirteiden huomiointi maakuntakaavoituksella. Alueet ovatkin kehittäneet omia merkitsemistapojaan osoittamaan muun muassa strategisempia periaatteita tai alueen erityispiirteitä koskevia merkintöjä (mm. saaristo, lohikalastus)

Matkailun painoarvo vaihtelee kuitenkin maakuntaliitoittain, toisissa maakunnissa matkailu painottuu enemmän kuin toisissa.

...JA ERILAISIA TAPOJA

Sen lisäksi, että merkitsemistavoissa on eroja, on havaittavissa myös aluekohtaisia tapoja ja käytäntöjä merkintöjen ns. merkitsemisperiaatteissa. Tähän vaikuttaa vahvasti juuri se, kuinka tärkeänä matkailun painoarvo nähdään maakunnassa ja toisaalta se, mitkä ovat käytettävissä olevat resurssit. Merkitsemisen perusteita on siis useita:

- Eri selvitysten kautta (mm. ekosysteemipalveluselvitys, virkistysalueiden riittävyystarkastelut, palveluverkkoselvitys)
- Asiantuntija-arvioihin ja olemassa olevaan tietoon perustuen
- Oman suunnittelutyön tuloksena (esim. luontomatkailun kehittämisvyöhyke)
- Aikaisempi mk-kaava / seutukaava on toiminut pohjana
- Kuntien / isoimpien toimijoiden kanssa käyty neuvotteluja
- Maakunnan kehittäjäverkostojen kautta
- Kaavatyössä mukana teemaryhmiä / hankeryhmiä (mm. luonnonvararyhmä)

- ”Ajatus on ollut perustaa alueelle virkistys-alueyhdistys”; tavoitteiden miettiminen ylikunnalliselta kannalta → enemmän suunnitelmallisuutta
- Yleispiirteistetty uutta kaavaa

Osa liitoista on nostanut tulevaisuuden ”potentiaaliset” kohteet mukaan kaavaan, osassa tällaisia nostoja ei ole tehty; merkintäperiaatteissa on paljon eroja. Osin vanhat kaavat toimivat edelleen ”vahvoina” pohjina uusien alla.

POSITIIVISIA KOKEMUKSIA MAAKUNTAKAAVAN VAIKUTTAVUUDESTA

Kokemukset ovat pääosin hyviä; kaavoituksella on pystytty edistämään matkailua. Maakuntakaava nähdään yhtenä tärkeänä välineenä, mutta tarvitaan myös muuta, ennen kaikkea toimijoiden välistä aktiivisuutta.

Positiivisia kokemuksia tai palautteita on tullut kunnilta ja toimijoilta, esim.

- Alueita on lähtenyt kehittämään, on auttanut kehittämisrahoituksen saamisessa

- On auttanut reitistöjen kehittämisessä. Maakunnallisesti ja ylimaakunnallisesti merkittäviä reitistöjä ja yhteystarpeita on tunnistettu.
- Matkailuvyöhyke-merkintä on koettu toimivana, ei ilmaise tarkkoja rajauksia ja osoittaa nimenomaan strategisuutta

Haastatteluissa tuli ilmi, että vaikuttavuutta voi nähdä kuntakaavoituksen kautta; yleiskaavassa tuodaan esiin yksityiskohtaisemmin maakuntakaavan sisältöä kultakin alueelta (ks. esimerkkejä maakuntakaava-yleiskaava pareista liitteessä 2). Kielteistä palautetta kuntakentältä ei ole merkittävästi tullut matkailualueiden osalta.

Matkailun aluerajausten suhteen palautetta on tullut kuitenkin jonkin verran. Tulkinta- /näkemyseroja on syntynyt muun muassa muiden viranomaisten tai toimijoiden kanssa, mutta vain vähäisenlaisesti. Juuri tiukkarajaiset kehittämisaluemerkinnät nähdään haasteellisina.

Kommentointiin, että maakuntakaavalla on ollut myös jonkinasteisia ”hidastevaikutuksia”; esimerkiksi matkailua edistävän hankkeen käynnistyminen on viivästynyt koska maakuntakaavaa, jossa matkai-

lualue oli huomioitu, ei ollut vielä hyväksytty. Suoranaisia estevaikutuksia ei haastatteluissa kuitenkaan tullut ilmi.

Maakuntakaava nähtiin yhtenä matkailun edistämisen keinona muiden joukossa. Todettiin, että maakuntakaava mahdollistaa osaltaan alueiden kehittämisen, mutta painotettiin toimijoiden omaa roolia. Kaavan ja aktiivisten toimijoiden lisäksi tarvitaan muitakin keinoja; alueellisten matkailuorganisaatioiden toiminta, hankkeiden tukeminen ja vuorovaikutus toimijoiden kesken.

Kysyttäessä, onko matkailualueiden varauksista ollut hyötyä tai haittaa, selkeän enemmistön mukaan vain hyötyä.

- On ollut hyötyä ja toimenpiteitä on lähtenyt toteutumaan mm. hankkeiden myötä.
- ”Ei ole tiedossa tapauksissa joissa olisi ollut haittaa”
- Jossain tapauksissa on jouduttu ”kentällä” odottamaan mk-kaavan vahvistumista

TARVITAAN MUITAKIN KEINOJA

Haastatteluilla selvitettiin myös maakuntaliittojen kokemuksia muista keinoista ja edistämisen tavoista maakuntakaavoituksen lisäksi.

- Matkailustrategian tyyppejä on tehty ja on suunniteltu tehtäväksi monessa maakunnassa ja kunnassa.
- Maakunnan matkailuohjelmaa ja kv-strategiaa on myös tehty.
- On rahoitettu sekä maakunnallista matkailun koordinaatioita että seudullista matkailun koordinaatiota, hankerahoituksella tuettu esim. matkailua.
- Huomioitu mk ohjelmassa ja/tai suunnitelmassa
- Maakunnat tekevät myös yhteistyötä esim. virkistysalueiden tai -palveluiden tai saavutettavuustarkastelujen osalta. Tavoitteena esim. virkistysalueyhdistyksen perustaminen.
- Erillisselvitykset; esim. Luontomatkailualueiden maankäytön suunnittelu nähtiin tärkeäksi, samoin saavutettavuuskysymykset. Reitistöselvityksiä on tehty ja reitistöjä on rahoitettu.
- Matkailun tai luontomatkailun maankäyttöstrategia nähtiin hyväksi

- Toisaalta matkailussa business-lähtöinen kehittäminen tärkeää (omaehtoista kehittämistä). Kaikissa maakunnissa strategiahankkeita ei ole juurikaan rahoitettu vaan yritystukityökalut ovat tärkeämpiä
- Esitettiin myös näkemys, että nyt on liikaa strategioita: maakuntakaava, suunnitelma ja ohjelma tulisi riittää ja matkailun strateginen kehittäminen enemminkin toimijoiden, elinkeinoyhtiöiden ja kuntien vastuulla.

USEITA HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ

Haastatteluissa nousi esiin eri maakunnissa useita erilaisia hyviä käytäntöjä matkailun edistämiseksi maakuntakaavoissa

- Laajat vyöhykekokonaisuudet kuten luontomatkailun vyöhyke/alue. Kattavat suuria alueita ja kertoo, että yksi elinkeinotoiminnan painopisteistä on luontomatkailu.
- Matkailun kehittämiskohdealue yleispiirteisenä on selkeä strateginen kannanotto. Ei osoiteta yksittäisiä palveluita.
- Usean kunnan yhteiset viherkäytävät, jotka liittyvät viheryhteyksiin, retkeilyreitteihin jne. Muutoin on vaikea viedä karttaesitykseen ellei ole maakuntakaavoituksessa mukana
- Virkistysalueiden riittävyystarkastelut, ekosysteemipalvelujen kuvaaminen (luontomatkailu)
- Rannikon virkistys- ja matkailukäyttöön kannattaa panostaa ja säästää vapaita rantoja. Uudenmaan liiton näkökulmasta vielä suurempi paine ranta-alueille
- Hankeryhmätoiminta on koettu erityisen hyväksi, samoin tutkittuun tietoon pohjautuvat analyysit.
- Seuranta ja ajantasaisuuden arviointi yhdessä aluekehityksen kanssa (ristiinseuranta); helpottaa sen miettimisessä, kuinka yhteistyötä voisi edistää maakuntakaavoituksen ja aluekehittämisen kanssa.
- Matkailun business-ehtoinen kehittäminen on kaikkein tärkein asia. Hyvässä vuoropuhelussa kannattaa katsoa, miten maankäyttö luo edellytyksiä matkailulle
- Keskeisten vahvuuksien löytäminen tärkeää! Profiloituminen

- Matkailun yleisistä kehittämisedellytysten tunnistaminen: kuten vetovoimatekijät ja liikenneyhteydet

YHDESSÄ

Maakuntien liittojen kanssa selvitettiin myös erilaisia yhteistyön keinoja ja tarpeita. Vuorovaikutuksen rooli ja merkisyys tunnustettiin. Nähtiin tärkeänä, että matkailutoimijoita on mukana erilaisten foorumeiden, työpajojen ja ryhmien (tai muiden erilaisten yhteistyökäytäntöjen) kautta maakuntakaavoituksessa ja muutenkin matkailun kehittämisessä.

- Useissa maakunnissa matkailutoimijoille on järjestetty yhteisiä seminaareja ja työpajoja, ja osallistujia on ollut paljon (kaikissa maakunnissa näitä ei kuitenkaan ollut)
- Matkailuparlamentit nähdään tärkeinä
- Maakunnissa on elinkeino- ja matkailuryhmiä, luonnonvararyhmiä
- Neuvottelut matkailutoimijoiden kanssa kaava-prosessin aikana
- Matkailutoimijoiden näkemyksistä tulee viestiä maakunnan liitoille myös kuntien kautta

KOHTI VUOROVAIKUTTEISEMPAA JA STRATEGISEMPAA OTETTA

Maakuntien osalta selvitettiin myös kehittämistarpeet: Miten maakunnan liitto tulee kehittämään matkailun edistämistä maakuntakaavoituksessa?

- Maakuntakaavoja halutaan kehittää strategisempaan suuntaan / yleispiirteistämisen: esim. laajoja kokonaisuuksia esiin tuovana, jolloin kehittämismerkinnät lisääntyvät.
- Selvitetään tarkemmin, mitä virkistys- ja matkailukohteita on maakunnassa. Maakuntakaavassa tullaan mahdollisesti huomioimaan strateginen reitistöjen kehittämismerkintä.
- Toivotaan, että jatkossa ”Ohjaavat”-merkinnät rantautuisivat käyttöön, maakuntakaavan merkintöjen realisoitumista selvitetäisiin ja toteutuksesta edistettäisiin. Tulisi varmistaa, että kuntien suunnitelmissa edistetään mk-kaavan toteuttamista.
- Koettiin, että vuoropuhelua kuntien kanssa tulee kehittää sekä myös muiden maakuntien kanssa
- Matkailualueiden/kohteiden saavutettavuus-selvityksiä tullaan tekemään
- Esitettiin myös kommentti: Matkailu jää helposti sivuun, matkailutoimijoiden täytyy myös toimia aktiivisesti ja puhalttaa yhteen hiileen. Resursseja kehittämiseen ja tukemiseen ei juuri ole.

7. NÄKEMYKSIÄ JA TARPEITA UUDELLAMAALLA

Tässä luvussa käydään läpi Uudenmaan alueen maankäytön, matkailun ja elinkeinojen kehittämisen asiantuntijoille lähetetyn kyselyn tuloksia sekä työpajatyöskentelyn tuloksia Uudenmaan alueen matkailun edistämisen kehittämisestä maakuntatasolla sekä ennen kaikkea esitetyjä kehittämisenäkemyksiä ja tarpeita.

Kysely matkailun edistämiskeinoista lähetettiin vastaajille 15.9.2015 ja vastausaikaa oli 4.10. saakka. Kyselyyn vastanneita oli 21 ja suurin osa oli kuntien edustajia.

Hankkeen työpaja järjestettiin 8.10.2015. Työpajaan kutsuttiin kyselyn kohderyhmä sekä haastateltavat tahot. Työpajan workshop-osuudessa osallistujat pääsivät ideoimaan neljää eri teemaa.

Huomioitavaa on, että vastauksia ei tule yleistää Uudenmaan kuntien kannaksi vaan kyseessä on pyydetty anonyymisti annettuja kehittämisenäkemyksiä ja -ideoita.

KOKEMUKSET KAHTALAISET

Kyselyssä selvitettiin kokemuksia maakuntakaavan vaikuttavuudesta matkailutoimintoihin ja matkailuelinkeinon toimintaedellytyksiin.

Kyselyssä nousi esiin useita erilaisia näkemyksiä. Maakuntakaavan nähdään luovan edellytyksiä matkailun kehittämiselle. Nähtiin tärkeänä, että maakuntakaavoitus pystyy reagoimaan seudullisesti merkittäviin matkailutoimintoihin. Maakuntakaavassa on tärkeää määritellä matkailun reunaehdot elinkeinon kehityksen turvaamiseksi. Esimerkiksi ranta-alueisiin tukeutuva matkailu ja maatilamatkailu ovat haasteellisia, jos toimintaa ei selvästi sallita maakuntakaavassa tai yleiskaavassa.

Osan mukaan maakuntakaavalla on pystytty edistämään matkailun toimintaedellytyksiä. Vastauksissa

tuotiin esiin erilaisia esimerkkejä. Kulttuuri- ja luontomatkailukohteet sisältyvät lähinnä virkistys- ja kulttuuriympäristökohteisiin, joiden varaaminen ja hoidon edistäminen edistää myös matkailun edellytyksiä. Arvokkaat kulttuuriympäristöt ovat myös alueiden vetovoimatekijöitä, kuten Suuri Rantatie/Kuninkaantie matkailutie. Toisaalta maisema- ja kulttuuriympäristömerkinnät ovat ominaisuusmerkintöjä, jotka nk. valkoisilla alueilla eivät mahdollista muita kuin paikallisesti merkittäviä toimintoja.

Maakuntakaava on myös avannut saaristoaluetta matkailuun. Helsingin edustan saariston alueella EP/u -merkintä on mahdollistanut saarten yleiskavallisen strategisen suunnittelun siten, että niille on voitu esittää matkailu- ja matkailuelinkeinotoimintoja (vauhdittanut vesiliikenteen ja infrastruktuurin kehittämisedellytyksiä).

Osan mukaan maakuntakaavoituksen merkitys Uudellamaalla on ollut vähäinen, neutraali tai lievästi rajoittava. Matkailu on maankäyttönä pienimittakaavaista. Suurin osa matkailuhankkeista ei ole ollut seudullisia ja matkailuhankkeita ”tulee, jos on tullakseen.”

Länsi-Uudellamaalla nousi esiin tarve selvittää käynnissä olevien samankaltaisten hankkeiden yhteisvaikutus (voi olla seudullisesti merkityksellinen). Keski-Uudellamaalla ei ole maakuntakaavoissa osoitettu matkailuelinkeinon alueita, kohteita tai toimenpiteitä. Esimerkiksi Tuusulanjärvi on nimetty maakuntajärveksi, mutta matkailua on kehitetty järven ja siihen liittyvän taiteilijayhdyskunnan näkökulmasta jo paljon aikaisemminkin.

Maakuntakaavan vaikutuksen voidaan nähdä olevan myös jollain alueilla vähäisempi: Kaupunkitaajamissa rakentamistarpeet hoidetaan asemakaavalla. Esimerkiksi Helsingissä on vahva yleiskaava ja suuri koneisto hoitamassa kaupungin kaavoitusta.

TEHDÄÄN YHDESSÄ JA LAAJEMMIN?

Kyselyssä ja työpajassa selvitettiin kehittämisideoita matkailun toimintaedellytysten parantamiseksi Uudellamaalla maakuntatasolla. Esiin nousi seuraavia ideoita ja kehittämisehdotuksia:

- Kaupunkien, kuntien ja matkailualan yrittäjien tulisi yhdessä rakentaa Uudenmaan maakuntaliiton kanssa riittävän laaja matkailun toimintaedellytyksiä tukeva maakuntakaava
- Teemoina nousi esiin meri, saaristo, kansallispuistot ja luontomatkailu, kulttuurikohteet ja kulttuurimatkailu, sekä kaupunkimatkailu
- Selkeämmin voisi korostaa matkailun edistämistä tavoitteissa, opastaa löytämään mahdollisuudet ja kehittämään ideoita.
- Esitettiin, että matkailun kehittäminen kuuluu maakuntasuunnitelman piiriin. Mikäli maakuntakaavoitusta kehitetään strategisempaan suuntaan, silloin maakuntasuunnitelman maankäytöllisiä valmiuksia voitaisiin esittää kartalla.
- Alueiden saavutettavuuden tarkastelu tulisi tehdä yleispiirteisellä tasolla. Saavutettavuuteen (lentoasema, satamat, raideliikenne, vetovoimaisten kohteiden väliset yhteydet) liittyvät kysymykset ovat tärkeitä koko maakunnan näkökulmasta.

- Kansallisen kaupunkipuiston välineen käyttöä voisi edistää maakuntakaavan tasolla. Esimerkiksi Keski-Uudellamaalla olisi mahdollista perustaa kaupunkipuisto Tuusulanjärven ympärille
- Uudellamaalla tulisi huomioida TEM:n matkailun tiekartassa esitetyt toimenpiteet.

USEITA KEHITTÄMISEHDOTUKSIA MERKITSEMISTAPOIHIN

Vastauksissa nähtiin, että reitistöt ja erilaiset luonnonarvoalueet ovat hyvä perusta myös Uudellamaalla. Matkailuinfra uppoaa Uudellamaalla muuta maata yleispiirteisemmän esitystavan ja rakentamisen suuremman mittakaavan vuoksi muuhun aluerakenteeseen ilman eri merkintöjä. Merkintöjen lisäystä kuitenkin kannatettiin. Merkintöjen toivottiin olevan selkeitä ja helposti ymmärrettäviä. Merkinnöistä toivottiin myös aiheita ylikunnallisiin toteuttamishelmiin.

Maakuntakaavassa voisi huomioida teemoina vahvemmin merellisyyden ja viheralueet sekä niiden jatkuvuuden yli kuntarajojen. Myös kaupunkimatkailu ja kulttuurimatkailun roolia korostettiin työpajassa.

Aluevarauksina voisi nostaa esiin kansallispuistojen ja muiden luonto- ja kulttuurimaisema-alueiden verkoston, johon liittyy virkistysalueita ja ulkoilureittejä. Maakuntakaavassa voisi olla matkailun kannalta mer-

kittävimmät reitit ja matkailukohteet tulisi ottaa huomioon reittien suunnittelussa. Reitistöt, sekä vesillä että maalla, palvelevat asukkaita ja matkailua. Syntyisikö eri teemoittain kokonaisuuksia (esim. teollisuus-historia, kartanokulttuuri)? Myös muut yhteydet ja niiden kehittämistarpeet nähtiin tärkeinä (yhteyksien korostaminen matkailua tukeviin toimintoihin).

Luonto- ja kulttuurimatkailukokonaisuuksista voisi käyttää kehittämisen kohdealuemerkintää ja suunnittelumääräyksiä. Myös Uudellamaalla voisi selvittää parhaat ekosysteemipalvelujen alueet.

Maakuntakaavan ns. valkoisten alueiden suunnittelusuosituksessa voidaan korostaa matkailuelinkeinon mahdollisuuksia (kehittämissuositukseen lisäys, että mahdollistaa maakunnallisesti merkittävien matkailupalvelujen sijoittamisen alueelle). Esitettiin myös, että maaseutualueilla, varsinkin rannikolla ja saaristossa, tulisi matkailurakentaminen sallia ja sisältyä maakuntakaavamerkintään tai määräyksiin. Matkailu on käytännössä ainoa kehittyvä toiminta alueella. Virkistysalueääräykseen voitaisiin sisällyttää matkailun mahdollistava suositus (EP/u). Valkoisten alueiden osalta ehdotettiin lisäksi: 4. vaihemaa-kuntakaavaluonnoksen kaavaselostuksessa mainittu mahdollisuus seudullisesti merkittävien uusien matkailupalvelujen sijoittamiselle valkoisille alueille ilman maakuntakaavamerkintää tulisi kirjata valkoisen alueen kehittämissuositukseen.

Uudenlaisia merkintöjä kannattaa miettiä, esim. vyöhykemäisyyttä. Tarvitaan potentiaalisten vaihtoehtojen kartoitus. Kehittämisen kohdealueet sekä suunnittelumääräykset ovat selvittämisen arvoisia myös luonto- ja kulttuurimatkailussa (potentiaalisten vaihtoehtojen kartoitus).

Pienvenesatamat verkostona tulisi tuoda esiin sekä mm. arkkitehtuurikohteet (kulttuurimatkailua). Virkistysalueet: palvelevat sekä asukkaita että matkailua. Tarvitaanko virkistyksestä sekä luonnon- ja kulttuurimaisemansuojelusta erillistä matkailualuemerkintää?

MITÄ MUUTA TARVITAAN?

Kyselyssä selvitettiin vastaajilta, miten maakuntakaavotuksessa tulisi huomioida matkailu (merkintöjen lisäksi), ja mikä parantaisi matkailuelinkeinon toimin-

taedellytyksiä maakuntatasolla Uudellamaalla. Lisäksi työpajassa selvitettiin muita maakunnallisia tarkeitä tapoja matkailun edistämiseksi.

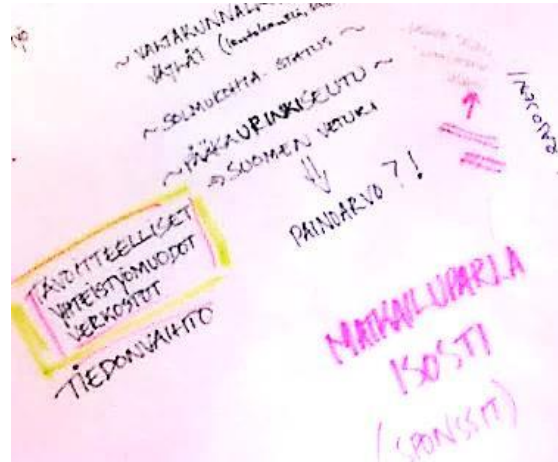
Kyselyssä todettiin:

- **maakuntaliiton, kaupunkien ja kuntien yhteistyö matkailun kehittämistyössä on tärkeää.** Huomiota tulee kiinnittää alueelliseen ja yllälu-eelliseen yhteistyöhön.
- **Matkailun yritysverkostoja** tulisi tukea riittävän laajan yhteistyön rakentamiseksi matkai-lualalta. Verkostoitumista ja yhteistyötä alan toimijoiden kanssa tulisi laajentaa maanlaajuisesti ja kansainväliseksi (EU-hankerahoitus)
- Huomioida **TEM:n matkailun tiekartassa** esite-tyt toimenpiteet: 1) "Kehitetään kaavoitusta niin, että sillä voidaan arvioida, vertailla ja yh-teensovittaa elinkeinojen intressejä ja muita ar-voja." & 2) "Suositellaan matkailun maankäyttö-strategioiden laadintaa osana maankäytön suunnittelua."
- Omien vahvuusalojen tunnistaminen ja kokoa-minen. **Teemoitus.** Omien huippualueiden esiin-nosto.
- Kasvua tukevan toimintaympäristön luominen
 - hankerahoitus, lainsäädäntöön liittyvä lob-baus, infraan tehtävät investoinnit.
 - TKI-toiminnan (tutkimus-, kehitys- ja inno-vaatiotoiminta) ja koulutuksen kehittämi-nen & tukeminen
 - Yrittäjien aktivointi ja informointi, uskom-i-nen yrittäjyyden luovuuteen
- Visit Finlandin kärkihankkeet
- Hyvät julkiset kulkuyhteydet luontokohteisiin, selkeä viitoitus, matkailureitit ja niiden opas-teet. Matkailua edistetään tukemalla paikallis-ten ja lähialueiden asukkaiden helppoa pääsyä matkailukohteisiin
- Alueen vahva markkinointi ja tiedottaminen. Erilliset esitteet ja mainoskampanja koko maa-kunnan matkailun helmistä ja reiteistä, joiden varrella olisi useita kiinnostavia kohteita.
- Kaavoitushankkeiden edistämisessä ja lupakä-sittelyssä priorisoidaan matkailun ja muun elin-keinoelämän tarpeisiin tulevia hankkeita
- Ympäristön arvojen esille nostaminen ja arvojen säilyttäminen.
- Uudenmaan yhteiset matkailu- virkistys- ja pyö-räilykartastot

- Uudenmaan matkailuyrittäjien yhteinen verkkosivusto
- Kulttuuri- ja luontoarvojen saaminen samalle kartalle päällekkäin, ja näitä arvoja sisältäviä paikkoja yhdistävä reitistö
- Kaupunkimatkailu ja siihen liittyvät uudet muodot. Teemamatkailukohteita voisivat olla esim. kansalliset kaupunkipuistot.
- Helsinki-Vantaan kauttakulkumatkailijoiden pysäyttäminen ja luontomatkaailupalvelujen tarjoaminen.
- Vierasvenesatamien esiinnosto.
- Luontomatkaailu, kulttuuriympäristö ja -historia, rakennustaide, elämysmatkaailu, opastetut reitit

Työpajassa esiin nousseet ideat **muista tärkeimmistä keinoista/tavoista (muu kuin kaavoitus) matkaailun edistämiseksi maakuntatasolla:**

- Matkaailuparlamentti uudella tavalla
- Tavoitteelliset yhteistyöverkostot toimiviksi
 - yhteistyötä yli rajojen – matkaailussa, kaavoituksessa & kulttuurissa
 - matkaailurivien tiivistäminen – yhteinen ääni vs. kansallinen näkökulma
- Uudenmaan painoarvo matkaailussa? Pääkaupunkiseutu Suomen veturina, valtakunnalliset väylät, solmukohta-status
- Toimiva huoltoliikenne
 - Helsingin yleisölle avautuvat saaret
 - Tarvitaan logistiikkakeskuksia tms. (vierasvenesatamat ”pieniä portteja”)
- Infran rakentaminen
 - Helsingin yleisölle avautuvat saaret
 - kallista – rahoitus – hyödyt matkaailulle
 - Koko prosessin tunnistaminen (tolkku kehittämiseen)
- Matkaailun tiekartta: Matkaailutoimijat ottamaan rooleja omaksi
- Yhteiset palvelupolut, palvelulähtöisyys (matkaailun maankäyttöstrategia)
- Tiedon saatavuus
 - Mobiilipalvelujen kehittäminen (virkistysalueiden palvelut, kaupalliset palvelut)
 - Ohjaus / viitoitus

Kuva 10. Tuloksia matkaailun edistämiskeinot maakuntakaavoituksessa – työpajasta (rasti: muut edistämiskeinot)

LISÄÄ VUOROPUHELUA

Vuoropuhelua eri toimijoiden välillä toivottiin lisää maakunta- ja seututasolla sekä maakuntien välillä Uudellamaalla ja useassa muussa maakunnassa.

- **Maakunnan liitolla on mahdollisuus kerätä alan toimijoita yhteen.** Kuntien edustajat osallistuvat mielellään tällaisiin moniosallistujahankkeisiin (kuntien väliset keskustelut voivat usein olla haasteellisia).
- Eri toimijoiden välinen keskustelu ja tiedonvälitys olisi erittäin tärkeää. Sekä suunnittelijoiden / kehittäjien että käyttäjien vuoropuhelu jo suunnitteluvaiheessa.
- **Tärkeää asettaa selkeät tavoitteet**
- **Vuosittainen ”matkaailuparlamentti” /matkaailufoorumi** (Uudenmaan matkaailutoimijat ja -kehittäjät)
- **seudulliset verkottumistilaisuudet ”meillä on ongelma – te olette ratkaisu”**
- **Matkaailualan yrittäjät ja kunnat yhteiseen seminaariin** tms. → Matkaailuyrittäjien säännöllinen kuuleminen (toteuttavat konkreettisesti matkaailua).
- Ideariihet
- **Matkaailuryhmän työskentelyyn osallistuminen** ja sitä kautta vaikuttaminen yhteisiin asioihin → sieltä tiedon tulisi kulkea eteenpäin

Myös työpajassa keskusteltiin aiheesta.

- Vuoropuhelussa myös hyödyt esiin. Matkailu on iso elinkeino –mm. työllisyys, palvelut, eurot
- Maakuntakaava poliittisen tahdon ilmaus
 - Helppo viedä matkailua eteenpäin poliittisesti (avaus vuoropuhelulle)
 - Tunnistettava, mitä toimijoita on maakuntatasolla (Poliitikot, private, public, people)
- Vuoropuhelun raamit
 - Selkeät yhteiset tavoitteet ja sitoutuminen niihin
 - VisitFinlandin kärkihankkeet
- Tietoa ja vuoropuhelua tarvitaan horisontaalisesti (ruohonjuuritaso - valtiotaso) ja vertikaalisesti (kunnat, sektorit, toimialat)

ALUEIDEN ERITYISPIIRTEET ESIIN

Haastatteluissa nousi esiin, että alueiden omien vahvuuksien ja matkailuprofiilien nostaminen (esim. teemoittain) on nähty hyvänä käytäntönä. Myös kyse-lyssä tarve nousi esiin.

Työpajassa pohdittiin alustavia nostoja suoraan kartalle sekä valokuvien että tekstein matkailun erityispiirteistä koko eteläisen Suomen osalta; ”Millaisia erityisvahvuuksia eri alueilla/seuduilla on matkailun kannalta?”

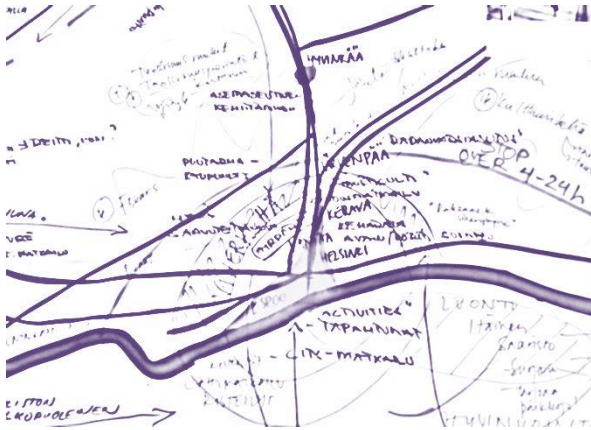
Uudellamaalla on monipuolista matkailun tarjontaa ja matkailun alueita:

- Kaupunkimatkailun erityisalue; Helsinki, Vantaa ja Espoo
 - Aktiviteetit, tapahtumat, kaupunkimatkailu
 - Kansainväliset yhteydet
- Luontomatkailun alueita rakennetuimman ympäristön lähellä. Työpajassa esitettiin ajatus ns. Viherkehästä, joka sijoittuu kehämäisesti tiiviimpien taajama-alueiden ulkopuolelle käsittäen mm. Sipoonkorven ja Nuuksion kansallispuistot
- Teollisuusperintö ja kulttuurimatkailun alueet/vyöhykkeet
- Vesistömatkailun alueet

Työpajassa esitettiin myös ajatus Stop over –ajattelusta: tulisi selvittää mitä matkailualueita mm. alle 4 h, 1 vrk, 1-2 vrk aikana on mahdollista saavuttaa kv-lentokentältä käsin (matkailualueiden saavutettavuus).

Kuva 11. Tuloksia matkailun edistämiskeinot maakuntakaavoituksessa – työpajasta (rasti: vuorovai-
kutuksen keinoja)

Kuva 12. Tuloksia matkailun edistämiskeinot maa-kuntakaavoituksessa – työpajasta (rasti: matkailun alueelliset profiilit)

MERELLISYYS JA SAARISTO TÄRKEITÄ TEEMOJA

Merellinen saaristo kansainvälisesti tunnetuksi on yksi Matkailun tiekartan kärkihankkeista. Saaristolla on suuri potentiaali kehittyä ympäristöltään ja palveluiltaan kansainvälisesti kilpailukykyiseksi, matkailijoita ympärivuotisesti houkuttelevaksi matkailualueeksi. Työpajassa esiinnousseet ideat siitä, **miten merellisyys, saaristo ja rannikko tulisi näkyä maakunta-kaavoissa matkailun vetovoimatekijänä (yli maa-kuntarajojen)**:

- Huomioidaan tulevaisuus – strateginen ulottuvuus (toteuttamisohjelmaan konkreettisempia keinoja, esittäminen liitekartoilla)
- Alueina nostettavat:
 - Porkkalan kansallispuisto (saavutettavuus maitse ja vesitse)
 - Itäisen Suomenlahden kansallispuisto (Uusimaa-Kymenlaakso-rajalla)

- Tuusulanjärven kulttuurihistoria (kansallinen kaupunkipuisto?)
- Saariston kulttuuriympäristöt
 - Inventoinnit
 - Teemareitit ja kartat, luonto- ja kulttuuriympäristöt samalle kartalle sekä näitä yhdistävä reitistö
- Vierasvenesatamaverkosto (itäraja-Helsinki-Varsinais-Suomi), liitekartalle veneväylät ja teemareitit kattavammin, palvelusatamat
- Kalastusmatkailu (ympärivuotista), elämysmatkailu (ympärivuotista)
- Satama-alueet ja niiden kehittäminen (vrt. Hampuri), Tallinna-Pietari-Tukholma -yhteydet
- Majoitus (mm. kylämerkintää kehittämällä, ympärivuotista tai vapaa-ajan asumista kehittämällä)
- Maakuntakaava ei saa estää matkailun elinkeinotoimintoja, joista saattaa olla seudullisia vaikutuksia
- Profiloituja saariston portteja – montako saariston porttia mahtuu Uudellemaalle?
 - Kaavatyöllä signaalin vahvistaminen (investoinnit)
 - Erilaisia profiileja teemojen mukaan: hiljaisuus, luonto, puhtaus, kalastus, ekologisuus, raitis ilma, arktisuus
- Yhteystarpeet
 - Ulomman saariston yhteydet itäiseltä Suomenlahdelta aina Uuteenkaupunkiin asti
 - Huoltologistiikka – Miten turistien tarvitsemat hyödykkeet pääsevät saaristoon?

8. KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Selvityksessä on luotu kokonaiskuva siitä millaisia kaavamerkintöjä ja -määryksiä matkailun (ml. luonto- ja virkistysmatkailu) edistämiseksi on maakunnan liitoissa käytetty ja miten ne ovat vaikuttaneet alueiden käyttöön ja kehitykseen sekä matkailutoimintoihin. Lisäksi on selvitetty mitä muita seudullisen tason keinoja maakunnissa on käytetty matkailun edistämiseksi sekä miten maakuntakaavoitus kytkeyty näihin keinoihin.

Seuraavaan on koottu käsitellyn aineiston (haastattelut, kysely ja työpaja) esiin tärkeimmät kehittämissuosituksat matkailun edistämiseksi maakuntakaavoituksella sekä yleisempiä kehittämissuosituksia liittyen myös muuhun kuin maakuntakaavoitukseen.

MATKAILUN JA MAANKÄYTÖN KYTKÖS ESIIN VAHVEMMIN

Uudellamaalla on erilainen viitekehys moniin muihin maakuntiin verrattuna jo kokonsakin puolesta. Matkailun tiekartta nostaa esille neljä syytä, minkä takia matkailuun tulisi panostaa:

1. **Kasvava vientitoimiala**, jolla on paljon kerrannaisvaikutuksia muille aloille. Matkailun kokonaiskysyntä on ollut useamman vuoden yli 13 mrd. euroa, ja sillä on mahdollisuuksia kasvaa jopa 20 miljardiin euroon vuoteen 2025 mennessä.
2. **Merkittävä työllistäjä**. Matkailu työllistää n. 140 000 henkilöä, erityisesti alle 30-vuotiaita.
3. Suuren kasvupotentiaalin palveluala.
4. **Alueellisesti merkittävä elinkeino**. Matkailu vahvistaa tasapainoista aluerakennetta. Elinkeinoon koko ja merkitys alueen taloudelle on suhteellisesti suurin Uudenmaan lisäksi Lapissa, Kainuussa ja Ahvenanmaalla, joissa myös yöpyneitä ulkomaalaisia matkailijoita on suhteellisesti selvästi eniten.

Uudellamaalla matkailu näkyy vahvasti maankäytössä ja maastossa; on vahva **kaupunkimatkailun** keskus Helsinki palveluineen, kansainvälinen lentoasema ja sen myös Suomen suurimmat matkailuvirrat (potentiaali!), on kaupunkikulttuuria ympäröivä

”kaupunkilaisten olohuone” **luontomatkailun vyöhyke** eli niin kutsuttu Helsingin seudun Viherkehä pittää sisällään muun muassa palvelurikkaan Nuuksion sekä kehittyvän Sipoon korven sekä **saaristomatkailulla** ja **vesistömatkailun alueen** (merellinen saaristo, meri, järvet). Arvokkaat kulttuurimaisemat ja yhteinäiset ja laajat peltoalueet maataloineen nostavat päättään maatilamatkailukohteina siinä missä rakennetut kulttuuri- ja vanhat teollisuusympäristöt kuten Fiskars ja Tytyrin kaivosmuseoalue näyttäytyvät ainutlaatuisina **kulttuurimatkailun** kohteina. Matkailualueiden syntyyn ja elinvoimaisuuteen vaikuttaa vahvasti maankäytön luomat puitteet (mm. kehitysmahdollisuudet, yhteydet muualle). Erilaisilla matkailualueilla on maankäytöltä myös erilaiset vaatimukset maankäytölle (esim. vesimatkailu vs. kulttuurimatkailun kohteet).

Matkailun on huomioitu Uudellamaalla Uusimaa-ohjelmassa ja vuosittain tehtävässä Uusimaa-ohjelman toimintasuunnitelmassa. Matkailun kytköstä maankäyttöön tulisi edelleen konkretisoida, **mitä tavoite matkailun kehittämisestä tarkoittaa maankäytössä?** TEM:n matkailun tiekartan tavoitteet tulee lisäksi huomioida Uudellamaalla myös maankäytössä.

MAAKUNTAKAAVA TOIMII MYÖS VUOROVAIKUTUSVÄLINEENÄ

Vuorovaikutus matkailutoimijoiden kanssa nähdään erityisen tärkeänä lähtökohtana matkailun ja maankäytön yhteiskehittämisessä. Maakuntakaava toimii myös itsessään vuorovaikutuksen välineenä; se informoi aluetta tulevasta rakenteesta sekä toisaalta osoittaa yhteistä ”tahtotilaa” kehittämistarpeista.

Vuorovaikutusvälineenä toimiessaan on syytä kiinnittää huomioita erityisesti siihen, että yhteinen tahtotila osoitetaan kartalla nimenomaan yhteisen toiminnan pohjaksi. Erityisiä huomioita tulee lisäksi kiinnittää tästä näkökulmasta mm. **merkintöjen visuaalisuuteen ja selkeyteen sekä kaavaratkaisujen perusteluihin**.

STRATEGISUUDEN LISÄÄMINEN JA VYÖHYKKEET

Useissa maakunnissa kaavoitus oli menossa yhä enemmän strategisempaan suuntaan. Esimerkkien valossa suunta näyttäytyi hyvänä. Matkailun kehittämisvyöhyke yleispiirteisenä merkintänä on selkeä strateginen kannanotto. Ei osoiteta yksittäisiä palveluita, vaan esiin tuodaan laajoja kokonaisuuksia.

Myös Uudenmaan maakunnan osalta ehdotetaan strategisempaa otetta matkailun maakuntakaava-merkintöihin. Maakuntakaavojen osalta esitetään huomiotavaksi matkailun vyöhykkeisyys sekä yli-maakunnallisuus. Ehdotuksia matkailun huomioinnissa kartalla strategisin merkinnöin;

- matkailun vyöhykkeet
 - o **matkailun vyöhykekokonaisuudet** (esim. ”kaupunkimatkailun alue”, ”saariston matkailuvyöhyke” ja ”luontomatkailun ja virkistykseen kehittämisalueet” rasterimerkinnöin ilman aluerajausta kuvaavaa viivaa)

TAI

- o laajemmin ”Matkailun ja virkistykseen veto-voima-alue”
- o Huomioidaan ja tunnistetaan vyöhykekokonaisuuksien osalta naapurimaakuntien kehittämisperiaatteet

- sekä matkailun kehittämisväylät/-tiet ja maakunnallisesti ja ylimaakunnallisesti merkittävät matkailun yhteystarpeet

Käsillä olevassa selvityksessä on tuotu esiin erilaisia merkitsemistapoja (myös visuaalisesti), joita myös Uudellamaalla voi hyödyntää. Vyöhykemarkkintöjen ohjaavuudesta ja oikeusvaikutuksesta esimerkkejä kappaleessa ”Matkailun kehittämisperiaate-merkintöjä case-maakunnissa”.

MATKAILUN MAANKÄYTTÖ- STRATEGIA MAAKUNTAKAAVAN TUEKSI

Maakuntakaavoituksen rinnalla suositellaan toteutettavaksi **matkailun maankäyttöstrategia TEM:n suosituksen mukaisesti** (matkailun tiekartta), jossa osoitetaan maakuntakaavaa tarkemmin, siltikin strategisesti;

- Erilaiset matkailun vyöhykkeet (luontomatkailun vyöhykkeet, kaupunkimatkailun vyöhykkeet, jne.)
- Matkailulogiikan kannalta tärkeä vaalittavat yhteydet ja yhteystarpeet sekä ulkoilureitit (nykyiset ja yhteystarpeet) → varmistetaan matkailu-alueiden ”verkoston” toimivuus

→ yhteinen tahtotila matkailun maankäytöstä
→ tärkeimpien kehittämistarpeiden (toimenpiteet) tunnistaminen maakunnallisella tasolla

TEM:n laatimassa Matkailun tiekartassa osoitetaan toimenpiteitä tukemaan matkailuelinkeinon kasvua ja uudistumista. Monet matkailualueet sijaitsevat syrjäisillä, harvaan asutuilla alueilla. Monella niistä matkailuliiketoiminta on sesonkiluonteista. Matkailuyritysten toimintaedellytyksiä voidaan parantaa edistämällä matkailualueiden infrastruktuuriin tehtäviä investointeja, mikä ei vääristä yritysten välistä kilpailua. Tällaisia ovat investoinnit muun muassa liikenneyhteyksiin, vesi- ja viemärijärjestelmään, teihin, energiatehokkuuden edistämiseen sekä virkistysalueisiin. Myös kansallispuistojen sekä retkeily- ja kulkareittien perustamisen ja ylläpidon rahoittaminen on tärkeää matkailuyritysten menestymiselle.

Matkailun tiekartan mukaan maakunta- ja aluesuunnitelmissa matkailu tulee nähdä tasapainoista aluerakennetta vahvistavana tekijänä. Maakuntien liittojen eteenpäin vietäväksi on osoitettu tiekartassa

- Kehitetään kaavoitusta niin, että sillä voidaan arvioida, vertailla ja **yhteensovittaa elinkeinon intressejä** ja muita arvoja
 - Vastuu: YM ja maakuntien liitot
- **Suosittelaa matkailun maankäyttöstrategioiden laadintaa osana maankäytön suunnittelua.** Laadinta tarjoaa työkaluja toimialojen tarpeiden yhteensovittamiseen ja matkailun näkökulman esiintuomisen (Lapin mallissa yhteistyössä mm. matkailun kasvutavoite, matkailurakentamisen pelisäännöt, vyöhykkeiden maankäyttö ja toimintojen yhteensovittaminen)
 - Vastuu: maakuntien liitot
- Kehitetään ja ylläpidetään matkailun toimintaedellytyksiä parantavaa infrastruktuuria vastaamaan asiakkaiden laatuvaatimuksia
 - Vastuu: kunnat, yritykset, yritysten verkostot ja kehittämissyhtiöt
- Varmistetaan matkailullisesti tärkeiden reitistöjen ja niitä tukevan infrastruktuurin toimivuus ja reittien turvallinen opastus
 - Vastuu: Metsähallitus, kunnat

ERITYISPIIRTEET ESIIN

Erilaisten merkitsemistapojen käyttäminen maakunnissa on selkeästi tullut tarpeesta osoittaa maakuntien omien erityispiirteitä ja tämä on vahvasti Suomen maakuntakaavoitus -järjestelmän mahdollistama rikkaus. Nämä erityislaatuista alueita koskevat

merkitsemistavat eivät ole siirrettävissä sellaisenaan maakunnasta toiseen, mutta harkinnanvaraisesti soveltaen kyllä. Myös Uudellamaalla on aineiston pohjalta nostettavissa useita erityispiirteitä.

Seuraavassa on tuotu esiin erityispiirteitä, joita voisi Uudellamaalla maakuntakaavoituksessa tuoda esiin. Erityispiirteiden tunnistamista tulee jatkaa yhdessä matkailutoimijoiden kanssa.

Kaupunkimatkailun alueet

Uudenmaan matkailun merkittävänä erityispiirteinä voidaan tunnistaa alueen kaupunkimatkailukohteet: valtakunnallisesti suurin kaupunkimatkailun kohde Helsinki sekä muut merkittävimmät kaupunkimatkailun kohteet (Espoo, Vantaa). Kaupunkimatkailun vetovoimaa lisäävät mm. ympärivuotiset tapahtumat ja kaupunkien monipuoliset matkailukohteet, ostosmatkailukohteet (mm. kauppakeskukset), monipuoliset majoitusvaihtoehdot (mm. hotellikeskittymät) sekä kansainvälinen lentoasema ja toimiva raideliikenteen verkko, sujuvat matkaketjut hyvine opasteineen ja viitoituksineen matkailupalveluiden/-alueiden välillä (hyvä saavutettavuus).

Maakuntakaavassa alueet voidaan tuoda mm. kehittämisperiaatemerkinnoin. Matkailullisesti tärkeät ostosmatkailualueet voisi osoittaa mm. ”matkailullisesti merkittävät vähittäiskauppa”-kohdemerkinillä.

Saariston matkailuvyöhyke

Meri ja saaristo on tunnistettu tärkeinä Uudenmaan matkailullisina vetovoimatekijöinä niin haastatte- luissa, kyselyssä kuin työpajassakin. Merellisyttä ja saaristoa vetovoimatekijöinä voisi korostaa maakuntakaavassa esim. ” saariston matkailuvyöhyke” – merkinnällä sekä merkittävimpien satamien (esim. satamaportit) osoittamisella.

Myös Uudellamaalla maakuntakaavalla tulisi pyrkiä säästämään vapaina olevia rantoja. Panostaminen rannikon virkistys- ja matkailukäyttöön nähdään tärkeänä (esim. maakuntaliittojen yhteinen merialue-suunnitelma).

Saaristo ja meri on myös nostettu VisitFinlandin kasvuo- hjelmassa ”Merellinen saaristo” kärkihankkeena. Suomen saariston ainutlaatuisuus ja mahdollisuudet kansainvälisen matkailun todelliseksi vetovoimateki-

jäksi on tunnustettu jo vuosikymmeniä sitten. Matkailun kehittäminen saaristossa on kuitenkin vielä hajanaisista. Saavutettavuus tulee jatkossakin olemaan saaristomatkailun kehittymisen avaintekijä (VisitFinland 2015)

Luontomatkailun ja virkistysalueet

Uudellamaalla on laaja luontomatkailun verkko (mm. kansallispuistot, laajat viheralueet, yhdistävät reitit). Luontomatkailun alueet voisi osoittaa mm. verkkoa kuvaavalla vyöhykemerkinillä (mm. kansallispuistot) ja reitti/yhteystarve merkinnöin koskien tärkeimpiä reittiyhteyksiä.

Luontomatkailun, mutta myös mm. saaristomatkailun alueet ja niihin liittyvät matkailutuotteet kytkeytyvät vahvasti VisitFinlandin FinRelax –hyvinvointimatkailun kasvuohjelmaan, jonka tavoitteena on tehdä Suomesta hyvinvointimatkailun kärkimaa. (VisitFinland 2015)

Kulttuurimatkailun alueet

Kulttuurimatkailun kohteita on Uudellamaalla useita. Maakunnallisesti merkittävät alueet voi myös nostaa esiin maakuntakaavakartalla.

Matkailureitistöt / -väylät

Reiteillä on seudullista ja maakunnallista merkitystä niin virkistysalueiden, matkailun kuin maaseudun kehittämisen kannalta. Uudellamaalla on useita merkittäviä matkailullisesti tärkeitä yhteyksiä. Maakuntakaavassa voisi osoittaa vähintään ylimakunnalliset matkailuyhteydet (vesi + maa), sekä Kuninkaantie.

Uudenmaan hyvä saavutettavuus ja matkailuverkko

Edellisten lisäksi erityispiirteenä voidaan tunnistaa Uudenmaan hyvä saavutettavuus sekä alueellinen matkailuakin palveleva yhteysverkko. Maakuntakaavassa tai tätä tukevassa matkailun maankäyttöstrategiassa voidaan tunnistaa ja nostaa esiin matkailullisesti merkittävät (kehitettävät) liikenteelliset solmupisteet sekä merkittävät (ylläpidettävät/kehitettävät) matkailualueiden ja solmupisteiden väliset yhteydet tai yhteystarpeet varmistaen ja kehittäen saavutettavuutta.

Maakuntakaavan luonteenomaisesti kaavassa ehdotetaan nostavaksi esiin maakunnallisesti ja mahdollisesti myös seudullisesti merkittävät matkailun alueet

ja mm. reitistöt. Maakunnallisesti, seudullisesti ja paikallisesti merkittäviä matkailualueita ja reitistöjä sekä muita erityispiirteitä tulisi sen sijaan tarkastella kaavaa tukevassa matkailun maankäyttöstrategiassa tai muussa matkailun maankäyttöön kytkeytyvässä tarkastelussa. Muita erityispiirteitä ovat mm.:

- maakunnallisesti ja seudulliset tärkeät matkailuväylät / kehitettävät matkailu- ja maisematiet
- seudullisesti, maakunnallisesti ja ylimakunnallisesti merkittävä ulkoilureitistö (nykyinen + kehittämistarpeet) ulkoiluteemoittain
- matkailuvyöhykkeet ja alueet teemoittain, matkailua ja virkistystä palvelevat alueet (mm. kyläalue)
- Vyöhykkeiden tarkemman sisällön määrittely, mm. Meri- ja saaristovyöhykkeen sisältö
 - o matkailu- ja virkistyspalveluiden alueet
 - o melontareittiverkko, satamaverkko (nykyinen ja potentiaalinen), muut yhteydet (itä, länsi, etelä)
 - o vyöhykkeiden ja matkailualueiden välisen yhteyksien varmistaminen (verkosto), matkaketjujen toimivuustarkastelu

YHTEISTYÖLLÄ ETEENPÄIN

Muun muassa edellä mainittujen erityispiirteiden esille nostamisessa tarvitaan toimivaa ja vuorovaikutteista yhteistyötä matkailutoimijoiden kanssa.

Matkailuryhmä toimii hyvänä esimerkkinä ”rajattomasta” yhteistyöstä Uudellamaalla. Myös muissa maakunnissa ns. teemaryhmien toiminta nähtiin hyvänä työtapana. Matkailun ja maankäytön vuorovaikutus on kuitenkin Uudellamaalla varsin nuorta. Maakuntakaavoituksen osalta ehdotetaan seuraavaa:

- Matkailuryhmä toimii maakuntakaavoituksessa **matkailun teemaryhmänä**; teemaryhmän rooli kaavoituksessa on erityisasiantuntijana, kommentoijana, viestin viejänä/tuojana muiden matkailutoimijoiden suuntaan.
- Tarvittaessa teemaryhmään kutsutaan muita matkailutoimijoita/-kehittäjiä ja varmistetaan erisidosryhmien/sektorien edustavuus (mm. MH, TEM, YM, kunnat, yksit. sektori). Tavoitteena on samalla kehittää matkailun ja maankäytön vuorovaikutusta ja yhteiskehittämistä; maankäytöllä

varmistetaan ja mahdollistetaan matkailun toimintakykyä.

- Selvitystyön päätyttyä on suotavaa järjestää **vaiheen 2 työpaja**; kartoitetaan matkailutoimijoiden näkemyksiä Uudenmaan matkailun alueellisista erityispiirteistä kartalla periaatteella ”bottom-up”. Tavoitteena on, että matkailutoimijat saadaan mukaan yhteiseen kehittämiseen heti työn alkuvaiheessa. Näin varmistetaan, että maakuntakaavaa viedään oikeaan suuntaan ja tavoitteisiin sitoutuen. Samalla luodaan eväät matkailun maankäyttöstrategiaan. Varmistetaan em. sidosryhmien osallistuminen/ osallistumismahdollisuus työpajaan.
- Samalla työpajajoukolla on mahdollisuus osallistua myös **sähköiseen arviointiin** asiantuntijaryhmänä esim. nettikyselytyökaluja hyödyntäen sekä toiseen ”arviointityöpajaan” jossa maakuntakaavaa on mahdollista kommentoida
- **Matkailuparlamentin tai -foorumin** järjestäminen vuosittain/kahden vuoden välein. Ensimmäinen matkailuparlamentti suositellaan järjestettäväksi talvella/kevällä 2016 (yhtenä teemana maakuntakaavoitus, ja TEM:n tiekartta - mitä tarkoittaa Uudellamaalla)

YLIMAAKUNNALLINEN TARKASTELU

Matkailualueet ja -vyöhykkeet eivät rajoitu maakuntarajoihin. Merkittävät matkailureitit ylittävät useita

hallinnollisia rajoja. Merkintöjen ylimaakunnallisuus (tai pikimmiten ylimaakunnallinen kehittämistarve) on tunnistettu useassa case-maakuntaliitossa. Myös Uudenmaan osalta nähdään tarve tunnistaa ylimaakunnalliset alueet ja reitistöt.

Ylimaakunnallinen tarkastelu nähdään tarpeellisenä, jotta tulisi samoja tapoja esittää ja perusteet olisivat samanlaiset. Myös vyöhykekokonaisuuksia, kuten yhteisiä viherkäytäviä (jotka liittyvät viheryhteyksiin, retkeilyreitteihin jne.) on hyvä tarkastella yli maakuntarajojen. Viherrakenteita voidaan hyödyntää esim. luontomatkailun tarpeisiin, ylimaakunnallisilla viherakenteen jatkumoilla voidaan matkailijat saada liikumaan laajemmille alueille ja käyttämään maakuntien palveluita. Maakunnat tekevät myös yhteistyötä mm. virkistysalueiden ja -palvelujen tai saavutettavuustarkastelujen osalta.

SAAVUTETTAVUUS TURVATTAVA

Uudellamaalla ja erityisesti pääkaupunkiseudulla on valtakunnallisesti ja kansainvälisestikin tarkasteltuna erinomainen saavutettavuus. Vantaalla sijaitsee Suomen ainoa kansainvälinen lentoasema. Rautatieyhteydet ovat monipuoliset ja toimivat erityisesti säteittäisesti eri puolella Suomea sekä vieden ja tuoden matkailijoita myös Venäjältä. Tulevaisuuden yhteys Helsinki-Tallinna -tunneli tulee arvion mukaan kasvattamaan matkailijamääriä huomattavasti juuri Uudellamaalla. Kävely ja erityisesti pyöräily-yhteyksiä

kehitetään Uudellamaalla palvelleen myös matkailijoiden tarpeita.

Joukkoliikenteen yhteydet ovat hyvin kattavat, mutta kehittämistäkin toivotaan. Hyvän saavutettavuuden alue ei vielä ulotu kaikkiin merkittäviin matkailualueisiin ja kohteisiin. Matkailijan kannalta matkaketjuja tulisi edelleen kehittää ja sujuvoittaa erityisesti matkailullisesti merkittävien liikenteellisten solmupisteiden ja matkailukohteiden välillä.

Hyvään saavutettavuuden ja matkaketjujen sujuvuuden edellytys on myös toimiva opastus ja viitoitus. Matkailijalla tulee olla helposti saatavilla informaatio, missä hänelle mielenkiintoinen matkailukohde sijaitsee ja miten sinne pääsee. Matkailualueiden ja palveluiden osalta opastus ja viitoitusta eri kulkumuodoilla tulee kehittää Uudellamaalla. Osaltaan matkaketjujen sujuvoittamiseen, opastukseen tulee vaikuttamaan uudet digitaaliset palvelut, kuten liikennevälineitä yhdistävä palvelu MaaS (Mobility as a Service)

Myös maakuntakaavoituksessa tulee huomioida matkailualueiden hyvä ja toimiva saavutettavuus ja toisaalta luoda edellytyksiä saavutettavuuden parantamiselle. Työn taustaksi saavutettavuuden kulmakivet tulisi selvittää myös Uudellamaalla. Matkailullisesti merkittävät liikenteelliset solmupisteet sekä merkittävät matkailukohteet tulisi tunnistaa sekä selvittää matkailualueiden (mutta myös virkistysalueiden) saavutettavuuden nykytila eri kulkumuodoilla. Tämän pohjalta voidaan tunnistaa ja osoittaa keskeiset saavutettavuuden ja matkaketjujen kehittämissarpeet ja kehitettävät yhteydet /yhteyspuutteet.

"KOKEMUKSEN RINTAÄÄNELLÄ"

Matkailu- ja virkistysaluemerkinnöistä, vyöhykkeistä ja yleispiirteistä sekä reitistömerkinnöistä on saatu myönteisiä kokemuksia muissa case-maakunnissa. Liiallista yksityiskohtaisuutta maakuntakaavassa tulisi välttää, jotta vaikutus on edistävää ja mahdollistava, ei estävä tai hidastava, näistäkin kokemuksista on tullut. Matkailun osalta maakuntakaavoituksessa tulee luoda mahdollisuuksia ja tunnistaa mm. potentiaalisia alueita ja maakunnallisesti merkittävimmät painopisteet (reitistöt, alueet)

Kokemukset myös osoittavat, että erilaiset tavat vuorovaikutuksen edistämiseksi ovat myös tarpeen; mm. matkailun työpajat ja virkistysalueyhdistystoiminta.

Kokemukset myös osoittavat, että tarvetta on muillakin matkailua edistävillä välineillä. Maakuntakaava on kuitenkin vain yksi väline matkailun edistämiseksi ja tarvitaan myös muita tapoja ja keinoja, joista tärkeimpiä on muun muassa yhteistoiminnan edistäminen ja vuorovaikutus ja toimijoiden oma aktiivisuus.

KEHITTÄMISTUKI

Maakuntakaavoituksen lisäksi tarvitaan alueen matkailutoimijoiden aktiivisuutta, omaehtoista kehittämistä ja yhteen hiileen puhaltamista mutta myös alueellisten matkailuorganisaatioiden toimintaa ja hankkeiden tukemista.

Case-maakunnissa on pyritty tukemaan matkailun kehittämistä myös hankerahoituksella (esim. seudulliset matkailustrategiat), mutta luomalla myös yhteistyölle ja tutustumiselle puitteita. Erilaisten yhteistyötilanteiden luominen (seminaarit yms.) nähdään tärkeänä tukena matkailutoimijoiden verkostoitumisessa.

SEURANTA

Maakuntakaavamerkintöjen realisoitumista tulee selvittää ja toteutumista edistää. Maakuntakaavan toteutumista, myös matkailun osalta, voidaan seurata esim. ristiinseurannan avulla. Tällöin tarkastellaan hankkeiden toteutumista maakuntakaavakartalla. Maakuntakaavan toteutumisen seuranta voi tehdä esimerkiksi vuoden välein ja seurannasta vastata maakuntakaavoituksen ja aluekehityksen yhteistyöryhmä.

Seurannan indikaattoreita ovat mm.

- matkailun ja virkistyspalveluiden rakentaminen (paikkatieto /rakennukset)
- matkailun kehittämishankkeiden kartallinen tarkastelu
- tiehankkeet, saavutettavuus, liikenneyhteydet

MATKAILUN TAUSTASELVITYKSET

Muut maakuntakaavaa tukevat suositeltavat selvitykset

- Virkistysalueiden riittävyystarkastelu (huomiointi maankäyttöstrategiassa tai seuraavalla kaavakierroksella), toteutettu mm. Pirkanmaan liitossa

- Matkailualueiden saavutettavuus eri liikku-
muodoin, matkaketjujen toimivuustarkastelu
- Matkailussa tapahtuu!: käynnissä olevien ja jo to-
teutettujen matkailun kehittämishankkeiden
osoittaminen kartalla (ristikinarviointi siitä, mi-
ten ko. alue näyttäytyy maakuntakaavassa)

JATKOTOIMENPITEET

Työn aikana nousi vahvasti esille, että matkailumer-
kintöjen tarkastelua on syytä jatkaa maakuntata-
solla. Jatkotoimenpidesuosituksena:

- **Matkailu merkintöjen tarkastelun laajentami-
nen koskemaan koko maata ”Työkaluja maa-
kunnan liitoille matkailun ja maankäytön kehit-
tämiseen maakunta- ja seututasolla”**
 - Selvityksen edetessä on käynyt vahvasti
ilmi tarve, että matkailun edistämiskei-
nojen selvittämisessä maakuntasolla
olisi tarvetta laajemmalle tarkastelulle
koskien kaikkia Suomen maakuntaliit-
toja. Millaisia matkailun edistämiskei-
noja on muissa maakunnissa? Millaisia
kehittämisperiaattemerkintöjä on käy-
tössä ja millaisia ovat vuorovaikutuksen
tavat? Millaisista matkailun ja virkityk-
sen taustaselvityksistä on ollut selkeä

apu? Millaisin keinoin mm. ylimaakun-
nallisesti merkittävät yhteydet tulisi
maakuntakaavoituksessa huomioida?
Tulisiko olla yhteneväisiä merkitsemis-
tapoja?

- Tuloksena maakuntaliittojen työkalu-
pakki erilaisista hyvistä käytännöistä
matkailun edistämiseksi
- **Pohjoismainen tarkastelu:** Millaisia matkailun
edistämiskeinoja on esimerkiksi muissa Pohjois-
maissa; Benchmarking Tukholma (Ruotsi) ja
Kööpenhamina (Tanska)
- **Uudenmaan liiton matkailun maankäyttöstrate-
gia** (sis. näkemys tulevaisuudesta)
 - Mitä ovat matkailun maankäytön osalta
tarkenut tavoitteet (maakuntakaavan
tuki)?
 - **Toimivat matkaketjut ja matkailualuei-
den hyvä saavutettavuus**
 - Matkailun ja maankäytön yhteiskehittä-
minen on Suomessa vielä melko nuorta.
Erilaisia matkailun MasterPlaneja ja ke-
hittämissuunnitelmia on laadittu eri
puolella Suomea jo vuosia mutta yh-
teenkokoavia matkailun maankäytön
tulevaisuuteen tähtääviä näkemyksiä ei
ole juurikaan laadittu. Maakuntaliitoilla
on tässä tärkeä rooli.

9. LÄHTEET

Etelä-Karjalan 1. vaihemaakuntakaava. Kauppa, matkailu, elinkeinot ja liikenne

Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaava.

Kymenlaakson maakuntakaava. Kauppa ja merialue. Kymenlaakson maakuntavaltuusto 16.12.2013, Ympäristöministeriö 26.11.2014. Kaavaselostus

Kymenlaakson maakuntakaava. Maaseutu ja luonto

Maakuntakaavamerkinnot ja -määräykset. Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000. Opas 10. Kesäkuu 2013. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto

Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselostus, luonnos MKH 16.2.2015.

Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014, maakuntakaavaehdotus.

Uudenmaan liitto ja Sweco Ympäristö Oy (2014). Matkailun ja vapaa-ajan asumisen vaikutukset kaupan liiketilatarpeeseen ja elinkeinoihin Uudellamaalla. Uudenmaan liiton julkaisuja E 143 – 2014.

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaava, kaavaluonnos, selostus. Nähtävillä 20.1.–20.2.2015

Uudenmaan liitto. Uusimaa-ohjelma. http://www.uudenmaanliitto.fi/uusimaa-ohjelma-2013_valtuuston_hyvaksyma.pdf

Uudenmaan liitto, tietopankki - matkailu. Marraskuu 2015

Varsinais-Suomen maakuntakaava. Loimaan seutu, Turun seudun kehyskunnat, Turunmaa, Vakka-Suomi. 13.12.2010, Varsinais-Suomen liitto.

Varsinais-Suomen taajamien maankäytön, palveluiden ja liikenteen vaihemaakuntakaava. Kaavaselostus / Luonnos.

VisitFinland 2015 VisitFinlandin nettisivut.

Yhdessä enemmän - kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun. TEM raportteja 2/2015. Elinkeino- ja innovaatio-osasto 16.1.2015.

Ympäristöministeriö 2010. Opas 10 maakuntakaavamerkinnot ja määräykset. <http://www.ym.fi/download/no-name/%7BC9A45BA3-88A8-43F0-AD43-E81B1991168D%7D/32056>

10. LIITTEET

Liite 1: Listaus matkailuun liittyvistä kaavamerkinnoista case-maakunnissa

Matkailun yleiset kehittämisalueet16

vyöhykkeet16

Matkailun ja virkistysalueen kehittäminen kohdealue16

Luontomatkailualueet17

Luontomatkailun kehittäminen kohdealue17

Luontomatkailun ja virkistysalueen kehittäminen kohdealue17

Vesi- ja luontomatkailun vyöhykkeet18

Suursaimaan kehittäminen kohdealue18

Saariston rengastien tukeutuva kehittämisvyöhyke19

Saaristomeren yhteistoiminta-alueen kehittämisvyöhyke19

Matkailullisesti merkittävät kaupan alueet20

Rajapalveluiden ja -kaupan kehittäminen kohdealue20

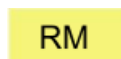

Merkitykseltään seudullinen rajakaupan suuryksikkö20

Matkailun aluevaraus- ja kohdemerkintöjä21

Loma- ja matkailualue / retkeily- ja matkailutoimintojen alueet21

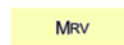
Matkailupalvelujen alue22

Matkailukohde / Retkeily- ja matkailutoimintojen kohteet / matkailun kehittämiskohde23

Luontomatkailun kehittämiskohde23

Maa- ja metsätalous / retkeily- / virkistysalue24

Urheilu- ja matkailupalveluiden alue24

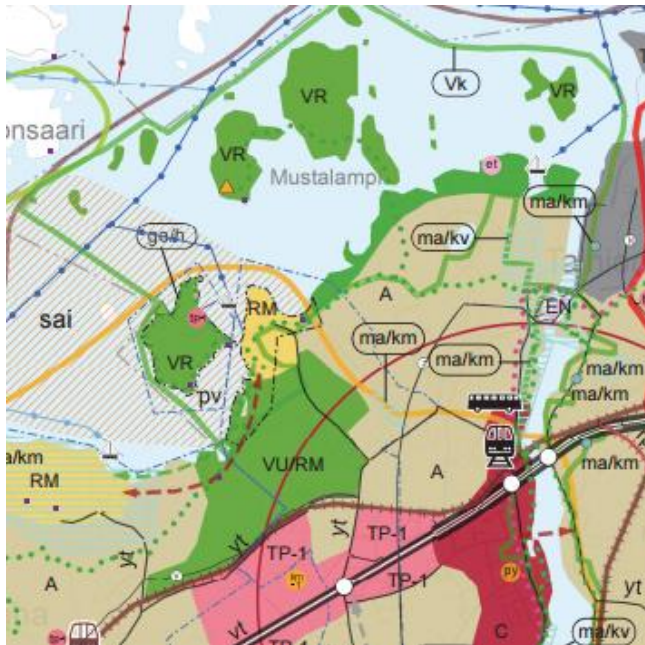
Retkeily- ja ulkoilualue24

	Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta	25
	Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta sekä erityisiä ympäristöarvoja	27
		27
	Virkistyskohde, luonnonsatama, virkistysalue tai -kohde	27
	Matkailu- ja virkistysperusteinen kyläalue.....	29
	Kehitettävä vesialue	29
	Alueiden erityisominaisuuksia ilmaisevat merkinnät.....	30
	Valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokas maisema-alue.....	30
	Yhteystarve- ja muut merkinnät	31
	Matkailun kehittämisväylä	31
	Matkailun ja ulkoilun yhteystarve.....	31
	Kehitettävä matkailu- ja maisematie.....	31
	Viheryhteystarve / ekologinen käytävä.....	32
	Vesiliikenteen yhteystarve	32
	Ulkoilureitti	33
	Ohjeellinen ulkoilureitti.....	33
	Ylimaakunnallinen patikointireitti.....	33
	Ylimaakunnallinen pyöräreitti	35
	Polkupyöräreitti.....	35
	Ylimaakunnallinen moottorikelkkareitti.....	35
	Moottorikelkkareitin yhteystarve	35
	Veneväylä.....	36

Liite 2: Kaavaparit maakunnittain (maakuntakaava - yleiskaava/asemakaava)

Etelä-Karjalan liitto

Etelä-Karjalan maakuntakaava. Etelä-Karjalan liiton maakuntavaltuuston hyväksymä 9.6.2010, Ympäristöministeriön vahvistama 21.12.2011.

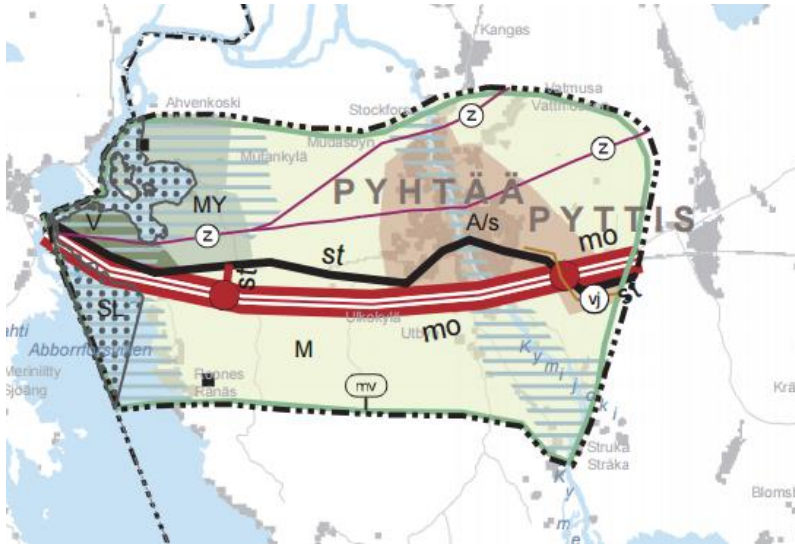

Imatran yleiskaava Kestävä Imatra 2020. Hyväksytty kaupunginvaltuustossa 19.4.2004.

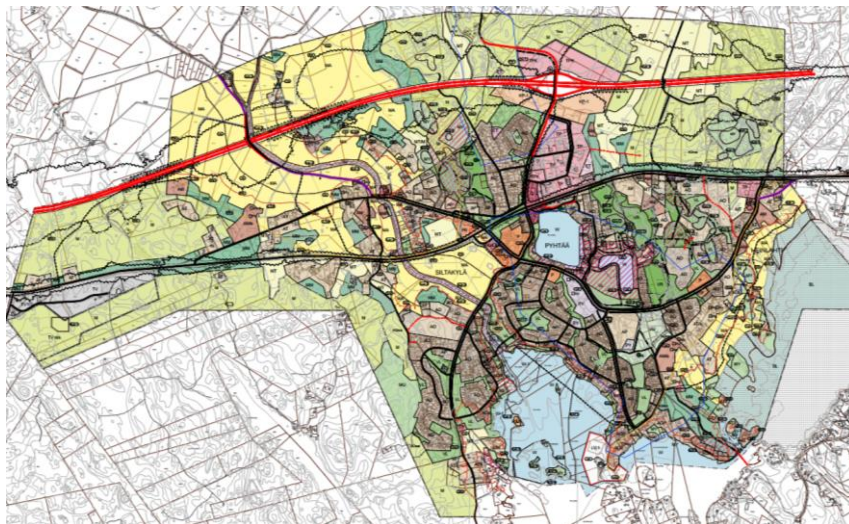

Kymenlaakson liitto

KYMENLAAKSON MAAKUNTAKAAVA, TAAJAMAT JA NIIDEN YMPÄRISTÖT 2006 - 2030

Pyhtään kunta. KESKUSTAAJAMAN OSAYLEISKAAVA 18.6.2012

Pirkanmaan liitto

"Pirkanmaan maakuntakaava 2040, Kaavaselostus, luonnos MKH 16.2.2015"

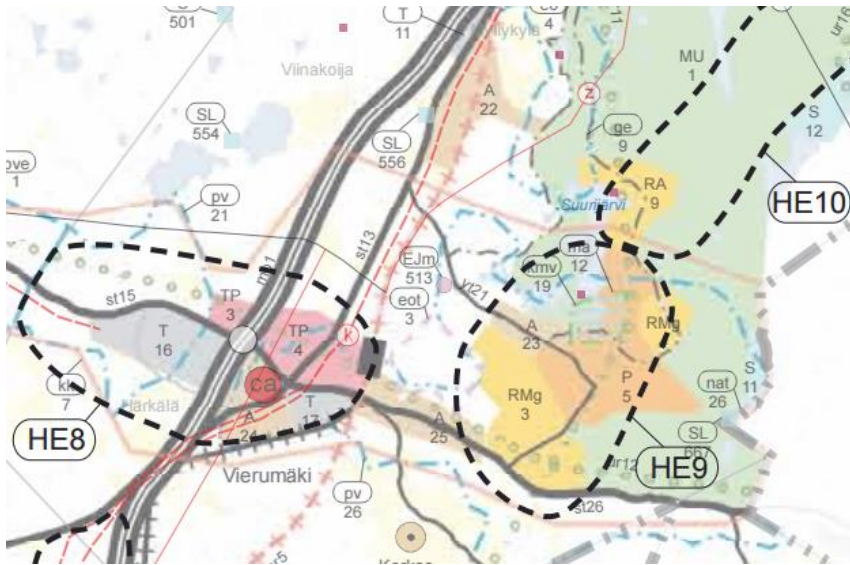
Sappeen ranta-asemakaava ja ranta-asemakaavan muutos. Kunnanvaltuusto hyväksyi ranta-asemakaavan ja ranta-asemakaavan muutoksen 15.2.2012 § 79.

(Huom! ei yleiskaavaa alueella)

Päijät-Hämeen liitto

Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014, Luonnos 12.6.2012

Heinolan kaupunki. Vierumäen osayleiskaava 22.12.2006, tarkistettu 13.3.2008 (Vireillä uusi Vierumäki-Urheilupuisto-Konnivesi osayleiskaava)

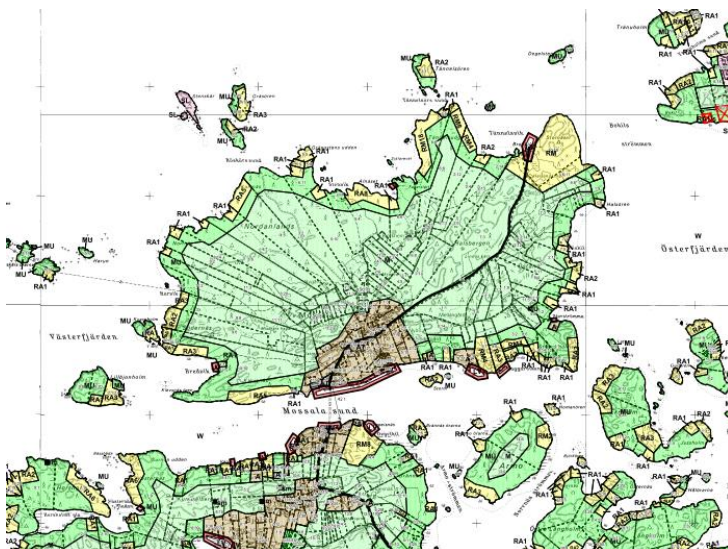
Varsinais-Suomen liitto

Varsinais-Suomen taajamien maankäytön, palveluiden ja liikenteen vaihemaakuntakaava. Luonnos tai

Varsinais-Suomen maakuntakaava. Loimaan seutu, Turun seudun kehyskunnat, Turunmaa ja Vakka-Suomi

Paraisten kunta. Ajantasainen Houtskarín yleiskaava, osa 1

Uudenmaan liitto // Nylands förbund
Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi